

५ क. श. वी. ५ ज्योतिष

श्रीरुसिंहरांभोजभरीलतमानसः
ज्योतिषिष्ठं कंसेपुंलायतांरोरिक्तेवुधेः

2069

केश०

१

३०

श्रीगणेशायनमः॥ श्रीसरस्वत्यैनमः॥ श्रीनृसिंहप्रसन्न॥
केशवोक्तं जंजुर्मागेदिशं नारायणोऽस्युत॥ ततो सत्यमतिप्रीत्ये
नत्वा मल्लरिपुं गुरुं॥ अरंभे विशिष्टशिष्टाचारानुमतः श्रु
तिबोधकर्तव्यताकं निर्विघ्नं यत्समास्य धीकृतं कायवाञ्छ
नोभिः गणेशादिनमस्काररूपं मंगलं शिष्यशिष्याये
निबध्नाति॥ ॥ नचेति॥ ॥ नमस्कारस्य कर्तव्यतां क्षयाप
र्वकालत्वात्कोनिर्देशः॥ अहं केशवो जातं पदं त्रिकुर्वेदस्य
न्वयः जातकस्येदं जातकं यद्यपि वृद्धाद्ये जातीयमिति भा
व्यं॥ तथापि नायं शेषिकप्रसूतः किंतु स्वाधिके प्रसूतः
तएवोपचारात्तदीयवर्तते॥ गोपस्य स्त्री गोपित्वादिवत्॥

कां-
क

उदा०

२

च्युतशिवब्रह्मावर्कमुख्यग्रहान्॥विद्यपः॥श्रीगणधियः॥
शारदाश्रीसरस्वती॥अच्युतःनारायणः॥शिवोमहादे
वः॥ब्रह्माचतुराननः॥अवर्कमुख्यग्रहान्॥स्वर्गदियोग्रहाः॥
थंभ॥एतान्नन्वा॥कजातक॥स्फुरतरांप्रकटाथी॥कस्मैकारणा
प॥ज्योतिर्विदां॥प्रीतये॥अथात्रकर्तव्यसंक्षेपतआह॥यं
त्रेरिति॥अत्रजातकपद्धतौ॥जन्मसमये॥~~जन्मसमये~~यत्रैः
घटीशंकुफलकादिभिः॥स्यस्ततरः॥स्वस्मोवेधोत्तातव्यः॥
प्रथममिति शेषः॥तद्यथादिने यदि मध्याह्ना सर्वजन्म
वृत्ति॥तदादिनगतसमयोत्तयेयः॥मध्याह्नांतरं जन्मदिन
शेषसमयोत्तयेयः॥मदिरात्रावर्द्धरात्रा सर्वजन्मवृत्ति॥

हस्तमकरं

रा

स्पष्टं च तस्य योगादाख्यायमिति सूत्रे कैवल्यादिग्रंथेषु जातस्य
 बालकस्य इदं पूर्वजन्मांतराजितसदसकर्मजनितशुभाशु
 भफलनिरूपकं शास्त्रजातकमिह सूच्यते ॥ जातकस्य जातक
 शास्त्रस्य पद्धतिमार्गक्रमेण निरूपणमिह सार्थः ॥ यदा जातं
 मुसनेकं ॥ शिरोयस्मिन्काले तज्जातकं ॥ तज्जन्मकालम
 धिस्तस्य लोकानां फलशुभाशुभसूचकं शास्त्रजातकमिह
 सूच्यते ॥ तस्य पद्धतिमार्गमिह सार्थः ॥ वस्तुतो जातस्य कायति
 प्रतिपादयतीति जातकं ॥ कैशब्देः अस्मान्मुलविभूजादि
 त्वात्कः ॥ त्रिपुरषानुकर्मिवत् ॥ कर्मलाभस्तयत्रयत्रापि
 योग्यतावशादिति ॥ किंस्तत्त्वा ॥ कान् ॥ विघ्नपशारदा

ति

केश.
४

नार्देनयुत्तरात्रौ पश्चिम नतं स्यात् ॥ तत्र त ~~विष्णुर्न~~ तस्य गतं
चतुष्टयं त्रिंशच्छतं ३ नतं भवति ॥ तद्यथा ॥ पूर्व नतं त्रिंशच्छतं पूर्वं
भतं भवति ॥ पश्चिम नतं त्रिंशच्छतं पश्चिमे ॥ नतं भवति ॥ अ
थ दशमसाधनं ॥ ॥ पूर्वो नतं षष्ठ्युत्तरवेः पश्चात् नतं केव
लादिसतो लको दये लभ्यते ॥ तन्माध्यं ॥ दशमं भवति ॥
तत्सप्तमं षष्ठ्या शि युक्तं ॥ सुखं चतुर्थं भवति ॥ ॥ अथ मंदा
वबोधादाहरणक्रमो लिख्यते ॥ संवत् १६४४ शालिवाहनश
के १५०९ वृषादेः अश्वि नवम्य ११ शनौ घटिकाः ३० पळानि ३९ अ
श्विनि ०९ प० परतो भनरणि नक्षत्रं संपूर्णं ० वज्रयोगघ १४
प१३ अत्र श्रीसूर्योदयार्द्र त घटिषु १४ १४ धनुर्लज्जे श्री
मतो जम ॥ अथ मध्यग्रहसाधनार्थं महर्गणा लिख्यते ॥

यो

३०

नंकरणादौ प्रसिद्धं ॥ अथ दशम भाव साधनं तत्साधनाय नतो
नतसाधनं चाह ॥ रात्रेः शेषमिति त्रयुतं दिनदलेनां लोगतं शेष
कं विश्लेष्य खलु पूर्वपश्चिम नतं त्रिश्रुतं चोक्तं ॥ यत्पूर्व
नतं षट्श्रुतं रवितयश्चात्र तादिस्य तोयल्लं कोदयकेश्य
लभ्यमिव तन्माध्यं स षट् भस्वखं ॥ २ ॥ ॥ रात्रेति ॥ ॥ रात्रेः
शेषं घटिकादिकं ॥ तथा रात्रे इत ॥ गतं ॥ दिनदलेन दिना
देन युक्तं ॥ अत्र मासपूर्वपश्चिम नतं भवति ॥ अहः ॥ दिनस्य ग
तं ॥ ~~रात्रे~~ शेषकं ॥ दिनादेन विश्लेष्यं अत्र मासपूर्वपश्चि
म नतं भवति ॥ इतदुक्तं ॥ भवति ॥ निशिथादूर्ध्वं रात्रिशेषं दि
नदलेन युक्तं रात्रौ पूर्व नतं स्यात् ॥ निशिथादूर्ध्वं रात्रिगतं दि

तत्र कल्यागता श्राः १९७२९४८६८८ कल्याहर्गणः १२०६७६९
 ५५२७८ स्त्रितो गता श्राः १९५५८८४६८८ स्त्रिय हर्गणः ७९
 ४०४००९१५९ कलिगता श्राः ४६८८ कलेरहर्गणः १११२३२
 २४ ब्रह्म तुल्यगता श्राः ४०४ अधिसासाः १५० मासगणः ५०
 ०४ अवमानि २४४९ अहर्गणः १४७७८६ अत्र कल्यादिगता
 श्रानां दिनगणानां च साधनार्थं सुगमोपायः दृष्ट्वा देवतगुरु
 चरणोक्तोतिरव्यते ॥ ॥ करारयुगससा भ्राभ्रपूवनि
 ग षट्खदितुरसहितश्चेत् ब्रह्म तुल्योऽपि उः ॥ १२०६३६००
 १४५२० सहस्रहभवति कल्यान्तद्वेकादिभूमीनवक्षोपे
 ध्यं कभ्र १७२१४७१० युक्ताकोट्य ॥ शररसगुणभ्रषणा
 गरामभ्रवेदां बुधिशशिनग १४०७८६९७६५ युक्तो ब्रह्म तु

तो

द

गयुगभ

केश.

२

५-

शनिः॥ शौचं केन्द्रं मज्जार्यमध्यगमितीमेयांतिदत्तुत्यतां सिद्धे
स्तैरिह पूर्वधर्मनयसक्त्यादिक्त्वादिशेत्॥ इह जन्मसमये
उद्गमं लेखनं स्वदेशीयादयेः साध्यं तस्माधनमुक्तं प्रसृतुत्ये
तत्कालिकोर्को यनमागयुक्तं स्तद्गोप्यभागे रुदयो हतस्वः॥
स्वाग्न्युद्धतस्तं रविभोग्यकालं शोधयेद्विषयदीपलेभ्यः॥ वि
तरग्रतो राश्युद्धां श्यशेषमुशुद्धस्वाग्निगुणं लवाधं॥
अशुद्धपूर्वैर्मवेनैरजाधैर्युक्तं तत्तु स्यादयनां शहीनं॥ भो
ग्यांशकाळे खगुणाहतेर्कः स्वीयोदयासाशयुतो विल
ग्नं॥ रात्रीष्टकाळे तु संपन्नसूर्यो लूग्नं ततो पृक्तवद्विष्का
ले इति॥ एवं जन्मसमये उद्गमः कार्यः॥ सः उद्गमः संपन्नः
षट्शशि युक्तोऽस्तर्क्षः सप्तमभावो भवति॥ तत्र ग्रहसाध

२

तदारात्रिगतकालोत्तयः ॥ ~~निशिथाहर्ध्वरात्रि~~
शेषकालोत्तयः ॥ अत्र जन्मसमये खेटाः ग्रहाः स्फुराः ॥ यस्य
पट्टं ते ॥ आकाशे दृक्तुल्यापवन्ति तेन पक्षेण वेद्याः ॥ तदु
क्तं दामोदरपदुतो ॥ यांति स सा धिताः खेटा येन दृग्गणितैक्य
ता ॥ तेन पक्षेण ते कार्याः स्पष्टास्तस्मयोद्भवा इति ॥ स्फुरा इ
त्सु पलक्षणां ॥ मध्यमाग्रहाः शीघ्रोऽन्यपि वेद्या न सपिबो
ध्यं ॥ चेष्टा केंद्रसाधने उपयोगात् ॥ ते स्फुराग्रहाविधमान
घटनामवलोक्य वेधेनांतराणिलक्षयित्वाऽचार्यैः साधिता
स्तैर्ग्रहलाघवे निवेद्याः ॥ सौरो कोपि विधम्बं ककलिको
नाञ्जोगुरुस्त्वार्यजो सग्राह च कर्जरी केंद्रमथार्यैः सप्तभागः ॥

॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

के.
७

उ०

मंस्यात्॥ पूर्वोन्नते सति॥ षडशियुक्तसूर्योऽतं इष्टकालं प्रकृत्य
लंकोदयके लंसाध्य॥ तन्माध्यं दशमं॥ षडशियुक्तं दशमं शा
त॥ च पुरे मन्त्रिमनते सति आदिसः सूर्याकेव तात्॥ लंकोदये
लंसाध्यं दशमं स्यात्॥ षडशिसहितं चतुर्थं॥ एवं भावचतुष्ट
यं साध्यो॥ आत्रोदाहरणं दशमभावसाधनार्थं पूर्वोन्नते तात्का
लिकोर्कः॥ ६। ५। ३९। ४९ षडशियुक्तं॥ ५। ३९। ४९ अस्मात् लंको
दयेती॥ कालिकोर्क इत्यादिना जातं दशमं ६। ४। ३५। ५९ इदं षड
शियुक्तं चतुर्थं॥ ४। ३५। ५९ षडशियोगं विना दशमसाधनमुक्तं
स्मालुगिपदतो पूर्वोन्नतात् परन्तात् स्फुटसाधना कीलंकोदये
कथितवत्तनुरेव कार्या तस्मात्सुखं दशमभावधनाख्यमेव

सुखं

राम
७

त

र्थे जन्म समयतत्र उदयात् दिनगतं १५ १५ दिनदलेन १४। २४ र्हि
 तं जातं दिवा पूर्व नतं ०। १०। अथवा पश्चिम नतार्थे कल्पितमनुशेष ४
 दिनदले १४। २४ विज्ञेयं पितं जातं दिवा पश्चिम नतं १०। २४ अन्तःशे
 वं नाम दिनमानं २४८८ जन्मवृत्त्युत्पादः २४। ४८ लीनं जातं अन्तःशे
 ष ४० दिनदले १४। २४ विज्ञेयं दिवा पश्चिम नतं स्यात् १०। २४ रात्रौ
 पश्चिम नतार्थे कल्पितं निशि धादर्वी नूगतकालः १०। ० दिनद
 लेन १४। २४ पुनं जातं २४। २४ रात्रौ पश्चिम नतं स्यात् ॥ ३६
 नतचतुष्टयं त्रिंशत् ० च्युतं जातं नूमेणो नतचतुष्टयं ॥ रात्रौ
 पूर्वो नतं १०। ३६ रात्रौ पश्चिमो नतं ५। ३६ दिवा पूर्वो नतं
 २९। ५० दिवा पश्चिमो नतं १९। ३९ दिवा पूर्व नतार्थं २९। ५० तात्का
 लिको र्कस्यादिना लग्नसाध्यं। त्रिकोदयकैः लग्नमिव लग्नं दश

र्व

केन.

ना

३०

हे मध्यरात्रे वा ॥ तदा न त कालाभावात्कालिनः सूर्य एव दशमभा
वो भवतीति ॥ एवं मान चतुष्टये सिद्धेऽन्य भावसाधनं संधि साध
नमारोहा वराही ग्रहभावफलसाधनं चाह ॥ ॥ अंशो व्यस्त ७ ख
भस्य १० भूय महतो यो व्यस्त नौ द्विच्युतो बंधो ते पिच सांग भास्तनु
मुत्वाः संधि द्वि योगोर्दितः ॥ अन्य संधि पुमावगे खिल फलं स्या
द्भाव संध्यंतरेणासं संधि ॥ खगांतरक्षय चयभावाधिके प्लेख
गे ॥ २ ॥ ॥ अंशेति ॥ व्यस्त ख भस्य अंशः भूय महतः तनो योज्यः
विगतं अस्त व्यस्तं सप्तमं ॥ व्यस्तं च तत् ख भं च खं नाम दशमं
॥ सप्तमं रहित दशमस्य अंशो राश्यादिग्राह्यः ॥ संधि धार
कं भूय महतोऽपरत्र द्विह सस्तनौ लने योज्यः ॥ अंशेति ॥ अंशो द्वितीय
तीय भावो भवतः ॥ स राश्यादि अंशो द्विच्युतो द्विधा ॥ भूय महतो

राम

॥ ५ ॥

भादी त्रितं दशमं च गृहक्रमेण ॥ नमं विनापि दशमं भावसाधनामु
 तं ॥ विवाहवृक्षावने ॥ कलात्मनादकं च दशत्रिंशं उभयोर्व्यक्षेपक
 टीभिश्च लभ्यं च कादौ नेते च तात्काज एव जयेयातो मस्तमध्या
 नतमे इति ॥ अस्य कलितार्थः स्वसु काले प्रथमं लभ्यं सुखात् तो
 तो लभ्यमेव रविं प्रकल्प्य तस्माच्चरं चानियु ॥ रात्रिदलकार्यं ॥
 अथ रात्रिदलमिष्टकालं च प्रकल्प्य लभ्यं तात्कालिकार्थं प्र
 कल्प्य तात्कालिकोर्वस्वादिना लं कोदये लभ्यं साध्यं ॥ तच्चतु
 र्थं भवति ॥ अथ लभ्ये चतुर्थं लभ्ये च राशिषट्कं योजनक्रमेण
 सप्तमं लभ्यं दशमं लभ्यं तन्मावति ॥ अत्रेदं बोध्यं ॥ सूर्योदये ॥
 सूर्योस्ते वा यदि जन्म भवति ॥ तदादिनगत रात्रिगतो वा भा
 वादिना ईतु लभ्यमेव नतं ॥ तस्माच्चेतत् नतसाधनं यदि माध्या

धा

केश.
१०

भागेषु

थ

वा

१४।५२।४६ अर्द्धितो ११।११।३१।२६।२० जाता सुहृद सहज भावयोः
संधिः॥ अथ भावानां भागस्यास्यं केषु केषु च परमांतरमंतराभा
वस्येतेतदुक्तं स्मालुगिषद्वितो॥ धीधर्मभृत्यभाषेषु धनासनि
धनारिषु समभागाः स्युः स्वाबुनोर्लग्नजाययोः॥ कर्करादौ
मगादौ च भावानां परमांतरं॥ तुत्तादौ नैव मेषादाविति हारा
विदो विदुरिति॥ अथ प्रमभावयतुष्टये संधि त्रये च सिद्धि
न्यभावसंधिज्ञानार्थ उपायः॥ भावारा ममिताः स्वसं
धिसहिताः साध्यायथोक्त्याथ भवौ रामयमो नितो दाभ्या
चतुर्भिः क्रमात्क्र॥ तोवाणां गमितो तथा क्रम ३। यम २५ मा
संमिताः संधयोः ११ रामेषु युता युगेन्द्रिय रसे स्तु स्फुरन्ये

त्माः

राम

५

तोबंधो चतुर्थभावे योज्यः क्रमेण पंचमपष्ठमभावो भवतः॥
एवमग्न्यादिषु भावाः जाता स्तेषु ट् राशिषु युक्ताः जायादयः
१२ भवन्ति॥ तेपि चतुर्मुखांसां गणाः ~~सप्त~~ द्वादशाभावाः
भवन्ति॥ एवं द्वादशाभावाः जाताः॥ आस्योदाहरणं॥ अस्तं २।२२
४६।१३ रवभंदा ४।३५।११ व्यस्त रवभं ३।११।४७।४८ अस्य त्रिंशो
राश्यादिः १।३।५५।११।२० अयं द्विधा एकत्र भूतः ५।३।५५
११।२०। लग्ने २२।४६।१३ योजितो जातो धनभावः २।२६।४३
५४।२० अपरत्र यम २२।७।५१।२२।४०। लग्ने योजितो जा
तो स्तु त्रियो भावः ११।०।३५।३५।४० सयं शो द्विच्युतः ०।२६।४
५६।४०। भू ११।३५।११ योजितो जातः पंचमभा
वः १।०।३१।३५।४० द्वि हेतो १।२२।६३।२० बंधो यो

केश
९

३४

जिगो जातः षष्ठमभावः १। २६। ४३। ५४। २० एतेषां शिष्युक्ताः जाताः
द्वादशभावाः ॥ संधिस्तानार्थमाह ॥ ॥ संधिरिति ॥ द्वयोर्भावयोर्गो
गार्धसंधिः स्यात् ॥ तथा ॥ द्वादशलक्षयोर्गो गार्धद्वादशस्योत्तरसं
धिर्लग्नस्यादिसंधिश्च ॥ एवं लग्नद्वितीययोर्गो गार्धलग्नस्योत्त
रसंधिर्धनभावस्यादिसंधिश्च ॥ एवं सर्वेषां द्वादशसं धयः स्यु
रित्यर्थः ॥ अत्रोदाहरणं ॥ ॥ अथ भावः ७। २६। ४३। ५४। २० ल
ग्नं ८। २२। ४८। ५३। अनयोर्द्वयोर्गो गः ५६। १९। ३२। ७। २० अ
दितः ८। १। ४६। ३। ४०। जातो व्ययलग्नयोः संधिः ॥ एवं लग्नं ८
२२। ४८। ५३। धनभावयोः १। २६। ४३। ५४। २० अनयोर्गो गः ५६
१९। ३२। ७। २० अदितो १। १। ४६। ३। ४०। जातो लग्नधनयोः
संधिः ॥ एवं जाताः सर्वे संधयो भावा एकत्र लिख्यते ॥ ॥

पो

रि	जा	र	ध	क	आ	व्य	अनेदंबोधं
१	२	३	४	५	६	७	भावद्वयो
८	९	१०	११	१२	१३	१४	गकरणच
१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	आधिकत
२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	याचक्रं
२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	साज्य ॥ य
३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	स्मिन् भा
४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	व क्रमोत्त
५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	स्य भावस्य

पूर्वभावेन सह संधिकरणेभ्यः स्थाने द्वादशग्राह्याः ॥ उत्तरभावे
न सह संधिकरणेभ्यः न मेवेति ॥ यथात्र सुहृद्भावः ०। ४। ३५। १९
अस्य तवः सहजभावः ११। १०। ३९। ३५। ४०। अनयोर्गो गः २२। ५

संज्ञा

के.
११

पले: संधि: १६। ३४। २२। ७। चलन युक्तनो सम परस्वलायन
जातमंशानि १६। ५०। ३३। ११। एते रं रं रं तातनु जाता ल ग प न
यो: संधि: १६। ६। ३५। ४६। १३। अस्मिन् पुनस्ते अंशयो जितो
धनभाव: ९। २६। २९। १९। २६। अस्मिन् पुन यो जितो: जाता ध
नस रजयो: संधि: १०। १३। १९। ५२। २९। पुनरस्मिन् यो जित: स
रजभाव: ११। १०। १०। २५। ५२। पुनरस्मिन् यो जितो: सरजस
दो: संधि: ११। १७। १०। ५९। ५९। अस्मिन् पुन यो जितो जान स्व
नुर्थ: १०। ३। ५१। ३२। १८। अमराम उर अंश १३। ९। २६। ४७।
अनुर्थो यो जितो जात: कुरु कुरु यो: संधि: १०। ७। १०। ५९। ५९। राम
अस्मिन् पुन यो जितो: जान: पंचमभाव: १०। १०। २५। ५२। ११
अस्मिन् पुन यो जितो जान: पंचमपचयो: संधि: ११। ३। १९। ५२। १९।
पुनरस्मिन् यो जितो: जानो रिपुभाव: ११। २६। २९। १९। २६।

पुनरस्मिन् यो जित: जात: षष्ठसप्तमयो: संधि: २९। ३६। ४६। १३। ए
तेषां जितो स्तनुमुखा: संधयो द्वादशभावा: ॥ जातक मुक्तावत्या
प्रकारांतरभावसाधनमुक्त ॥ वि ल ग्ना द्वादश त्रिचसंसाध्यभा
धेखरामे: फले स्वस्वसे विलगने ॥ गृहीत्या गृहीत्या कवत्कार
ये चोयवित्तक्रमाद्भावसिद्धि: स्फुटावालघु: स्यात् इति ॥ अथ ल
ग्नचतुर्थयो: सिद्धौ युगपदेव संधि सर्वभावसाधनार्थसूत्रादे
वत्तगुरुचरणोक्ता: श्लोक: लिख्यते ॥ लग्नचतुर्थांशो ध्यशेष
संतोक्षियेत ॥ सलग्नधनयो: संधि: संधोषष्टपुन: क्षियेत ॥ १॥
सप्तवेदनभावो त्रतं पडरापुन: क्षियेत ॥ सप्तवेदमिम: संधिरे
वंग्यावचतुर्थकं ॥ रूपा संशोध्य षष्ठ्यां निक्षियेत चतुर्थके ॥ उ
क्तक्रमेण ते भावा यदजाता: संधय: ॥ तदोते एशिषकाव्या

के. ले
१२

ससमाधाभावंति हि ॥ एवं युगापदेवात्र भावाः सर्वे ससंध्यय इति ॥
आस्योदाहरणं ॥ अथ संधिषु उक्तं भावगो ॥ भावांशतुल्ये ॥ अथि
लं संसृण फलं स्यात् ॥ अत्र संसृण लघोतक प्राचीनेः रूपमेव
कल्पितं ॥ तथा चेदं सिद्धं ग्रहसंधिना यथा यथाधिकं मंतरं तथा
तथा फलमप्यधिकं भवति ॥ अतो ग्रहसंध्यंतरेण फलं साध्यं ॥
तत्र भावतुल्ये ग्रहे यावद्भावसंध्यंतरं तावदेव ग्रहसंध्यंतरमपि भ
वति ॥ तत्र फलमपि पूर्णं भवति ॥ तथा च भावसंध्यंतरतुल्ये ग्रहे
यावद्भावसंध्यंतरं तावदेव ग्रहसंध्यंतरमपि भवति ॥ तत्र
फलमपि पूर्णं भवति ॥ तथा च भावसंध्यंतरतुल्ये ग्रहसंध्यंत
रे यदि रूपं फलं तदा इष्टे ग्रहसंध्यंतरे किमिह नुपातनमध्ये फ
लं साध्यतमनुपातमाह स्यादिति ॥ अयमर्थः ॥ भावानुत्त

राम

१२

तत इति ॥ अथ लगे सिद्धे ससंधि सर्वाभावसाधनार्थं किंचिदंशतरोक्त
नृसिंहदेवलोको हिला जदीपिका स्थः प्रकरोति स्वंते ॥ लग्नं स्फुटं
चल न युक्तं ततो भजाकाः खषट् युगानि खयुगानि पुनश्च मेषा
त् ॥ भागादिकान् क्षयचयेन हतो खरा मे लब्धेन हिन सहितः क्रम
शः पले नैः रात्र्यर्धं चलन युक्तं नुतः पदे अमुक्तं समे च विषमे वि
युक्तं तदंशैः ॥ युक्तातनुश्च पुनराकरवमभरा माश्रुधेयुतं हिवुकमारि
पुसंधितस्ते ॥ षड्धा नितास्तनुमुखा निजसंधियुक्ता भावाः क्रमाद्य
गप भवंति संधये स्ता इति चलनं ॥ अयनांशाः भजाकाः राश्याद्यंकाः
॥ शेषं स्पष्टं ॥ अस्योदाहरणं ॥ चलनं ७ ॥ १५ युक्तं नुः १ ॥ १० ॥ ३३ ॥ १३
अतो भजांकः ॥ चयेन ४६ भागादिकाः ॥ १० ॥ ३३ ॥ १३ गुणिताः ४८५ ॥
२० ॥ १८ खरा मे लब्धं १६ ॥ १० ॥ १६ चयस्य सत्वाद्नेन युक्तो भजांकः एतैः

क. उ.

१६

भेदः॥ भागार्द्धं तिथियुग्मागाभागाद्दो न शराध्वयः॥ १॥ भोग्यांशदि
गुणांशाश्च तथा पित्रादिकं मात॥ षष्ठिः शराध्वयस्त्रिंशतियुगोराद
लोनिताः एकभेन वभेचाकं भुक्त भोग्यामिदं संगुणाः॥ द्विभे शार्द्धं नित
षष्ठिरष्टमे श्वानियुगलवाः॥ ३॥ त्रिससभेतुभो मस्य षष्ठिरत्नलवो
निताः॥ साध्वी शस्तिथिसंयुक्तादिभेरूपं सदांगभे॥ ४॥ त्रिससभेतु
जीवस्य भागार्द्धं शखेदयुक्॥ द्विगुणैः सदलेश्यो नाः स्वरसाश्चतुर
ष्टभे॥ ५॥ इत्युक्ताः सूर्यादयो दशाः गृहद्वयचक्रं॥ तन्वाद्यो दशाः

श्री	रु	चं	मं	बु	गु	शु	श	भाव	त	ध	स	सु	सु	रि	जाम	ध	क	अ	त्य
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०

५१

१६

धृतादगमवेत्॥ ४॥ ॥ त्वेकेति ॥ अस्यार्थः॥ यो ग्रहः श्यतिसदृष्टा० तेन १
द्रष्टायदुपरि दृष्टिरानीयते सदृश्यः॥ दृश्य एव दृश्यकः॥ स्वार्थे रन्वर्जितश्चा
सो दृश्यश्चैव र्जित दृश्यकः॥ दृश्यमध्ये द्रष्टा शोध्यस्यार्थः॥ तस्य एकादि
भे० एकमात्रं पञ्चादशपर्यंतं भेदशोशेषे सति० आदिजाः रा श्यादिजाः रे
कादयोक्ताः पथाक्रमस्यः॥ तद्यथा० एकभेदं स्वमंकः॥ द्विभेदं एकद्वयादि० स्वा
भाभ्रमिसत्रसमहारद्वंद्वः॥ चेत्॥ यदिगुरुणा द्रष्टावर्जित दृश्यकस्य अष्ट
वेदे राशोशेषे सति तथा मंदनशानिना द्रष्टावर्जित दृश्यकस्य अंकयमे॥
ति नवर्क्षे द्विभेदोपेतथा॥ असजा० भौमेन द्रष्टावर्जित दृश्यकस्य० नगणो गु
ससभे द्विभेदोपेतति हताश्चारांकाः स्थाप्याः नक्षत्रीकाः अंतरम
पिचतुर्भेदेव कार्यं॥ नक्षत्रीकाः केः राश्यधस्थित भावादिभिर्घा० गु

के.
१५

गितायाक्षयवृद्धिः प्रासराश्यादिजाग्रिमां वयोरतरं ॥ येनैव वृद्धि
क्षयवृद्धिः ॥ भागश्रयासो ॥ द्वाश्रयभागनिष्ठाः क्षयवृद्धिभ्यां भा
गघ्नाः ॥ भागघ्नक्षयवृद्धिः भागघ्नक्षयवृद्धेः खानललवभागः ॥ भाग
घ्नक्षयवृद्धिखानललवेन भादिजांकाः राशाः ॥ दिजांकासंस्तताः ॥
व्यग्रिमेन्युनेक्षयः ॥ अधिकेवृद्धिः तस्याः खानललवेन त्रिंशदेशेन श
वीक्षाः भादिजांकाः संस्तताः कार्याः ॥ तद्यथाक्षयेहीनाः वृद्धाव
धिकाः ततश्चतुर्भिर्भक्ताः फलरूपाद्याद्वृद्धिर्गृहेषु परस्परं ॥
भावेषु च भवति ॥ अस्यादाहरणं ॥ द्वाविः ६५।३९।४। दृश्यश्रंद्धः
०।१४।२३।४२। द्रष्टावर्जितः ६।८।४४।३८। अत्र राशिषु द्वे मस्ति तत्र
भादिजांको वेदाः ४ अग्रे रामाः ३ अनयो रतरक्षयः भागे ८।४४
७८ गुणिताः ८।४४।७८। अस्य खानललवेन ०।१९।२९। क्षयस्य स

१५

खानेन भादिजांको हीनः ॥ ३।४४।७९। अव्ययद्वतः फले ०।५५।७९। ज्ञाता
रूपाद्याद्वि श्रंद्धेर्वस्य ॥ अथ विशेषद्वि उदाहरणं ॥ द्रष्टा गुरुः ३।२७
५२।१३। दृश्यश्रंद्धः ०।१४।२३।४२। द्रष्टावर्जितः ८।१६।७९।२९। गुरुर्द्रष्टा
स्ति अतो गुरुणा चेद्वेदे सता इत्युक्तत्वाद्भादिजांकाश्चत्वारः ४
अग्रे एकः १ अनयो रतरक्षयः ३ भागे १६।३९।२९। गुणिताः ४९।
७४।२७। अस्य खानललवेन १।३९।८। क्षयस्य विद्यमानत्वाद्नेन
भादिजांको रहितः २।२०।५२। अव्ययद्वतो लब्धं ज्ञातारूपाद्या
गुरुद्वि श्रंद्धे ०।३५।१३। एवं शानिभौमयो रपि विशेषद्वयः साध्यः
एवं ज्ञाताः सर्वेषां ग्रहाणां परस्परं ॥ भावेषु च स्वयो रूपाद्यालि
ख्यते तन्वाद्यो दृश्यः ॥ अत्र सुगमोपायेन दृश्यं नयना र्थं गुरुच
रणोक्ताः श्लोकाः लिख्यन्ते ॥ द्रष्टावर्जितदृश्यस्य क्रमादिको दि

केश
११

लग्निनोदाहरणं ॥ तत्र बलं षड्विधं ॥ स्थानं १ दिक्काल ३ निसर्ग ४ उदय
चैव ५ दृष्टिदात्र ६ ॥ तत्र स्थानबलं पंचधा ॥ ३ चोससवर्गजं १ भांशजं ॥ ३
दृष्टिदात्रकादि ४ भांशमध्यवर्षमेदात्र ५ दिग्बलमेकप्रकारं ॥ कालबलं
चतुर्धा ॥ दिनरात्रिबलं १ पक्षबलं २ दिनरात्रिभागेषु बलं ३ स्वव
र्षमासदिनहोराबलं चेति ॥ ४ निसर्गमेकधा १ चैव बलं द्विधा २
आयनबलं १ चैव चैव द्वौ द्वौ च २ २ ग्वलमेकप्रकारं १ एवं पंचद
शधाग्रहबलं ॥ तत्रादौ स्थानबलमेदं च बलं ससवर्गजबलं
चाह ॥ ॥ नीचो नो भगणाच्चुतः षडधिकश्चैव षट्द्वौ च बलं
स्वक्षेत्रं ३ ॥ समभेदमस्ति चरणा ५ मूलत्रिकोणे बलं ॥ मि
मित्रक्षेत्रं ५ रधीष्टभेदयशभांशो ३ वैरिभेदं शको ३ ५

२ तांशोऽध्वरिभेदगुहाधिपवशात्खेटस्य सप्तैक्यं ॥ ५ ॥ नीचोन
इति ॥ अस्यार्थः ॥ नीचेन उन्नो रहितो ग्रहो यदि षडधिकं षड्भांशं
त धिक्क्षेत्रं भगणात् ॥ द्वादशराशिभ्यः चतः शोधयः षड्भांशं त्र्येत्
त यथा स्थित एवेत्यर्थः सिद्धं ॥ सशोधितराश्यादिकः षट्द्वौ षट्भक्तः
फलरूपाधमौ च मुच्यं संबधिबलं स्यादित्यर्थः ॥ भजनप्रकारश्च ० यदा
नीचोन ग्रहस्य संहरणः षड्भांशयस्ति संतितदा षड्विभांशे संहरणं रू
पबलं भवति ० यदा षड्भांशं सदा षड्विभांशे रूपस्थाने ऋण्यं ग्रहं ० तत्र
शयः षड्भांशगुण्यः ० अधोभागाद्यं दिगुणीकत्वाधः षड्भांशं धामुप
र्युपरि युक्तं षड्विगुणिते संयोज्य उपरि पुनः षट्भक्तं कार्यं ०
तदुच्चबलं स्यात् ॥ दिग्बलादावप्यमेव भजनप्रकारः ॥ तत्र ग्रह
णामुच्चनीचानि बहूनां तत्रैकं उक्तानि ॥ अजवषभमगगनी

१९

रुचं मं व गु शु श उ १५ गदिदिगुणोदिघोबलेत्यादिधसंभ
५ ५ ३ ११ ६ खनिवां धालमिह नौ म म म म म म

१० २० ३० ४० ५० ६० ७० ८० ९० १०० ११० १२० १३० १४० १५० १६० १७० १८० १९० २०० २१० २२० २३० २४० २५० २६० २७० २८० २९० ३०० ३१० ३२० ३३० ३४० ३५० ३६० ३७० ३८० ३९० ४०० ४१० ४२० ४३० ४४० ४५० ४६० ४७० ४८० ४९० ५०० ५१० ५२० ५३० ५४० ५५० ५६० ५७० ५८० ५९० ६०० ६१० ६२० ६३० ६४० ६५० ६६० ६७० ६८० ६९० ७०० ७१० ७२० ७३० ७४० ७५० ७६० ७७० ७८० ७९० ८०० ८१० ८२० ८३० ८४० ८५० ८६० ८७० ८८० ८९० ९०० ९१० ९२० ९३० ९४० ९५० ९६० ९७० ९८० ९९० १०००

१० ७ ३ ११ ६ २७ २० ॥ नीचखेटांतरं षष्ठां ॥ वं चेद्वर्कितस्य ॥

म	रु	मि	कं	कल	मा	तु	उच्च	उच्च	र	व	स	७	३	१	०	५	२	०	०
१०	२	१०	१०	५	३६	२०		२५	१०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०

१०	३	२८	९५	५	२७	२३		५६	५	५७	४०	५८	५२	५५	५३	५४
अ	अ	अ	मि	प	अं	मे	क	ग	२७	५७	५३	५५	५२	५५	५३	५४

ग व क मा म क स नीच प्र

तदंशीस्तमग्यासमेतुदुच्चवत्तभत्रिके	२०	३	१२	१५	१०	१५	२०
वेदिति ॥ अथ सप्तवर्गजबलं ॥							

राम

१८

स्वर्षद्वमिति॥ ॥ स्वर्षगृहेस्वर्षगृहेअर्ष॥ ३०॥ बलं स्यात्॥ समभे सम
राशौ॥ असृमांशः॥ ७॥ ३०॥ मूलत्रिकोणे॥ त्रिचरणाः॥ चरणत्रयं बलं
॥ १५॥ मूलत्रिकोणानि बह्वृज्जातवै उक्तानि॥ सिंहो वृषः प्रथमेषु हयाग म
तौ लिङ्गं भास्त्रिकोणभवना निभवंति सूर्यादिति॥ त्यक्तोपेयं च मी॥
सूर्यमारभ्येसर्थः॥ मित्रर्षे॥ मित्रराशौ॥ अत्रिचरणः॥ १५॥ ३०॥ अधि
षुभेअधिमित्रगृहे॥ त्रयइभांशः॥ १२३॥ ३०॥ वैरिभेशत्रराशौ॥
अष्टयं शक्रः षोडशंशः॥ ३॥ १५॥ अर्ध्यरिभे॥ अधिशत्रुगृहेदंतांशः
॥ १५॥ २३॥ अर्द्धदीनीरूपायेति सर्वार्थासिद्धं॥ गृहाधियवशात्॥ गृहा
दिषु इवर्गस्वामिवशात्॥ सप्तवर्गाधियेभ्यो यथास्थानोक्तानि स्व
र्षेर्द्धमित्यादीनि सप्तर्गाणां बलानि साध्यानि॥ तेषामेक्यं सप्तवर्गं

के.उ.
२०

जबलं स्यात् ॥ एतदुक्तं भवति ॥ गृहस्वामी स्वश्रेष्ठयादं गृहबलं भवति ॥
गृहस्वामी स्वश्रेष्ठमाशः ॥ १७॥ २०॥ गृहबलं भवति ॥ गृहस्वामी
मित्रं चेच्चरणः ॥ १५॥ १०॥ अधिमित्रं चेच्चयईमांशः ॥ २२॥ २०॥ गृह
स्वामिशत्रुश्चेत्सोऽशांशः ॥ ३॥ १५॥ अधिशत्रुश्चेद्द्वितांशः ॥ ११॥ ५२
२०॥ गृहबलं भवति ॥ एवं होरादिस्वामिवशा होरादिबलं तैयं ॥ के
चित्तु ॥ ग्रहोयस्मिन् गृहे स्तितद्गृहेशः स्वमूलत्रिकोणे चेच्चरण
त्रयबलं ॥ गृहेशः स्वर्क्षे चेद्दलं ॥ गृहेशो धिमित्रभेचेच्चयईमांशः
एवमग्रेपि ॥ एवं ग्रहोयस्या होरायामस्ति त होरेशः स्वमूलत्रिकोणे
चेच्चरणत्रयबलं ॥ होरेशः स्वगृहे चेद्दलमिस्यादि ॥ एवमेकाणादि
षपीति ॥ गृहाधि [redacted] र्थमाहुः ॥ तत्र ॥ तथा सति गृहादि

वचनोदितं

राम

२०

स
च

अं योज्यं पृष्ठिगुणिते संयोज्यं २२७ ॥ २४॥ पुनः ॥ ४॥ इभक्तं फलं
पादिचंद्रोच्चं भवति ॥ ५३॥ गृहप्रसूयाताः दशादयो होयाः ॥ त
थाचयवनेश्वरः ॥ सूर्यभागदशमेततीये सोमस्य जीवस्य तु पंचम
शे शुक्रस्य विंशे सधिससके बुधस्य भागे तिथिके चतुर्न ॥ भोमस्य
विंशेष्टयुतेतुर्न विंशे तथा सूर्यस्तस्य स्वोच्चं ॥ उदाहरणं ॥ ४॥ भा
गादिति ॥ चंद्रभाग ५ ॥ ११ ॥ २३ ॥ ४२ ॥ धिउणः ॥ दिघ्न २० ॥ ४६ ॥ २४०
पृष्ठिलध्वमुपरियोज्यं २२७ ॥ ५४॥ १०॥ भागस्थाने पृष्ठिभक्तं लध्वशेषं
चंद्रोच्चं भवति ॥ ५३॥ नीचखेटांतरं ५ ॥ ११ ॥ २३ ॥ ४२ ॥ अंशं १६५ ॥ २३
४२ ॥ त्रिहृतं लध्वं चंद्रोच्चं भवति ॥ ॥ रविः ६५ ॥ ३९ ॥ ४२ ॥ रविनीचध
१९० ॥ ० ॥ नीचो नोक्तः ११ ॥ २५ ॥ ४९ ॥ अयं पञ्चाधिको स्ति अतो भग

०५२१४७

कोणस्य गृह निर्णयस्यैवापेक्षितत्वाच्च संसर्ग एव वृषशशि
 रिंदोस्त्रिकोणं० कन्यायां बुधस्य विंश संशास्त्रिकोणं॥ परे द
 शांशाः स्वगृहं॥ यत्र तु स्योच्चरूपमिसादावुच्चमूलत्रिकोण
 स्वभवनां त्रेयाणां व्यपेक्षाः॥ तत्र यथोक्तैव व्यवस्था
 तृयां बुधस्य होराद्रेकाण॥ सप्तमांशानवमांशकः॥ अ
 कांशस्त्रिंशदंशश्च सप्तवर्ग इतीरितः॥ तत्र षड्गोचर
 ज्ञातव्ये उक्तः॥ क्षितिजसिततचंद्रविसेसोऽप्यसितो
 वनिजाः सुरगुरुसोऽरगुरुवश्च गृहांशकथः॥ अज पत
 मगतौ लिचंद्रभवतादिनवांशविधिर्भवन्नसमांशका
 धिपतयः॥ स्वगृहाक्रमशः॥ १॥ १॥ वनेति॥ द्वादशां

राम

स

म

स्वगृहादिस्वामिना समं मित्रत्वाभावात् नैमिति कंबलं
 कथं स्यादधिकरणत्वात्० किंच॥ अस्य स्योच्चसुहृदित्तत्तिवा
 के स्योच्चस्थः स्वत्रिकोणस्थः स्वगृहस्थः स्यांशकस्थः मि
 त्रगृहस्थितो बलवानिर्धो लिभ्यते० न तु गृहस्वामिनि स्योच्चस्थे
 स्वमूलत्रिकोणादिस्थे वा यं गृहो बलवानिति० तस्माद्यथोक्त
 मेव व्याख्यानं मनोरमं० उच्चमूलत्रिकोणस्वभवनसंदेहे नि
 र्णयः सारावल्यामुक्तः॥ विंशतिरंशाः सिंहत्रिकोणमपरे
 स्वभने कर्मस्थः॥ तत्र मित्रिचंद्रवृद्धोऽस्य त्रिकोणम
 परे॥ तत्र मित्रिचंद्रवृद्धोऽस्य त्रिकोणम
 उच्चभागत्रितयं वृषइंदोः स्यात्त्रिकोणमपरं शाः॥ द्वा
 दशाभागमेवे त्रिकोणमपरे स्वभंतुभोमस्य उच्चबलक

केच.
२१

न्यायां बुधस्य तु गांशवैः सदा चिंत्तं परतस्त्रिकोणजंतं प
चभिरशैः स्वराशिजं परतः ॥ दशभिर्भागे जीवस्य त्रिको
णफलं स्वभं परंचाये ॥ शुक्रस्य तु तिथयो शास्त्रिकोणमपरं
स्वभंतुलायां ॥ कुंभे त्रिकोणानि जभेरविजस्वरवेयर्थं
सिंह इति ॥ ननु सप्तवर्गजबले उच्चबलं नुक्ते रुच्यभावा बला
नितु बुधे चंद्रे च गृहबलं किं स्थायं न च रूपं स्वतुं गेयनिज
त्रिकोणे पादेन रूपं स्वगृहे दले स्यादित्यादिना तालुगि
पद्धतौ ॥ सप्तवर्गजबले प्युच्चबलस्योक्तत्वात्तदेव स्थाय
मिति वाच्यं ॥ सर्वग्रंथविरुद्धत्वेन तस्या युक्तत्वादिति
चेत् ॥ अत्र केचित् ॥ गृहबलमेव स्थाप्यं बुधगांशो वि

उद्.

राम

२१

शदं शब्दापित्वस्य गृहे दले स्यादिति ॥ वस्तुतस्तु ॥ बहुगुण
कप्राप्तावधिकगुणकस्य हानिद्वयसमावेशोऽर्धहानेर्वाधि
कत्वाद्यथास्वीकारस्तथा प्रसूतेऽपि मूलत्रिकोणबलस्यैव
मेकारोऽधिकत्वात् ॥ प्रसासन्महत्त्वेति तत्त्वम् ॥ एवं चंद्र
स्य वृषराशौ मूलत्रिकोणबलमेव ग्राह्यं न स्वाधितिस्या
दिसंबंधवशादन्यदपीति ध्येयं न चैवं मुनिसंमतेऽप्ये
षेऽप्यधिकत्वात् ॥ नीचे मित्रादिबलमेव स्थाप्यं ॥ नीचे
त्वमिति विशेषोक्ते न तस्य बाधा ॥ प्रसूतेऽपि मुक्तयो
द्वयोर्मध्ये अधिकत्वं विनिगमकमिति महद्देषमिति
दिक् ॥ यदा उच्चबलस्य पृथगेवोक्तत्वात्प्रसूते मूलत्रि

के० नि
२३

हितानां कुजादीनां निरस्तं० समुच्चयार्थकचशब्दानुपपत्तेश्च०
सप्तमांशपतिर्यथा० ग्रहभागा मुनिघ्नास्त्रिशद्वक्ता भवन्ति स
तांशः० योजेस्वराशिर्वयुग्मे विद्यास्तु सप्तमा दिति० अथ स
मवर्गवलायं प्रथमतः स्वाभाविक मित्रादयो ज्ञेयाः ते च बृह
जातके उक्ताः॥ शत्रुमंदसितौ समश्च शशिजो मित्राणि श
वारवे स्तीक्ष्णां शुहिमरस्मिजश्च सुहृदो शेषाः समाः शी
तगोः॥ जीवेदृष्णकराः कुजस्य सुहृदो रौरः सितार्की स
मौ मित्रे सूर्यसितो बुधस्य हिमगुः शत्रुः समाश्चापरे॥१॥
स्तरेः सौम्या सितो वरि रविसुतो मध्यपरे च न्यथा सौम्या
की सुहृदो समौ कुजगुरौ शुक्रस्य शेषावरी॥ शुक्रसौ

२३

सुहृदो समः सुरगुरुः सौरस्य चान्ये रयो ये प्रोक्ताः सुहृदस्त्रिको
णभवनात्ते मीमांसा कीर्तिताः॥ तदनंतरं अधि मित्रादयो ज्ञे
याः॥ ते च॥ अन्योन्यसंधनव्ययाय सहजव्यापारबंधुस्त्रिता
स्तात्काले सुहृदश्चतुर्गभवनेषु के रयस्तन्यथा॥ ये कालुक्ता
भाया सुहृत्समरित्संचित्यनैसर्गिकास्तत्काले तु पुक्ता रि
नधि सुहृमित्रादिभिः कल्पयदिति बृहज्जातकोक्ताः अस्य
फलितोर्थः धुना युक्तस्त्वनेषु स्थितो नैसर्गिकः सुहृदधि
मित्रं भवति॥ मध्यस्थो मित्रं॥ शत्रुर्मध्यस्थः॥ अनुक्तेषु स्थि
तो निसर्वा सुहृन्मध्यस्थो भवति॥ मध्यस्थः शत्रुः॥ शत्रु
रधि शत्रुरिति॥ तत्र लग्नाद्व्यादयः केषु स्थानेषु संतीति
ज्ञानार्थं यथा लग्नाद्वा साधितास्तथास्तथा अर्थादयः

के.
२४

॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥

केषु स्थानेषु संतीतिज्ञानार्थं सर्वाद्वासाध्याः । एवं चंद्रादिभ्यो
पिनावाः साध्याः सप्तमं रुचराः ॥ तत्र रव्यादीनां भविसा
धनं यथा ॥ यस्य ग्रहस्य भावाः साध्याः सप्त होलं प्रकृत्य
रविरेवारविः अनंतरं मर्कस्य भोग्यस्तनुभुक्तयुक्तो मध्यो
दयाद्यः समयो विलग्नादित्यादिना इष्टकालः साध्यः त
स्मान्न तं रक्षाभावाः ससंधयः साध्याः ॥ ॥ अथ वान्यथग
हभावसाधनं ॥ ग्रह एवरविः कल्प्यः तस्माच्चरमानीय
रात्रिदलं कार्यं ग्रहं रविं प्रकल्प्य रात्रिदलमिष्टकालं च प्रक
ल्प्य यत्तलं कोदयेत् तं साध्यं संचतुर्थभावो भवति ॥ स
षष्ठाधिको दशमभावो भवति ॥ ग्रहः प्रथमभावो भवति
ग्रहः षष्ठाधिकः सप्तमभावो भवति ॥ एभ्यश्चतुर्भ्यः प्राग्वा

॥ तात्कालं मे प्राग्यायः ॥ यः मित्रं सः अघिनिर्जितः ॥
॥ दयोः सकारं शत्रुयः शत्रुः सः अघिनिर्जितः ॥
॥ मित्रं शत्रुसमः ॥ मित्रं शत्रुसमः ॥

शापतय इत्यर्थः ॥ होरे केंदोरयुजि । समभे चंद्रभान्वोश्च होरे द्रेष्का
णाः स्युः स्वभवनसुतत्रिकोणाधिपानां ॥ त्रिकोणां नवमं ।
कुजरविजगुरुस्तुक्रभागाः पवनसमिरणकौपर्ज्यकसि
हः अयुजि । युजिचते विपर्ययस्थानशशिभवनालि सप्तोतं व
क्षसंधिः ॥ ते अंशाः स्वामिनश्च विपर्ययस्था इत्यर्थः ॥ तथा
चंक्रति कीर्तिः ॥ पंचाथ पंचचाष्टो सप्त पंच पंचैव वोजभ
वनेषु ॥ ॥ धरणि सुतमंदसुरगुरुस्तुक्राणां क्रमेणांशाः ॥
पंचैव सप्त चाष्टो पंच पंचाथयुग्मे भवनेषु ॥ भागाभर्गव
शशिसुतसुरेज्यशनिभ्रपुत्राणामिति ॥ एतेन भादिनां
सनिहितत्वात्तद्वेन तेषां मेव विपर्ययोक्तो ॥ न तु व्यव

गा

कश.
२५
न

तत्र०॥ त्रिविक्रमाद्यनुक्तत्वेऽपि परमप्राचीनेन जातकमुक्ताव
लीकारेण ग्रहभावानामुक्तित्वेन स्वीकरणीयत्वात्० त
थाचलभावानुक्तात्वात्॥ एवं ग्रहेभ्यस्तत्परस्परं स
र्वाध्यावत्समर्थविदित्वा॥ रविद्युमौनेन तात्प्रसाधं च
भनतः॥ प्रोक्तवदेव भावाः॥ यदाग्रहेभ्यस्तत्परस्परं
निशार्द्धमर्कादिवसाधनीयं॥ तन्नाडिकाभिर्धुचरादि
लग्नवृत्त्येततोभावविधिर्विधेयः॥ प्रयोजनंतस्य द
शाक्रमोदैवेद्वादिगानामवबोधनं च॥ तत्कालमैश्या
दिषु चानसम्पक्वत्वाय बुधैर्योक्तिकसमतत्वादिति॥
कटकादिपरिग्रहोपमानया प्रोक्त्या॥ सकलभाव
जातयेति वगक्ता॥ श्रीपतिनाय्यगीकृता एव ग्रह

उदा.

न

२५

व

सप्तमः प्रश्नः

ना

भावाः॥ प्रतिबंदीद्वयंचनं॥ तवापि मते लग्नभाववशा
च्चक्रार्धहानिस्वीकारापत्तेः॥ नचभाववसेन चक्रार्ध
हानावेकराशावपि भावभेदभिन्नस्थानस्थितेषु च गृहेषु स
र्वाध्यावत्समर्थविदित्वा॥ स्यात्तथैकराशीगानामिस्य एकभावगा
नामिस्य स्यावश्यवरणप्रसंग इति बाधकमिति वाच्यं॥ इष्टा
पत्तेः नच स्वायत्तेशब्दप्रयोगे किं निसवाचकं प्रयोक्ष्यामह
इति न्यायेन एकभावगामिति विहाये॥ एकराशिगमिनमि
ति रशिपदप्रयोगः॥ प्रांचामेषादिपदवाचराशिलाभा
येवेति गम्यते॥ इति वाच्यं॥ एवं सर्वार्थस्यादिना भावप्र
क्रमादन्यगस्याशीपदस्य भावपरत्वस्वीकारात्॥ न
नुभावमते भावकाचक्रार्धहानीस्वीकाराप्रबुद्धित्वात्॥

ति

इति चेन्न ॥ सौत्रेधारणप्रयोजनाभावेन भावप्रमाणेनैव सा
धनस्य ॥ रव्यद्यदशायां दशाक्रमबलसाधनस्य चानेगीका
रात् ॥ ग्रहभावानां त्वसाधारणप्रयोजनं प्रागेवोक्तं न चैव
भावानां भावस्वीकारापत्तेरिति चेन्न भावे स्यादपि स्थानेन व
शास्त्रतुल्ययोगस्यैव इच्छापत्तेः तद्भावेत्यापादकाभावादेव
तद्भावस्य लपल्लवितेन ॥ अथ सप्तमी दारुणं ॥ ॥ स्व
र्यादिशत्रुगहे अधिकां विभावाः ससंधयः रात्र्यर्द्ध १५।३६।
चरं ३६ध ॥ चंद्रभावाः ससंधयः रात्र्यर्द्ध १४।१५ चरं ४९ अं ॥

त	ध	स	सु	रि	ज	म	ध	क	अ	व्य	त	ध	स	सु	रि	ज	म	ध	क	अ	व्य
६	७	८	९	१०	११	०	१	२	३	४	५	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९
५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५
३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३
४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४

भावसंधिसाधनं ॥ ततः प्राग्बलास्येवं भावकुंडलिकाकार्यः ॥ त
तः स्वकुंडलिकायां तत्कालेन दशायबधुसहजस्योत्पेधु ॥ १०॥
११।४३।२।१२। मित्रस्थिता इति अधिमित्रादपोहेयाः ॥ अत्र वेचित्
प्राचीने स्त्रिविक्रमनीलकण्ठश्रीपतिश्रीधरादिभिरनुक्तत्वाद्
हभावस्वीकारमपुनः किंच ॥ ग्रहभावस्वीकारे दृष्टिसाधन
मपि भावेरेव कार्यः ॥ अपिच ॥ लग्नाद्यदशायां लग्नाद्भावाः
संतीति भावफलगुणितानि दशाक्रमबलानि स्वीकृतानि ॥
एवं रविचंद्रयोरप्याद्यदशायां तयोर्भावसत्त्वात् लग्नाद्यदशा
यामिवैतद्भावफलगुणितान्येव बलानि दशाक्रमबला
निस्युः ॥ न तु भिन्नरीत्या तस्माद्ग्रहभावदिवभिन्नदशाक्रम
बलसाधितमिति ग्रहाणां भावस्वीकारेषु द्वेषणमाहुः ॥

३७

[illegible]

वेशवि

25

26

अथ सप्तवर्गोदाहरणं ॥ ॥ सूर्याधिपशत्रुगृहेधिपशत्रुदेवक्राणेधि
शत्रुत्रिशांशेचास्ति तेन रूपस्य रदांशो गृहबलं ० ११ ५२ ३० सूर्यः
स्वीयहोरायामस्ति तेन रूपार्धहोराबलं ० ३० ॥ अधिमित्रसप्तमांश
नवमांशोद्वादशांशेचास्ति तेन त्रयईशांशाः ० ॥ २२ ३० सप्तमांशान
वमांशोनवमांशोद्वादशांशाबलं ॥ सर्वयोगे जातं रवेः सप्तवर्गजव
लं १४३ ११३ ० ॥ एवं ज्ञातानि ग्रहासप्तवर्गबलानि ॥

[illegible]

क. ३
२८

	रु.	चं.	मं.	वु.	गु.	श.	रा.		रु.	चं.	मं.	वु.	गु.	श.	रा.
मित्रा	चं.गु	सु.वु	रु.मं	चं.गु	सु.वु	रु.मं	चं.गु		रु.	चं.	मं.	वु.	गु.	श.	रा.
मि	वु	मं.गु	श.रु	मं.गु	श.रु	मं.गु	श.रु		वु	मं.गु	श.रु	मं.गु	श.रु	मं.गु	श.रु
मः	श.रु	वु	चं.	श.रु	वु	चं.	श.रु		मं.गु	श.रु	वु	चं.	मं.गु	श.रु	वु
रात्र	श.रु	वु	चं.	श.रु	वु	चं.	श.रु		मं.गु	श.रु	वु	चं.	मं.गु	श.रु	वु
वः	श.रु	वु	चं.	श.रु	वु	चं.	श.रु		मं.गु	श.रु	वु	चं.	मं.गु	श.रु	वु

सर्वेषां सप्तवर्गजवृत्तानि लिख्यते ॥ शत्रुमम गुपुश श
 अथ सप्तवर्गबलार्थसुगमायाया लिख्यते ॥ शत्रुमम गुपुश श
 ते ॥ स्वेभ्यः १६ धिसुहृदयो ८ लताः ४ शत्रुवश
 समेदायरावध्याराविंदुः सिद्धामलत्रिकोण मे ॥ तद्युतिदेशने भक्तः
 सप्तवर्गजवृत्त ॥ न्यासः १६ १२ ८ ४ २ १ २ ४ अथवा त्रिकोणे वृत्तः १२

सप्तवर्गजवृत्तः ८ धिसुहृदयो ८ लताः ४ शत्रुवश २

के.
७०

समभं च. अंशश्च समभांशमिति समहारदं ॥ भांशमेव भांशवमि
ति स्वार्थेन अंशश्च सन्निधाति ॥ समभं च. अंशश्च सन्निधानात्
समभस्येव. विषमे इत्यत्र भांशवे इति सत्येन. न च समासार्थमे
धे एव देशस्यानुषंगानुयुक्त इति वाच्यं. विशेष्यं शास्त्राण्यनुषंगे बाधकाभावात्.
यथा. अथ शब्दानुशासनं. केन शिष्टानामित्यत्र अनुशासनमित्यस्य अनुषंग
त्वेन येहापि. अत्रैव. अत्र च द्वौ. समभांशवे. समभे. स्त्रीराशौ. तथा स
मभस्य स्त्रीराशौ नवांशो वा भवतस्तदा. अन्धिरूपचतुर्थोऽंशं बलं दद्यात्.
तां. स्त्रीराशौ स्त्रीनवांशो च स्थितयोश्चरणद्वयबलमर्थतः सिद्धं. प्रतिनि
मित्तं नैमिति वृत्त्युत्पत्त्यात्. यत्तु वर्गे तु मस्वराशित्वनवांशस्य द्वेष्का
णरूपनिमित्तं तत्र भेदे सत्यपि सल्लिख्यगुणमिति वराहमिहिराचार्यैरु
क्तं ॥ तदा युष्ययोग्यतारूपबाधात्. इह तु बाधकाभावात् नवांशो

वा

रा. म.

७०

मित्रभेद्यः॥ समेष्विन्द्रावरविंदुरधर्मध्वरिभेथावा॥ तदे
क्यमंगम१६भक्तसप्तवर्गोऽष्टजबल॥ स्ववेदा४धीष्टमेरा
मा३मित्रेदो२समुत्तविद्युः१॥ अद्वैतरागुहपादोऽध्वरिभे
गानिमलमे॥ तदेक्यवसुभिर्मत्तसप्तवर्गोऽष्टजबल॥ न्या
सः॥ अथ अन्यत्रस्थानुबलमेदा॥ पुं॥ स्व॥ अमि॥ स॥ श॥ अशा
स्त्रीरारि॥ नवांशबल॥ तथा केद्रादिबल॥ तथेद्रादिबलं
लंचाह॥ ॥ शुभेद्रसमभांशवेदिविशमेन्येदधुरंघ्रिं१५बलंकेद्राघे
चरूपकाईचरणर३॥ यष्टिरेवेराः क्रमात्॥ स्त्रीरवेदोचरमेनराः
प्रथमेवेदोचमधेतथाद्रेक्षालेवितरनिपादसुदि॥ स्यात्स्थ
नर्विर्पित्विदं॥ ६॥ ॥ शुभेति॥ शुभश्चैदुश्चशुभेद्रासमभांशवे
~~समभांशवे~~ अशाश्च~~समभांशवे~~ भांशो॥ अंशाएवभांशकंतिस्मिन्समभांशवे
समोचतेभांशो

के. उ.

३१

व्याः क्रमादितिलघुजातके जातकसारवचना त्रैराशिनवांश
 योरवप्रसेवचरणवत्तत्त्वेन उभयत्रापिचरणेव प्रत्येकं व
 लाभावावश्चरणार्द्धगबलमिसस्याउक्तत्वात् ॥ ३॥ अस्यादाहरणं ॥ स्तय
 क्तलायां विषमराशावस्तितेनपादोबलं ॥ १५ ॥ शुक्रः समराशौ वन्या
 यामस्तितेनपादोबलं ॥ अथचशुक्रः समराशेः कर्कस्यनवांशोस्ति
 तेनपादोबलं एवजातानि सर्वेषां पुंस्त्रीराशिवत्तानि लिख्यते ॥

र	च	म	बु	ग	शु	श
००	००	१५	१५	००	००	००
१५	००	००	००	००	००	००

परतश्चसर्वमापोहिममितिच ॥ केन्द्रादिकचभावप्रमाणेन

राम
३१

नराशिवशात् नचमेषादिराशोरेवस्यभावात्मकेमुख्येकेदेयए
 पूरेपिसंभवादेवस्येवएविलत्वंमध्यबलत्वंचविरुद्धं तथाएक
 वर्गलगाद्भावात्मकेस्थानेगृहमाणेमेषादिराशोरेवस्यभावद्वये
 पिसंभवादेकस्मिन्नेखारेखाभावश्चोभयंतग्नस्तत्तंविरुद्धम
 तोत्रराशिस्वीकारेणयुक्तेग्रहवलेपिसएवयुक्तइतिवाच्यं बाध
 मा केनराशिवलेभावोनेकेन्द्रादिस्थग्रहवलेतस्यागेबाधकभावात् ॥
 राशिवलेकेन्द्रादिस्थग्रहवलेसमानार्थपदोक्तत्वमात्रस्याप्रयो
 जकत्वात् इदंचकेन्द्रादिषुपुरुषादिबलकेन्द्राद्यशतुत्येग्रहेगृहेध्मे
 यंअधिकोनकेत्वनुपातादलसाधनयुक्तं तदुक्तंसातुगि
 पुरुषो केन्द्रादिगानां कुयमाब्धिभक्तंक्रमेणयद्भावफलंवलं

के. उ.

३२

थ

स्वात् ॥ दोमोदरप्रहतावधि. बूटकादिगतानोचबलंयेचविशे
पुकाः॥ त्रिघाः स्वैलसंयुक्ताः स्वाधिणारहिताः क्रमादिति
संप्रदायानुसारेण स्वादाहरणं रविचंद्रबुधशुक्राः येदिति
लिंतेन रूपबलं गुरुशनिपुष्यपूरेतेनादिवलं ॥ ओमउजयो
क्रिमेतेनपादोबलंएवंजातानिसर्वेषांबूटकादिवलानि
लिख्यंते ॥ अहंकाणबलं ॥ स्त्रीखेटो ॥ चंद्रशुक्रोचरमे

सु	च	म	वु	गु	शु	श	तृतीयेद्रेष्ठाणेस्थितोपादंचतुर्थो
१	१	१	१	१	१	१	बूटकाशंबलंवितरतः नराः गुरुभो
१	१	१	१	१	१	१	दिवली

माकीः प्रथमेद्रेष्ठाणेस्थिताः पादंलंवितरंति ॥ श्रीबो नय
सकोबुधशनी मध्ये द्वितीयेद्रेष्ठाणेस्थितोपादंबलंयुछतः ॥
रदपूर्वाक्तपंचधास्थानवीयेसुदितंउक्तं स्त्रीग्रहादिस्व

ब

राम

३२

चसतिचरणायमेव. एवंअनोरविकुले ज्यशानिताः विषमेमांशवे
विषमेषुरुषराशेषुरुषराशेर्नवांशोचपादंबलंरुधुः उभयत्रचरण
द्वयं अंशस्ययुग्मो जस्वरूपतो नग एनया । तेनरुषस्यद्वितीय
नवांशेवंभस्वस्थितस्यरव्याधन्यमस्यद्वितीयनवांशस्ययुग्म त
त्पादंघिर्बलं स्यात्तथा तृतीयेनवांशेमीनारख्येस्थितस्यन
वांशस्यविषमत्वादिर्बलंस्यादिति अमोनिरस्तः वेचित्तु
समराशो समनवांशेचस्थितानामंघिरेवबलं नचरणद्व
यं प्रसेयूमसिद्धिः ॥ अथवाबलाभावः ॥ अथवाचरणार्द्ध
बलमितिबदंति तन्न ॥ चंद्रसितोस्त्रीक्षेत्रेषुपुरुषक्षेत्रेषु
गाः शेषाः ॥ तथास्त्रीपुंराशिनवांशवेशशिसितोशेषाबला

के. उ.

३३

लग्नं शोध्यं इनाम् । सूर्यात् कुजात् भोमात् । हिवुकं चतुर्थं
शोध्यं विधौ श्रुतात् । भार्गवात् माध्यं दशमं शोध्यं शत्रुधा
त् । गुरोश्च । अस्तसप्तमं शोध्यं शेषं रसभात् पुष्टं । षडभा दिकं धि-
तदा चक्रतो द्वादशांशं म्यस्य जेत् । शोधयेत् । षड्भात्यं चेद्यथा
स्थितमेवेत्यर्थः । स च तद्दश्याद्यं रसहत् । षट्भक्तं रूपाद्यं ।
दिग्वीर्यं दिग्वलं भवतीत्यर्थः । भजनप्रकारश्चोच्चवले उक्तः । अ-
थास्योदाहारणं ॥ लग्नं ८ । २२ । ४१ । १३ मंदात् १२ । २८ । ५१ । ५२ भा
शोधितं ४ । ६ । ५ । ८ । इदं रसं नूनं जलो यथा स्थितमेव रस
हल्लब्धं । शनिदिग्वलं रूपाद्यं १ । ४२ । २ । एवं सर्वेषां जाता
निदिग्वलानि क्रमेण लिख्यन्ते ॥ अत्र सुगमोपायः ॥
ग्रहाद्यथोक्तं संशोध्य भावेषु प्राधिकं सजेत् ॥ चक्राभ्यां राम

३३

रूपमुत्तमं बृहज्जातये बुधसूर्यसुतो न पुंसकारव्यो शशि शुक्रौ युवती
 नराश्वरोषा इति उदाहरणं ॥ रविः प्रथमं कारणे स्ति अतः पादो बलं
 अ-कस्तृतीये द्वे कारणे स्ति अतः पादो बलं बुधो मध्यो द्वे कारणे स्ति
 अतः पादो बलं एवं जातानि सवेषां द्वे कारणे बलान्येकत्र लिख्ये
 ते ॥ अथ राशौ प्रोपे स्थित्यर्थं पंचापि स्थानबलानि च लिख्ये ॥
 एवं पंचविधं स्थानं बलमुक्त्वा क्रममासं

र	व	स	ब	शु	रा	दे	का	ए
१	२	३	४	५	६	७	८	९

 व द्वितीयं षट् बलं भेदं द्वादशमाह ॥ ॥
 मंदलग्नमिनात्कुजाच्च हि बुधं राधुं विधौ भागवान्माधुं सा मरु
 तोऽसमं नरसभा सुहृदं सज्जं च कृतः ॥ दिवीयूरसहस्रं चोत्तम
 युतं रूपं सप्त स्याद्विदुः शिखरं च नो न तैरा शिकुजा क
 णां परेषां बलं ॥ ७ ॥ मंता इति ॥ ॥ मंदरात् शनैश्च रात् ॥

शशिकुजार्किरां। चंद्रसोमशनीनां बलं स्यात्। उन्नतं। त्रिंश
 दत्तं यत्तु धृतं देवापरेषां ~~रविगुरुशुक्राणां~~ रविगुरुशुक्राणां रूपा धृतं बलं भव
 ति। उदाहरणं। नतं ॥ १०॥ त्रिंशद्दत्तं लब्धं रूपा धृतं जातं शशिकु
 जाकारिणं बलं ॥ १०॥ २०॥ उन्नतं २०॥ ५०॥ त्रिंशद्दत्तं लब्धं रूपा धृतं जा
 तं परेषां बलं ॥ ५०॥ ४०॥ एवं जातानि सर्वेषां दिनरात्रिबलान्ये
 कत्रालिख्यते ॥ अत्र सुगमोपायः

र	वि	गुरु	शुक्र	शनि	दिन	रात्रि
४०	२०	२०	४०	४०	२०	२०

 बलानि ॥
 शशिकुभौ ममदानां नतं द्विधं बले
 कलाः ॥ षष्ठिशुद्धं तद्व्येष्टं ॥ सदा रूपं बुधस्य तु ॥ अथ दि
 तीयं कालं मेदं पक्षबलं लिख्यमा ॥ ॥ शुक्लं तेतिथि १५ ह
 द्दत्तेष्वतिथयो वीर्यं सतां १ ॥ अतः पापानां द्विगुणं विधोरि
 दमभ्यो नृत्तं शकेषु क्रमात् ॥ सोम्या कार्कसु वां निशः श

बल

राम

२४

शसिताराणां चरुपुंसदेज्यस्याथांघ्रिचयाद्धृत्तं किल समा
 सधरोरेश्वरः ॥ ८॥ शुक्लं तेतिथि ॥ शुक्लं शुक्लपक्षे ॥ अंत्ये कृष्ण
 पक्षे ॥ गतेष्वतिथयः क्रमेण तिथिदत्तं पंचदशमन्ताः फले
 सतां शुभानां चंद्रबुधगुरुशुक्राणां रूपा धृतं पक्षबलं भवति।
 तदेवमच्युतं पापानां ॥ रविमोममदानां बलं स्यात् ॥ एतद्दत्तं भ
 वति ॥ शुक्लपक्षे जन्मसमयपर्यंतं प्रथमं गततिथयः सावयवाः
 ग्राह्याः कृष्णपक्षे जन्मकालादारभ्य एष्यतिथयः सावयवाः
 ग्राह्यास्त्याज्य ॥ यदि स्वेष्टं तिथिद्योयोगप्रमाणेन एताः सा
 वयवा गततिथयः अथवा सावयवाराध्यतिथियस्तदा षष्ठि
 प्रमाणेन ~~इत्यनुपातेन~~ गतेष्वतिथयः पश्चात् षष्ठिप्रमा
 णेन साध्या अथवा प्रथमं एव षष्ठिप्रमाणेन साध्याः ॥

सा

के. उ.
३५

तद्यथा। अकृपक्षेयैर्दुःकृष्णपक्षेचंद्रः ०।१४।२५।४२ स्यात्
 ५।५।७७।४३ नितं ५।२१।१५।२२ लवा ७।१।५।२२ द्वाद
 रा १२ सत्ताः फलगततिथयः १४ शेष ३।१५।२२ पंचम ५।
 ७५।११० षष्ठा मुपरियोज्य १५।१५।१५ अमेरगततिथिघटि
 कापला निभवंति १४।१५।१५ अस्य पंचदशभक्ताः सत्तावी
 र्यं भवति ०।५७।५० रविचंद्रलवाः द्वादशभिर्भाज्याः फलगतति
 थयः ॥ ते गतेष्वरूपं शेषं पंचमं। नैजे कालपर्यंतं जन्मका
 दमे क्रमेण तैव्यतिथयो सावयवा भवन्ति ताः पंचदशभक्ताः
 सत्तावीर्यं भवति ॥ रूपाष्टाधितं पापानामिहैवा ॥ स्पृकारं ॥
 अथोत्तरोक्तप्रकारेण साधितं नां के अंतरे भव
 तीति सर्वेषामेतत्समावर्षे वर्त्तमानो भवति ॥ ३५ ॥ तथा

राम
३५

ग्रहाः	रू	च	मं	ब	शु	शु	शु	दिनेत्रघंतिघमाशाबलेस्मृतं
जुजव	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	अथवाभावयथोक्तं संशोधये
सप्तव	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	छेषं रसभाधिकं चक्रादिशो
गजव	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	धतस्यां शास्त्रिभक्ताः दिवव
युग्म	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	लेकलाः अथ कालबलभेदं
माशव	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	प्रथमं दिनरात्रिवलाख्यमाह
कदादि	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	अथो इति अथो दिग्बला
इति	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	नंतरं समयं कालबलं उच्य
वला	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	न इति शेषः ॥ विदः बुधस्य
पंचात्रय	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	सदा दिवारात्रौ रूपमेव बलं
वला	२०	२०	२२	२२	२२	२२	२२	स्यात् न तं त्रिंशद्भक्तं लब्धं

बलं

स्य बुधस्य शुभत्वाद्युक्तपक्षे शुभबलारंभे मध्य एव पापयोगा
 पापत्वेनापरिपूर्णस्य शुभबलस्य नाशः पापबलारंभो भवती
 तिवक्तव्यं। न चैतत्संभवति तस्य संति बहुलसितगताः स्युः
 कुरसो म्याः क्रमेणोत्पादिना शुभानां पौर्णिमास्यंते बलह
 र्गता। अमांते बलाभावः पापनाममांते बलपूर्णता। पौर्णिमा
 स्यंते बलाभावः ~~सादिना शुभानां पौर्णिमास्यंते बलह र्गता~~
~~अमांते बलाभावः पापनाममांते बलपूर्णता पौर्णिमा~~
~~स्यंते बलाभावः सादिना शुभानां पौर्णिमास्यंते बलह र्गता~~
 स्यंते बलाभावः सादिना शुभानां पौर्णिमास्यंते बलह र्गता
 वस्थोक्तावसहस्रयोः कापिकत्वात्। एवं कृष्णप्रतीपदादौ प
 क्षबलाभावश्चेष्टावलाभावश्च स्यात्। स च प्रत्यक्षविरुद्धः।
 एवमर्चुं कुरय हो वः कुं जल्य जेतु पापौ शुभाः शुक्रश

ना

राम

३६

शोकजीवाः॥ सौम्यस्तु सौम्यमक्तिः सा श्रितो न्यैः पापैश्च
 तुल्यप्रकृतित्वमेतीति यवनेश्वरवाक्याच्च द्राघशुभत्वमेव बुध
 स्य तु भयं पत्यमितिकस्य चिदर्थं रजत्यंकरणं॥ तदपि पूर्वोक्तदो
 षेणानिरस्तं॥ जातकादौ तु तयोः पापत्वकथनमपरिष्ठाद्य शुभफ
 लार्थं। न तु बलसाधनार्थमपि॥ एवं च पट्टतो सर्वत्र दिग्बलान
 यने च काहं हानौ। क्रूरलग्नगे हानौ च क्षीणचंद्रपापयुक्तबुधयोः
 शुभत्वमेवेति ध्येयं। अतः क्रूरविलग्नसाहिते। इत्येतद्दृष्ट्वा जात
 के श्लोकव्याख्यानावसरे उक्तं ते रत्नक्रूरशब्देन क्षीणचंद्रमा
 नग्राद्यइत्युक्तं॥ तस्मात्क्षीणचंद्रपापयुक्तबुधो शुभावेव॥ पा
 पस्तु नैसर्गिकारविभोमशनयोद्भेदा इत्यस्मिन् दुरुचरणोक्तमेव सा
 धीयः॥ अस्योदाहरणं॥ कृष्णपक्षे जन्मनः सत्त्वाज्जन्मकालादेव

के.उ.
३८

त्रयाणां क्रमेण। तथा त्रेधा विभक्त्याः निराः रात्रे स्त्र्यंशकेषु।
प्रथमद्वितीयतृतीयेषु जन्मनि। रात्रि सिताराणां। चंद्रोऽत्रे भो
मानां क्रमेण रूपं बलं स्यात्। सदा। सर्वदा। इज्यस्य। गुरोः। रूपं
बलं स्यादित्यर्थः॥ उदाहरणं॥ अत्र दिवसस्य द्वितीये रंशे ज
मास्ति। अतो र्कस्य रूपं बलं स्यात्। गुरोरपि रूपं बलं। सदेज्यस्य
कृत्त स्यात्॥ एवं जातं त्रिभाग बलं लिख्यते॥ अथ चतुर्थे का
र। च। म। बु। गु। श्र। रा। ग्रहात्रि। ल। ब। ल। मे। द। व। ष। दि। व। ला। स्य। मा। रु।
ः। :। :। :। :। :। :। मा। ग। व। लं। अथति। अघि। च। या। त्पा। वि। ध्या। स
मा। मा। स। धु। हो। रे। श्वरः। ब। ली। स्यात्। जा। स। मि। प्रा। पे। ऐ। क। व। च। न। र।
तु। दु। त्तं। स। व। ति। व। षो। धि। प। स्य। ए। कः। पा। दो। व। लं। मा। सा। धि। प। स्य। पा।
द्वयं। दि। ना। धि। प। स्य। का। व। हो। रा। स्ति। त। स्य। रूपं। बलं। इति॥ वषे

पात्रयं ज्ञान समये यस्य

द
राम
३८

रा माशेन यो रा नय न मा ॥ द्विष्ट इति ॥ धु विउ इति संबंधः धु
पिंज हर्गणः अर्कादिति त्यहोषे पंचमी अर्क मा २१ येत्यर्थः।
स्य छम न्यु त् आचाये च वर्ष मास पू यो रा नय नाय श्लोको मयो
क इति ख दी का या मु क्तं प्रथा तरे। चला रिं गल हत ब द्द क
के श्वा य ले ख को षा य न र ले पति त इति ज्ञेयं। प्र म तु ल्य धु
पिउः १४७७८६ एकत्र रा १३२ फतः १४७८१८ अपरा रा १२
युक्तः १४७७८६ प्रथम नर युक्तं ४११४ द्वितीयं गुण युक्तं ४२२९
प्रथमं अंगुणं १२४२ द्वितीयं द्विहंत ८८५८ उभयत्र सप्त मक्तं
रीषे २। ३ अर्कात् तृतीयो वर्षे गते। वर्तमानश्चतुर्थो विधिवर्ष
रास्यस्य बलं पाद ०। १५ एवमर्कादौ मासे शो गतो। वर्तमान
स्तृतीयो मासो रास्यस्य बलं मर्द ०। २१। दिने राशनि स्तस्य
बलं चर एत्रयं। काल होरापति स्तरत्न माला या मुक्तः॥

वारप्रवृत्तेर्घटीकादिनीघाकात्वाख्यहोरापतयः शराप्ताः ॥ दि
नाधिपाधारविशुक्लसोम्यशशंकसोरेज्यकुजाक्रमेणेति ॥
बलनिमित्तं सूर्योदयमारभ्यहोराभवति ॥ नतुवारप्रवृत्ते
रितिकश्चित् ॥ तन्न ॥ प्रमाणमावात् ॥ वर्षाधिपतीनां साधार
णत्वाच्च ॥ वारप्रवृत्तिरपितत्रैवोक्ता ॥ वारप्रवृत्तेर्मुनयोवदन्तिस्
र्योदयाद्वावराजधानी ॥ ऊर्ध्वतथाधोप्यपरत्रतस्माच्चरा
र्द्धदेशांतरनाडिकाभिः ॥ चरार्द्धदेशांतरयोर्वियोगोऽप्यपानी
यपत्तेश्चसम्यक् ॥ सूर्योदयाद्ूर्ध्वमृगेधनेधोवारप्रवृत्तिं
मुनयोवदन्ति ॥ अथकालहोरेः ॥ ॥ रेखांतः प्राग्योज
तानि ॥ स्तोऽप्युना ॥ ४५ निजातानि देशांतरपलानि ॥ २५ ॥
॥ चरपलानि ॥ ४५ धनं ॥ उभयोर्धनं एवोरंतरं ॥ ४५ ध

गयो

राम

२९

दिकः ॥ द्विघोदिष्टः ॥ सितं वीर्यं पापानां षष्ठिशोधितं ॥ कला
यंतुसितेपक्षे व्यस्तमस्मात्सिते तरे ॥ स्नातुगिपक्षे तौ प्रकारांत
रं ॥ व्यर्के इति ॥ कृष्णपक्षे इंदु आर्कांतरशोधयः ॥ शुक्लपक्षे व्यर्के
दुःचंद्रः ॥ ११४ ॥ २२ ॥ ४२ ॥ अर्कांतर ॥ ५१ ॥ ७० ॥ ४१ शोधयः ॥ ५१ ॥ २१ ॥ ५१
२२ भागाः ॥ ११५ ॥ १५ ॥ २२ श्री हलाः ॥ कलं शुभग्रहाणां वीर्यं ॥ ५१ ॥
५१ दंष्ट्रि ॥ ५० शोधयं ॥ ५० ॥ १० पापग्रहाणां वीर्यं ॥ १२ ॥ ५५ ॥ व्य
र्के ॥ भागास्त्रिहला कलाधंत तत्पक्षवीर्यं शुभस्वेचरणां ॥ षष्ठ्या
विशोधयं त्वं शुभग्रहाणां मेवं सिते व्यस्तमतस्तुक् ॥ ॥ ॥
इति ॥ अथतृतीयकालबलभेदं त्रिभागवत्कार्यमा
ह ॥ अथेति ॥ त्रेधा विभक्तस्याहः ॥ दिवसस्य ॥ अंशकेषु ॥ प्रथम
द्वितीयतृतीयेषु ॥ जन्मनिसोम्याकार्कभुवां ॥ बुधसूर्यशनीनां

क्रमाः	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
निर्वाण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
बल	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
पक्ष	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
बल	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
आदि	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
विभाज	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
समादि	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
वर्तुणायोग	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
जातकाल	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०

युत्तेन गोर्वरितकेस्तोकात्समा मा
 सपो ॥१॥ अस्योदाहरणं ॥ ग्रहला
 घवाद्युनिचयः ५७७ द्विषः ५७७ ए
 कत्रचक्राहतेः षट्शरेः ३३६ यु
 तः ७१७ अपरचक्राहतेः षट्द
 तिः १५६ युतः ७३३ प्रथमः सर्वा
 रातपनः १००० द्वितीयः सेषपुन
 युतः ७३३ प्रथमः स्वांगानि ३६०
 मिहत्तः फले २४० तीयः स्वाज्याशौ २० विहत्तः फले २४ प्रथ
 मगुणघ्न ६ द्वितीयं यमघ्नं ४ प्रथमं चक्रनिघ्नं ३३ युक्तं
 ३६ द्वितीयं चक्रघ्नं ४ प्रथमं द्वियुतं ३६

राम
४०

विश्वेन्द्रपुराणे १२३१३ युक्तो ग्रहलावजो

तीयं त्रियुक्तं ५३ उभयमपि सत्यमक्तं शो १२ एवं पूर्वोक्तावे
 ववर्षे शमासपो जातो ॥ अथ सूर्यसिद्धां लोक्तवर्षमासपयो
 रानयने सुगमोपायेन लक्षणादेव चरणां क्तं लिख्यते ॥
 गणः शरत्पै १५ युक्तः स्वांगानि विहत्तः फले ॥ त्रिघ्नं
 द्वियुक्तं सप्ततष्टवर्त्तमानोष्टपोरवेः ॥ १॥ द्युपिंडो ब्रह्मलु
 त्योत्थस्तिथियुक्तः स्वांगानि विहत्तः ॥ फले निरेकं द्विगुणं
 सप्ततष्टमासपः २ अस्योदाहरणं ॥ ब्रह्मलुत्योत्थः
 १४७७६ शरत्पैः युक्तः १४७७५१ स्वांगानि विहत्तः
 ४१० त्रिघ्नं २३० द्वियुक्तं १२३ सप्ततष्टशेषं ॥ अकार्द्विर्त्तमा
 नः शनिर्विशेषः ॥ ब्रह्मलुत्युपिंडः १४७७६ तिथियु
 गणः ॥ चक्रघ्नं पखा ४ मा ३० २६ ब्रह्मलुत्योत्थं भवेत् ॥ १॥ ४

पं

कृ५४७८०१ स्वाग्निहृतः फलं ४७२६ निरेकं ४७२५ द्वियुगं ७८
 ५० सप्ततष्टेशेषं १३ अर्काज्जातो मासैरविः अथ षड्वलपक्षे
 दं चतुर्विधं कालमुक्ता चेष्टाबलभेदं प्रथमायनबलमाह॥
 सदाक्रांतिभागैर्युताद्वयस्य सिद्धाः २४ शनीद्वोर्युतो नाः क्रमा
 धाम्यसोम्यैः ॥ विलोमं परेषां गजां भोधि ४८ नत्ता भवेत्
 यनं वीर्यमर्कस्य दृ २६ ॥ ७ ॥ सहेति ॥ यद्यपि क्रमप्राप्तं नैस
 गिकवलं वक्तुं मुचितं ॥ तथापि तस्य स्थिरत्वात् सुगमत्वा
 च्चेष्टाबलं प्रथमतो वमुक्तेर्विमेव ॥ अस्याथः ॥ इत्यु
 धस्य ॥ क्रान्तिभागे सदा ॥ याम्यसोम्यैर्वीर्यसिद्धाश्चतुर्विंशतिर्यु
 ताः कायः ॥ शनीद्वोः शनिचंद्रयोः क्रान्तिभागेर्याम्यसोम्यैः
 कामात्रसिद्धाः युतोनाः कायः ॥ याम्ययुक्ताः सोम्यैरुनाः

राः

त

राम

४१

नं ॥ सूर्येदिया हर्षमणे धने धरत्तुक्तलात्सूर्येदियात्सर्वं ॥ १४
 जातो वारप्रवृत्तिः ॥ अथैकादशः १४१४ वारप्रवृत्तिर्धनेष्टी
 मिः ०१४१ युतः १४१४ अथैताः वारप्रवृत्तेः सकाशात्तद्वर्त
 काः १४१४ द्विनिष्ठाः २७१३६ शरात्यागताः कालहोराः ५
 वर्त्तमानवुधहोरा ॥ एवं जातं समादिबलं लिख्यते ॥ अथ कला
 यथाः र च म व उ ङ श नां कालबलानां योगार्थं तान्येकत्र
 समादिबलं लिख्यते ॥ अथ ग्रहलाघवाह
 रादैवत्तुगुरुचरलोक्तः प्रकारो लिख्यते ॥ द्विष्टोयं ग्रहलाघ
 वधुनिचयश्चक्राहतेषट्शरेः ५६ पदस्य २६ अयुतः सवा
 णतपनः १२५ सेषु ५ खंगाभिग्निः ॥ खान्याशौ ३० वि
 हृतः फले गुह्यं यमघ्ने च क्रान्तिघात ५ खो ५ पे तादिनि

नं श्री

रहकर्मणि। तथैतज्ज्ञेति सिद्धांतोक्तप्रकारेण स्फुटाकार्याः। तद्वं
तरं तैः संस्कृता इह कालीन ग्रहस्फुटाकांतयः कार्याः। ततस्फुटाकांति

ब	म	उ	ग	छ	श	ग्रह	श्री	च	म	व	ग	छ	श	ग्रह
१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	२७०	३३०	२२४	९४	४१०	१४६	१४६	१४६
१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०								परम
														शरः

संस्कृताः परमकांतयः। स्वीयपरमापक्रमेदिगुणैर्भाज्याः लब्धा
न न्यायबलानिभवन्ति। इति तन्नाग्रस्परक्षणोत्तरगमनमयनं
तच्च ग्रहस्वमुख्यबलं नकांतिवशादेव। न तु शरवशात्। एतः
ग्रहशरः कांतिसूत्रेण। नष्टक। तउक्तं शिरोमणौ। बलमान
यनेक्षेपः। क्षितोयैस्वेकबुधयुतिः॥ किंच। आयनं पुरस्कृत्य
प्रवर्तमानं बलमायनबलमित्कच्यते। तच्च मध्यकांतिवशात्
वस्तुतस्त्यहकांतासाधने तच्च भिरिति। तथाहि। एक्षिणायनव

राम
४३

परेषां। रविभौमगुरुशुक्राणां। कांतिभागैः सिद्धाः विलोमं। यमै
रूपाः सोमैर्युक्ताः कार्याः। एवमेतैः सर्वगजां भोधिभक्ताः
अष्टचत्वारिंशद्भक्ताः फलरूपा धं अयनबलं स्यात्। एत
दकस्य। सूर्यस्य दृष्टं हि सुलं कार्यं। एतदुमादिशर्मगा।
कांत्येराकाः सोम्यपराधनलं सिद्धे प्रतीयं शनिचंद्रयोः सं
स्य स्वपादचितं अयनं स्यात् हि घ्नं रवेः पक्षबलं तथेदेरि
ति। कांत्यानयनं बलं तुल्ये उक्तं। स्युः। कांतिखंडानिय
मांगरामाकध्यग्नयोगोनवाक्यश्च। षट्त्रयश्चिनरेषु
वोद्विबाणसुक्तायनां शयहबाहभागाः॥१॥ ति। शुद्धता
लब्धमितानि मोज्या भोग्यो ह शेषकस्य। तिथ्यंशकैः

ताश्चाराक

के. ३.

५५

परमक्रांतिः २८१५० तदेव संहरणं मन्यदा व्यभिचरति ॥ यतो न्य
दापि परमदक्षिणगमनात्संहरणं बलस्यावश्यं वत्वात् ॥ तदयम
समीचीनः पक्ष इत्यस्मत्कृष्णदेवज्ञगुरुचरणाः ॥ अथ द्विती
यं चेष्टाबलमाह ॥ ॥ मध्यस्थं युतेर्दलो नित्यं चले चेष्टास्य
केंद्रं कुजात्स्यात्तच्चैव गणाच्च्युतं षडधिकं दृष्टे दृष्टे चेष्टाबले ॥
स्यादेकोत्तररूपं १ मद्रिविद्वतं नैसर्गिकं स्याद्वले मंदारत्न
सुरेजश्चक्रशः शम्भुतीक्ष्णयुतीनां क्रमात् ॥ १११ ॥ मध्य
स्थं युतेरिति ॥ स्पष्टार्थः ॥ एतदुक्तं रामोत्तरपद्धतौ ॥ स्पष्टमध्य
इति स्वमेगुरुणा गतिं मम ॥ स्पष्टमध्यमवोरैवेत्यं लिखितं
शोधयेच्छतात् ॥ ११ ॥ ॥ चेष्टायां द्रमिति ॥ अत्रो बोध्यं ॥ स्पष्ट
मध्यमवोरैव स्वचक्राधिकतायां चक्रं न ताज्यं ॥ तथामध्यस्थ

राम
५४

एवोरैकतरस्य राशिस्थाने एका एका राश्याः परस्परं रा
शिस्थाने अन्यमेको वा तदा स्पष्टमध्यमवोरैवेत्यं
कसेयोज्यपश्चाद्वले कार्यं ॥ दले चक्राधिकं चेच्चक्रं शोधयमिति
उदाहरणं ॥ मध्यमोमोमः ७।६।२५।२८ स्पष्टोमोमः ७।२७।७।
१८ अनयोर्युतिः १७।५।३२।४६ अस्याः दले न ८।१७।४६।२३
मध्यमोमस्य शोधोच्चमध्यमोमः ६।७।४९।३२ शानिगुर्वैरेवं
बुधश्चक्रयोः एवेति मुक्तं ॥ मध्यमस्य रूपं चले ६।७।४९।३२
उनितं जातं मोमस्य चेष्टाकेंद्रं ७।१७।५५।७ एवं जातं कि
जादिनां चेष्टाकेंद्राणि लिख्यंते ॥ ॥ अथ चेष्टाबले मोम
चेष्टाकेंद्रं ७।१७।५५ इदं षडधिकं जातो भगणाच्च्युतं २।१०
४।५९ शेषं राशिस्थानेषु ६० गुणितं भागकलादिदि

मोमस्य
नि

गुणितं षष्ठांशं परियोज्य राशिः। स्थाने भाग योज्यं १४०। ८। ४२ भो
म चेष्टाबलं ०। २५। २२ एवं जातानि सवेषां चेष्टाबलानि लिख्यं
ते॥ अथ सुग. मोपायः॥ चेष्टाकेन्द्रं षडधिकं यदि चक्रात्पुजेत्॥

ग्रहः	मं	बु	शु	क्र	श	चेष्टाब	र	चं	मं	बु	शु	क्र	श
चेष्टा	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०
केन्द्राणि	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०

भागादिदिगुणादिघ्नमेतच्चेष्टाबले कलाः॥ प्रकारांतरं॥ चेष्टा
केन्द्रं षडधिकं यदि चक्रादिशोधयेत्॥ भागीकृतं गुणोक्तं
चेष्टावीर्यं कलादिकं। न तु चेष्टाया उपलभ्यमानं बलं चेष्टा
बलं तद्गोमादिनामिव सूर्यचंद्रयोरप्यस्ति। तत्कुतो नोक्तमि
ति चेत्। अयं न पक्षबलयोर्दिघ्न लोकोत्तोरसूर्यचंद्रयोश्चेष्टा
बलस्याप्युक्तत्वात्। तथा हि। सूर्यस्योत्तरायणे बलं व

राम

४५

य

लनश्चंद्रस्य उत्तरायणे समाप्ते। एहिणा यनारं भेदबलाभावे
न भाव्यं। एहिणानि पुरस्कृत्यैव एतद्बलमकृतेः॥ तदेव्यभि
वरति। स्पष्टश्चंद्रः २। १३। ०। ० पात ६। १०। ० पुक्तः २। ०। ० त
स्माज्जानो शरो एहिणः २। १०। ० सज्जिराशि चंद्रकृज्या १२०
त्रिज्या १२० रूपगुणरकोस्तुल्यता ज्ञात्वा एवमेव स्पष्ट ए
तत्संस्कृतासायन (१) चंद्रकांतिः १४४० उत्तराजां स्पष्टा ११० ता
अग्निमदिने स्पष्टकांतिहा सात्रैव एहिणा यनारं भः। तेनात्रा
पुनसंबधो बलाभावे न भाव्यं। न चेतत्संभवति। चंद्रस्य
स्पष्टकांति ११३० संस्कृतापरमकांतिः ५४० दिगुणपरम
कांत्याभक्ताः तदर्थमायुनबलं ०। ८। ४५ न चेतत्कृतं॥ अ
यं पुरस्कृतं नै तत्प्रवेत्॥ एवं यत्तदयनां शोन नवरामि
(तुल्यचंद्रोपास्तयेनांश तुल्यस्तत्र चंद्रस्य परमरारः ४। ३०

के.उ.

४६

शबलंरविः०॥१८॥२८॥अनयोयोगः०॥१६॥५६॥रव्यादिनांस्पष्ट
चेष्टाबलंस्यात्॥॥अथनेसगिकबलमाह॥॥स्यादिति॥स
त्युकोष्टकेषुकोत्तरंरूपस्थाप्यसत्यहृतं॥समंदादिसत्यग्रहा
णांक्रमाद्वलंस्यादित्यर्थः॥इदंनेसगिकंवलंस्थिरमेव॥उदाहा
रणं॥रूपं॥सत्यहृतंजातंरूपाधंशनेनिसर्गिवलं०॥८॥१४॥एवं
जातानिसर्वेषांनिसर्गवलानिलित्यते॥अथप्रकारांतरं॥वेदा

स्य	र	ख	म	व	गु	कु	श	ग्रहा	र	च	म	व	गु	कु	श
निचे	१६	२४	७	२५	१५	१६	१६	निस	०	५२	१०	२५	१४	१२	८
बला	५६	१०	१८	२७	२८	१२	१६	गबल	०	२५	८	४७	१०	५१	१४

ग्य १४धर्गजा ८ ४चंद्रो १२५ २५ ४५ ५ ६ ५ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

राम

४६

समागमःशीतरस्मि सहितानां।कुसुतादीनांयुद्धंनिगद्यतेऽन्यो
न्युक्तानामिति॥विष्णुगुत्यवाक्यादोमादीस्यहृन्गुहाणांपरस्य
रंसमागमोयुद्धमितिचेत्॥न।समागमशब्दार्थस्यनिर्वक्तुमश
क्यत्वात्।तथाहि।नत्वावदेकंशावस्थानंसःएकचराशाववि
युद्धमसंक्षयासंस्कारापत्तेः॥नचकलासंक्षयः।भिन्नराशयंशस्ते
ष्वितिप्रसक्तः।नचराशिभागासाम्येसतिसमकलत्वंसमा
गमशब्दार्थस्तथाभोमादिपंचस्यहृन्गुहाणांराशिभावाकला
समत्वेयुद्धमितिवाच्यं।भोमादिनांपरस्यरसमागमेतिप्रसक्तेः
नचसोसिद्धिः॥स्तूर्यसिद्धांते।तराग्रहणामन्योन्यसात्तायुद्ध
समगमावित्यादिनावरोहेणयुद्धसमागमावित्यादिनाचभो
मादिनांसमागमस्याधुक्त्यादितिचेत्॥अत्रोच्यते।सनदीस

मः

भावे सति सराश्यं शकला समत्वमेव युद्धं। समागमे तु सत्यं भावादे
वनातिप्रसंगः॥ सूर्यसिद्धांते-॥ आसन्नावप्युभादी लो भवतश्च
समागमद्वयादिना। वराहसंहितायां च द्वावपि मयस्वयुक्तौ वि
पुलोस्त्रिंशो समागमे समदीप्तौ रेवोक्तत्वात्। समागमस्तद्वारा च
सूर्यसिद्धांते उक्तं। समागमो रादाधिके भवतश्चेद्वलान्वितौ।
अंशदाधिके। शरयोगवियोगात्मके ग्रहांते रे इत्यर्थः। बलान्वि
तौ समबलौ। समबिंबावितिकश्चित्। तन्ना। बलपदस्य मुख्या
र्थत्वात्। योगात्। बलान्वितावित्येन न समबलयो समागमे
जुयः पराभवश्च नास्तीति सूचितं। तदुक्तं वराहसंहिता
यां द्वावपि मयस्वयुक्तौ विपुलोस्त्रिंशो समागमे भवतः॥ तत्रा
थोयप्रातिविपरीतात्मपक्षध्माविति। आत्रायविभागः॥ राशि
भागकला साम्यरूपायुतिदिधायुद्धं। समागमश्च। युद्धं च तु

र्द्धमानं। दक्षिणायने चापचीयमानं द्रव्यं इति अयनबले मेव ते
चेष्टाबले सूर्यस्य। एवं चंद्रस्य बलं शुक्लपक्षवर्द्धमानं कृष्णपक्षे
चापचीयमानं चेष्टाबलं द्रव्यं अतः पक्षबलतुल्यमेव चेष्टाबलं
चंद्रस्य। अत्रेदं ध्येयं॥ यदि चेष्टाबलं पंचोत्तमं सूर्यस्यायनबलतु
ल्यं चेष्टाबलं चंद्रस्य पक्षबलतुल्यं चेष्टाबलं तिरव्यते। तयोः सूर्य
चंद्रयोः पूर्वातीतायनपक्षबलयो र्यथा स्थितत्वं मेव। न द्विष्ट
मिति। एतेन। दिसंगुले अयनबलवीर्ये चेष्टाबलेति गमकरा
ज्योस्तः॥ इतीति श्रीपतिनानितं। तत न्मतं चारुविचारयु
क्त्येति। केषांचित् हृषणं प्रतिक्षामात्रोक्तिः॥ किमभिप्राये वे
ति न विज्ञः॥ अथायनचेष्टाबलयो र्ये गेजातानि स्फुटानि
चेष्टाबलानि तिरव्यते॥ अथ अयनबलं रविः॥ १५८॥ २८८॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ २ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ३ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ ४ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ ५ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ ६ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ ७ ॥
 श्रीमहेश्वराय नमः ॥ ८ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ ९ ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ १० ॥
 श्रीलक्ष्मणे नमः ॥ ११ ॥
 श्रीबाले नमः ॥ १२ ॥
 श्रीहनुमते नमः ॥ १३ ॥
 श्रीसूर्याय नमः ॥ १४ ॥
 श्रीचंद्राय नमः ॥ १५ ॥
 श्रीशुक्राय नमः ॥ १६ ॥
 श्रीमङ्गलाय नमः ॥ १७ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ १८ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ १९ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ २० ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २१ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ २२ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ २३ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ २४ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ २५ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ २६ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ २७ ॥
 श्रीमहेश्वराय नमः ॥ २८ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ २९ ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ ३० ॥
 श्रीलक्ष्मणे नमः ॥ ३१ ॥
 श्रीबाले नमः ॥ ३२ ॥
 श्रीहनुमते नमः ॥ ३३ ॥
 श्रीसूर्याय नमः ॥ ३४ ॥
 श्रीचंद्राय नमः ॥ ३५ ॥
 श्रीशुक्राय नमः ॥ ३६ ॥
 श्रीमङ्गलाय नमः ॥ ३७ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ ३८ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ ३९ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ ४० ॥

五

五
五

के. ३
५०

तथा तथा युद्धे कर्ष इति स्तुतिं किंच । चंद्रेण सह युतो च न चं स्येद्रे
 चेष्टा वै तक्षय्य नापीतरग्रहस्येतस्तत्र संस्काराभावः ॥ ननु बहु
 नां युद्धे । कथं संस्कारः । कार्य इति चेत् । उच्यते । प्रत्येकं युद्धं जनितं
 सर्वबले क्ययोरंतरा छंरांतरेण फलमाप्तिं यथोक्तवत् संस्कारः
 कार्य इति ॥ अत्र कल्पनिकं उदाहरणं ॥ स्थानां भौमगुरुशुक्राणां
 युद्धे जाते । भौमस्य षड्बले क्यं रूपाणि ५ कलादिर्दक्षिणः शरः ५
 गुरोः षड्बले क्यं ७ कलात्मको दक्षिणशरः ३ शुक्रस्य षड्बले क्यं
 १ उत्तरशरः कलादि ७ अथ भौमषड्बलगुरुषड्बलयोरंतरं ३
 तयोश्चरयो ५ । अंतरेण कलाद्येन २ भक्तं लब्धं रूपादि १ ॥ १० ॥
 अनेन याम्यस्य भौमषड्बले ५० । १० एव भौमशुक्रषड्बलयोरनयो
 ५ ॥ ११ अंतरं ५ तयोर्दक्षिणोत्तरशरयोर्मेगिण कलाद्येन १२ भक्तं
 लब्धं रूपादि १ ॥ २५ अनेन याम्यस्य भौमस्य संस्थितं बलं ४१ ॥ ३० ॥

राम
६०

हीनं जातं भौमबलं ४।५ उत्तरस्थश्चक्रबलं ११ युतं जातं शुक्रबलं
११।२५ एवं गुरुबलं क्ययोरंतरं यतयेयिंम्योत्तरशरयो २।७
योगेन १० भक्तं लब्धं रूपादि ११२ अनेन शुक्रापेक्षया हीनचेष्ट
स्य याम्यस्थस्य गुरोः संस्कृतबलं १०।१० हीनं जातं गुरुबलं १०।१०
उत्तरस्थश्चक्रस्य संस्कृतबलं ११।२५ युतं जातं शुक्रबलं ११।१०
एवं जातं बलं स्तिरय्यते ॥ अथ षड्बलमेवं दिग्बलाख्यमाह ॥ १५
म गु शु रूपादि ॥ दिति ॥ खेटावीर्यं यंच बलयोगेन जातं यद्गृहबं
५ १० १० बलं ॥ लंतत्सलां शुभग्रहाणां चंद्रबुधगुरुशुक्राणां
चतुर्थांशेन युक्तं कार्यं ॥ १६ ॥ पापानां राविभौमद्वानां दृष्टिचं
तुर्थांशेन हीनं कार्यं ॥ एतदुक्तं भवति ॥ यस्य ग्रहस्योपरि याद
ष्टयः संतितं मध्ये शुभदृष्टीनां ऐक्यं कृत्वा चतुर्थांशो ग्राह्य
स्तद्वत्ताख्यदृग्बलं भवति ॥ एवं यापग्रहदृष्टीनामेक्यं कृत्वा

हा

के.उ.
५९

चतुर्थीशो ग्राह्यस्तद्व्याख्यं दृग्बलं भवति ॥ धनर्णयोः बलयो
रंतरं स्फुटं दृग्बलं भवति शेषपातीमां ॥ यथा चरवेरुपरि चंद्रादि
ष्टमः चं० १४२१७० ब० २२ ४९ श० १९३१७० अत्र सौम्यदृष्टिना मेक
१५१७ अस्य चतुर्थीशो जाते धनं दृग्बलं ०१६१९७ अथ पापाद
हीनो रेव्यं ०१२१७० अस्य चतुर्थीशो ऋण दृग्बलं ०१३१२२
धनर्णदृग्बलयो रंतरं रेव्ये शेषं धनं दृग्बलं स्फुटं ०१२१५७ एव
चंद्रादीनामपि जातानि दृग्बलान्येकत्र लिख्येते ॥ अथ कृता

गहाणां	रं	चं	मं	बु	गु	शु	श	र	चं	मं	बु	गु	शु	श	युगाणां
दृग्बल	१२	१५	२९	१०	२०	०	११	६	५३	१६	५८	११	०	५८	वृत्तकृता
निरव्या	५७	४	४६	५७	३६	८	३५	१६	१०	५	४२	४३	३२	२८	तानि वला
दिनि	ध	ध	ध	ध	ध	ध	ध	०			०	०	०		नि

नां षड्दलानां योग करणार्थं शीघ्रोपस्थित्यर्थं तानि लिख्येते ॥

राम
५९

प्रायोदक्षिणादिक्स्थः पराजितो उत्तरदिक्स्थश्च जयी भवति ॥ अ
तस्तद्वलयोऽक्रमशः क्षयं हित्ते यदा तु विपुलः ॥ स्निग्धोऽप्युतिमात्र
दक्षिणादिक्स्थोऽपि बल युक्त इति युक्ति युक्तवराहमिहिरवचनानु
सारेण दक्षिणादिक्स्थो जयी भवति ॥ तदाक्षिणादिक्स्थबले धन
मुत्तरदिक्स्थबले च क्रमं कार्यं ॥ एवं दावपि मयूरवपुक्तो विपुलो
स्निग्धो समागमे भवत्तूस्तत्रा न्योयं प्रीति लक्षणे कोपि पराभूतो न
भवति ॥ तदनायं संस्कार इत्याहुः ॥ अत्र युद्धपटोपादानां चंद्रेण
सरसमागमे भोमादिनामन्योन्यं समागमे च नायं संस्कार इति गम्य
ते ॥ दीप्तिहासाभावात् उत्तंचत्तर्यसिद्धाते ॥ आसन्नावप्युभौ
दीप्तौ भवत्यसमागम इति आसन्नौ निकटस्थौ वपि ॥ समाग
मे दीप्तिमंतोस्तः आसन्नावपि ॥ इत्यनेन यथा यथा सान्निध्यं

त

के. उ.

२४

व

वाग्रहाणां दृष्ट्या आगता तत्र अभवत्तु तथा शोभत ताव बल यु
 तं वापु दृष्टिं च त्वत्तु तथा शोभन हीनं कार्यं । तस्मात्सकलया बुध्पु
 स्त्वा गुरु दृष्ट्या च युतं कार्यं । तत्तु ग्राहिदासाभावा नां बलं भवती
 तथः । केचित् शुक्रं चंद्रयोरेह दृष्टिं तु तथा शोभते न बलं योज्यः
 बुध्पुर्वोक्त संहरणं दृष्टिरेव योज्या न च तु तथा शोभः । तथा च समो
 रः ॥ तत्तु तद्य दृष्टिनाथ बलं समं किं तत्र जीव बुध्पु दृष्टि युतं वि
 धेयं ॥ एतेन मार्गं न दृष्टा श्रयणेन युक्तं इति ॥ अत्रा धारा वि ॥ प्रा
 ग्वक्त्या ततो लयं यद्विजीवत वीक्षितं । तदा तत्तु बलं कार्यं त
 द्जीवत दृष्टि फलं । जीवत वज्रं मन्ये वाग्रहाणां मसतां सता
 द्गंतरे अभाधिक्ये तत्पादयो जयेद्वलं । वापाधिक्ये तत्तुरीय
 भागवीयाद्विज्ञा धयेदिति ॥ १०० ॥ तत्तु तत्तु सतां सतां सतां
 दृष्टिने उदाहरणं । तत्तु भावोपैरि रव्यादि दृष्ट्या रविः ० १३२ १९
 चंद्रः ० १२५ १४ बुधः ० १४२ १५ गुरुः ० १० १८ शुक्रः ० १४४ १४

राम
२४

व

मिः ० १३२ १३ अभवत्तु हीनां योगः २ १२ १५ अस्यां धिः ० ३० १४४ धनं
 ज्ञेय एव योगो धनं ० १५ १६ एवं मिलित्वा धनं १ १२ १५० उग्र दृष्टि
 नां योगः १ १५ १२ अस्त्वचलु तथा शोभः ० १९ १८ कृण धनं यो
 रंतरे शेषं १ १७ १२ धनं एत दृष्टि लय कत्त तनु बले १ १७ १२
 स्मिन् फलं जातं तनु भाव लं स्पष्टं १ ० १५ १० एवं जातानि स
 वेधां बलानि तत्तु धस्तु सं स्फुलानि भाव बला निचलिरव्यते
 ॥ ॥ इति श्री केशव वैवस्वत कृत जातक पद्धत कण्ठारणे बला
 ताहरणं ॥ एवं बलानि प्रसाध्य रश्मी दृक् सो धनाय चं राक्यो
 श्वेष्टा किं रेत तस्तयो श्वेष्टा बले नाह ॥ तन्वादिनां दृष्टिनां

शु	त	प	स	रु	सु	रि	जा	मृ	प	क	आ	व्य
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०

दिग्वलं बलं सं द
 स्फुलानि जातानि
 बलानि ॥

केउ
५६

शेचवलेरसेः वृद्धिः विनिहिते गुणिते से के एक युक्ते निजाः स्त्री
 याः रश्मयो भवन्ति उच्चवले दुच्चरश्मयः चेष्टावलां चेष्टारश्मय
 इत्यर्थः ॥ अत्र उच्चवले अंक चतुष्टयं ग्राह्यं तेन ग्रथांतरात्
 प्रकारांतरेण सह अस्य प्रकारस्य तु लीयां के परममंकत्रयं अं
 तरं भवतीति नामोपास्तः ॥ एतदुक्तं सा तु गी पद्धते ॥ उच्च
 चेष्टावले षट्पदसंख्ये स्फुर्गरीचय इति ॥ अस्यां हारं ॥ चेष्टा के
 दानीतर वैश्वेष्टावले ० २२ ॥ २२ से विनिहतं २ ॥ ११ ॥ २ से कं
 जातार वैश्वेष्टारश्मयः ॥ ११ ॥ २ रवे रुचं बलं ० ॥ ११ ॥ ७ र
 से गुणितं ० ॥ ८४२ ॥ से कं जातार वैरुचरश्मयः ॥ १५८४२ रं व
 चं इत्यं चेष्टावले ५ ॥ ५ ॥ उच्च ० ॥ ५ ॥ ४ ॥ क्रमेण रसे गुणितं
 चेष्टा ५ ॥ ४ ॥ १० उच्च ५ ॥ २२ ॥ ४ ॥ से के जातो ~~च~~ चेष्टारश्म
 यः ५ ॥ ४२ ॥ १० उच्चरश्मयः ५ ॥ २२ ॥ ४ ॥ एवं से वे वां जाता चेष्टा

राम
५६

चरश्मयो लिख्यते ॥ ७ ॥ अथ चेष्टारश्मि साधनार्थं प्राकारांतरं लि
 ख्यते ॥ चेष्टा के दधिके षट्मात्रं कात्तस्य विशोधयेत् ॥ राशौ से
 के लवाद्ये तु द्विघ्ने चेष्टामरीचयः ॥ १ ॥ नीचो नीताः ग्रहाः षड्मा
 धिकाः च अष्टशोधयेत् ॥ राशौ से के लवाद्ये तु द्विघ्नौ ह्युच्चमरी
 चयः ॥ २ ॥ अथैककष्टसाधनं ॥ ॥ चेष्टेति ॥ ॥ चेष्टावले

	र	चं	मं	व	ग	श	उच्च	र	चं	मं	व	ग	श	उच्च
चेष्टा	३	६	३	६	३	६	६	रश्म	६	६	६	६	६	६
रश्मय	१२	१०	१२	४२	१०	०	०	यः ४२	४२	१२	१०	१२	४२	४२

लाभ्यां पृथक् पृथक् गतयोरेकयोर्घाता नृलं ग्रहस्य कष्टं भवति
 घातो वारदये षष्ठगुण नीयः पञ्चान्नलं ग्राह्यं नृलं षष्ठिभक्तं
 लक्ष्मं भवति ॥ नृलं ग्रहण प्रकारश्च लीलावत्यां ॥ ॥ सत्को

के.उ.

۷۲

साद्विषमात्कृतिं द्विगुणयेन्मूलं समेत दृतेत्यत्कालधृक्कृतिं तदा
 धविषमात्तृध्वं द्विनिघ्नं न्यसेत् ॥ पंचम्यां पंचति दृते समे न्यविषमा
 त्यत्कात्यवर्गं फलं पंचम्यां तद्विगुणं न्यसेदिति मुहुः पंचके दलं स्या
 त्पदं इति ॥ मूलावशेषकं सैकं षष्टि घ्नं विकलाचिंतं ॥ द्विसंगुणे
 न मूलेन द्वियुक्तेन दृते स्फुटं ॥ १ ॥ अथोष्टोदाहरणं ॥ रवेश्च
 षाबलं ० १ २ २ १ २ २ तुंगवलं ० १ १ २ २ अनयोराहतिः ० १ ० १ २ २ वा
 रद्वयं षष्ठागुणितं ३ २ ३ २ अस्याः पदं जातं रवेरिष्टं ० १ ५ ४ २ चेषा
 बलेन रहितो एकः ० १ ३ १ ४ उच्चबलेन रहितो एकः ० ५ ५ ३ ३ अ
 नयो धतिः ० १ ३ ५ ५ ३ अयं मूलार्थं वा रद्वयं षष्ठा सवर्णितं २ २ ३
 अथ पदं जातं रवेरिष्टं ० १ ४ १ २ एवं जातानि सर्वेषां मिष्टकष्टा
 नि लिख्यंते ॥ अथ इष्टकष्टं योजनं तद्वयं मिति ॥ इष्टक

रामु

5

योरपि षड् लोतर्गतचेष्टाबलाभ्यामेवरश्मीष्टकृत्साधनोपपत्तो
प्रकारं तत्रानुसरणव्यर्थः॥ नच प्रकारं योर्विकल्प इति वाच्यं
तुल्याथत्वाभावात्। तथाहि। रविचेष्टाकेन्द्रस्य क्रान्तनुपाताभा
वात्स्थलत्वेन तु दुष्मन्ने चेष्टाबलस्यापि स्थलत्वेन रश्मीष्टादिसाधन
मपि स्थलेत्वापत्तेः। तथा सति चेष्टागुरुकवेत्तस्य व्याख्यायुपेक्षा र
सांतरायातात्। चंद्रचेष्टाकेन्द्रे स्थचेष्टाबले तु वैक्तियक्षबलान
तिरेकाभिमित्ततया वक्तव्यमिति प्राग्ब्रवीर्याय ते इत्यसंगत
मिति दिक्॥ ॥ अस्यादाहरणं ॥ इंद्र० १४१ २३ ४२ ७३ उर्कः ६५
७० १४ रहितौ जातं चंद्रस्य चेष्टाकेन्द्रं ६५ ७४ ७८ सायनरविः
५१ २३ २४ ४ त्रिमसुक्तौ जातं रवेश्चेष्टाकेन्द्रं ७१ २३ २४ ४ चं
द्रस्य चेष्टाबलं ० १५ १५ रवेश्चेष्टाबलं ० २२ १२ अथ रश्मीष्ट
कृत्साधनमाह॥ ॥ ये चेष्टोच्चबले इति॥ अत्रार्थः॥ ये चे

के.उ.
५८

शुभफलानावचनं स्यात्। कष्टे धिकेषावत् इष्टात् कष्टमधिकमशु
भफलं शुभफलानावदधिकं स्यात्। शुभफलं तावन्मूनं स्यादिति॥ अ
त्रेदं बोध्यं। सप्तवर्गजं शुभाशुभफलं मुनिसंमते कष्टे नैव विचारणी
यं॥ तदतिरिक्तं ग्रहस्य शुभाशुभफलं पूर्वोक्तेन विचारणीयं। लग्नस्य
सप्तवर्गजं शुभाशुभाफलं लग्ने होरादिस्वामिनां पूर्वोक्त इष्टकष्टे
न विचारणीयं इति॥ अथ बलानां च दृष्टिनां च इष्टफलानि दृष्टकले
च स्फुटत्वमाह॥ वीर्यं दृष्टिगति॥ ॥ ग्रहाणां वीर्यं॥ षड्बले क्यं। इष्ट
गुणितमिष्टबलं स्यात्॥ कष्टगुणिते कष्टबलं स्यात्॥ दृष्टिगतिजा
त्यमिप्रायेण एकवचनं॥ दशः इष्टे न गुणिताः। इष्टदृष्टयो भवं
ति कष्टे न गुणिता कष्टदृष्टयो भवन्ति॥ अत्रेदं चिंत्यं॥ इष्टाधिक्ये
तद्धले नाधिक्यं॥ कष्टाधिक्ये कष्टबले राधाधिक्यमिति इष्टकष्टयो
बलं स्य गुणनं व्यर्थं॥ न चारीष्टमंगतिर्लयार्थं तत्सार्थकमिति वाच्यं॥

राम
५८

कष्टेष्टेष्ट्यादिना मूलकलेव तस्य दृष्ट्यात्॥ न च सदसतोर्धाता
सदमे स्फुटे इत्यनेन मूलकलेव प्रयोजनस्योक्तत्वात् न वै व्यर्थमिति वा
च्यं॥ जातकेनिरुपपदेन षड्बलस्येव सर्वत्र ग्रहणात्। न चिष्टकष्टगु
णितषड्बलस्यापि। अन्यथात्। ननु दशायां दशाक्रमे इष्टकष्टगुणि
तषड्बलमेव भावकत्वं गुणितं बलं स्यात्॥ एवमु। एतन्मपि व्यर्थमिव।
न हीष्टकष्टगुणितदृष्टिफलं कुत्राप्युक्तं। येन तत्सार्थकं स्यादिति।
यथा श्रुते विचार्यते॥ इष्टरिष्टकष्टाभ्यां दृष्टयो गुणनीयाः न तु दृ
श्यस्य॥ तथा सति दृष्टीनां इष्टदृष्टित्वं कष्टदृष्टित्वं च न स्यात्।
अधिकरणत्वात्। किंच। भावानां दृष्ट्यानां इष्टकष्टयो रभावात्।
तदृष्टिनामिष्टकष्टे वशेन स्फुटीकरणे अंशक्यमेव स्यादिति॥ अ
थ रव्यादीनां इष्टकष्टगुणितानि षड्बले क्यं नित्यं लिख्यंते॥ रवेः
षड्बले ण १२५८ इष्ट ०।५।४२ अनयो गुणितं ईष्टे जोते गुणित

व

के.उ.
६९

हलेरयं. समर्पेसमराशो. अष्टमांशः. ॥ १३०. शुभं वैरिगोहोदय
गैरे. भूपांशः शोषोउरांशः. ॥ १३१. शुभं. अ. धर्मिकजि. अधिराज
नेह. रहांशः दानिंशः रंशः. ॥ १३२. शुभं नीचे नीचे गेदे सतिभूम
उभं स्यात्. गेदेस्वोच्चादिच निषु एतच्छुभाख्यं ज्ञेयं. आत्रायं विशेषः. य
शोचं नीचं वासं भवति. तत्र मित्रादिजं शुभं न ग्राह्यं. अत्र केचित्.
अधिनराद्योजयति. तद्यथा. गेदेयस्मिन् गेदे स्ति तर्हृस्वामीस्वोच्चो
रुचति. तदा रूपं शुभं गेदे स्ति गेदेरा. स्वमलत्रिकोणे च चरण
नयमित्यादिसप्तवर्गजबलं एव हवितं. अथाशुभमाह. तर्हृनेकमिति
तेन शुभेन उचितं. राहितं. एकं रूपं गेदे अंशं ज्ञेयमित्यर्थः. अथ होरादि
वर्गेषु शुभं शुभं चार. अथेति. ॥ षट्सु. ॥ अन्यवर्गेषु. होरादि कणादि
षु. गेदेयतागत शुभाशुभयोर्दलं ज्ञेयं. तद्यथा. होरादि स्वामीस्वोच्चादि
तदा उक्तं शुभं ग्राह्यं. त. ॥ रूपाश्च शुभं अशुभं स्यात्. तयोः शुभाशुभ
योर्दलं होरादिवर्गेषु ग्राह्यं. एव सप्तवर्गेषु ज्ञेयं. तस्य शुभा
शुभाख्यं भवतः. ॥ अस्मिन् रंशं. ॥ अत्र निचो अतो गेदे शुभं रंशं
त

र	न	म	व	उ	श	रु	ध	त	ध	स	सु	सु	रि	जा	मृ	ध	रु	अ	न
१	३	५	७	९	११	१३	१५	१७	१९	२१	२३	२५	२७	२९	३१	३३	३५	३७	३९
४	६	८	१०	१२	१४	१६	१८	२०	२२	२४	२६	२८	३०	३२	३४	३६	३८	४०	४२
७	९	११	१३	१५	१७	१९	२१	२३	२५	२७	२९	३१	३३	३५	३७	३९	४१	४३	४५
१०	१२	१४	१६	१८	२०	२२	२४	२६	२८	३०	३२	३४	३६	३८	४०	४२	४४	४६	४८
१३	१५	१७	१९	२१	२३	२५	२७	२९	३१	३३	३५	३७	३९	४१	४३	४५	४७	४९	५१
१६	१८	२०	२२	२४	२६	२८	३०	३२	३४	३६	३८	४०	४२	४४	४६	४८	५०	५२	५४
१९	२१	२३	२५	२७	२९	३१	३३	३५	३७	३९	४१	४३	४५	४७	४९	५१	५३	५५	५७
२२	२४	२६	२८	३०	३२	३४	३६	३८	४०	४२	४४	४६	४८	५०	५२	५४	५६	५८	६०
२५	२७	२९	३१	३३	३५	३७	३९	४१	४३	४५	४७	४९	५१	५३	५५	५७	५९	६१	६३
२८	३०	३२	३४	३६	३८	४०	४२	४४	४६	४८	५०	५२	५४	५६	५८	६०	६२	६४	६६
३१	३३	३५	३७	३९	४१	४३	४५	४७	४९	५१	५३	५५	५७	५९	६१	६३	६५	६७	६९
३४	३६	३८	४०	४२	४४	४६	४८	५०	५२	५४	५६	५८	६०	६२	६४	६६	६८	७०	७२
३७	३९	४१	४३	४५	४७	४९	५१	५३	५५	५७	५९	६१	६३	६५	६७	६९	७१	७३	७५
४०	४२	४४	४६	४८	५०	५२	५४	५६	५८	६०	६२	६४	६६	६८	७०	७२	७४	७६	७८
४३	४५	४७	४९	५१	५३	५५	५७	५९	६१	६३	६५	६७	६९	७१	७३	७५	७७	७९	८१
४६	४८	५०	५२	५४	५६	५८	६०	६२	६४	६६	६८	७०	७२	७४	७६	७८	८०	८२	८४
४९	५१	५३	५५	५७	५९	६१	६३	६५	६७	६९	७१	७३	७५	७७	७९	८१	८३	८५	८७
५२	५४	५६	५८	६०	६२	६४	६६	६८	७०	७२	७४	७६	७८	८०	८२	८४	८६	८८	९०
५५	५७	५९	६१	६३	६५	६७	६९	७१	७३	७५	७७	७९	८१	८३	८५	८७	८९	९१	९३
५८	६०	६२	६४	६६	६८	७०	७२	७४	७६	७८	८०	८२	८४	८६	८८	९०	९२	९४	९६
६१	६३	६५	६७	६९	७१	७३	७५	७७	७९	८१	८३	८५	८७	८९	९१	९३	९५	९७	९९
६४	६६	६८	७०	७२	७४	७६	७८	८०	८२	८४	८६	८८	९०	९२	९४	९६	९८	१००	१०२

कष्टगुणितग्रहदक्षिचक्रं ॥ ॥ कष्टगुणितभावदक्षिचक्रं ॥
रम्यादयो दृश्याः ॥ तन्वादयो दृश्यः ॥

五

३५५

अङ्गमपंक्तो होरादिषु केषु च धार्यः एवं चेद्वादीनामपि कार्यैस्तथा कृते यासः
र च मं बु गु ऊ श्री नारा र षं मु बु गु सु रा आङ्गमान

[illegible]

राम
६२

48

अभक्ततामये तदर्थं होरादिषु ॥ अश्वभक्ततामये तदर्थं होरादिषु

र	व	म	ब	ग	ङ	श	आ	र	व	म	ब	ग	ङ	श	अ
१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७
२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३
४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९
६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५
७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१
९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००	१०१	१०२	१०३	१०४	१०५	१०६	१०७
१०८	१०९	११०	१११	११२	११३	११४	११५	११६	११७	११८	११९	१२०	१२१	१२२	१२३
१२४	१२५	१२६	१२७	१२८	१२९	१३०	१३१	१३२	१३३	१३४	१३५	१३६	१३७	१३८	१३९
१४०	१४१	१४२	१४३	१४४	१४५	१४६	१४७	१४८	१४९	१५०	१५१	१५२	१५३	१५४	१५५
१५६	१५७	१५८	१५९	१६०	१६१	१६२	१६३	१६४	१६५	१६६	१६७	१६८	१६९	१७०	१७१
१७२	१७३	१७४	१७५	१७६	१७७	१७८	१७९	१८०	१८१	१८२	१८३	१८४	१८५	१८६	१८७
१८८	१८९	१९०	१९१	१९२	१९३	१९४	१९५	१९६	१९७	१९८	१९९	२००	२०१	२०२	२०३
२०४	२०५	२०६	२०७	२०८	२०९	२१०	२११	२१२	२१३	२१४	२१५	२१६	२१७	२१८	२१९
२२०	२२१	२२२	२२३	२२४	२२५	२२६	२२७	२२८	२२९	२३०	२३१	२३२	२३३	२३४	२३५
२३६	२३७	२३८	२३९	२४०	२४१	२४२	२४३	२४४	२४५	२४६	२४७	२४८	२४९	२५०	२५१
२५२	२५३	२५४	२५५	२५६	२५७	२५८	२५९	२६०	२६१	२६२	२६३	२६४	२६५	२६६	२६७
२६८	२६९	२७०	२७१	२७२	२७३	२७४	२७५	२७६	२७७	२७८	२७९	२८०	२८१	२८२	२८३
२८४	२८५	२८६	२८७	२८८	२८९	२९०	२९१	२९२	२९३	२९४	२९५	२९६	२९७	२९८	२९९
३००	३०१	३०२	३०३	३०४	३०५	३०६	३०७	३०८	३०९	३१०	३११	३१२	३१३	३१४	३१५
३१६	३१७	३१८	३१९	३२०	३२१	३२२	३२३	३२४	३२५	३२६	३२७	३२८	३२९	३३०	३३१
३३२	३३३	३३४	३३५	३३६	३३७	३३८	३३९	३४०	३४१	३४२	३४३	३४४	३४५	३४६	३४७
३४८	३४९	३५०	३५१	३५२	३५३	३५४	३५५	३५६	३५७	३५८	३५९	३६०	३६१	३६२	३६३

के. उ.
६३

अभपंक्तौ इहैक्यं कृता सगृहे। दधं होरादिसदृश। अशुभपंक्तौ दैव्यं
कृता सगृहे। तदधं होरादिपु॥७॥ अथ शुभाशुभयोः सुदीकरणं॥
वर्गिणामिति॥ वर्गिणानां गृहा होरादिसप्तवर्गस्मात्मीनां पथक उत्तया।
कृत्वा। गृहादिसप्तवर्गेश्वरवशेन त्वोचैरूपमित्युक्त्या कृत्वा॥
सदसद्युती। शुभाशुभेभ्यो कार्येताभ्यां स्वीयस्वीयाभ्यां स्वस्ववर्गस्थ
शुभाशुभगुणयेत्॥ ॥ उदाहरणं॥ अथ रविः कुन्त गृहे तुलाया
मस्तीति गृहेशः कुन्तः तस्य शुभमुक्तिः॥ ४४॥ ११४५ गृहस्थाने स्था
पितमिहं॥ १२॥ १४५ शुभमुक्त्या॥ ४४॥ ४५॥ एते॥ १०॥ १११ गृहस्थाने लि
खेत्॥ एवं गृहेश्वरस्य कुन्तस्य अशुभयोगः॥ ११५॥ ५६॥ १५॥ एवं गृह
स्थाने स्थापितं रेखे शुभं॥ ४५॥ १२१ अशुभमुक्त्या गुणितं॥ २॥ १२॥
११ अशुभपंक्तौ गृहस्थाने लिखेत्॥ एवं होरादिकानां मपि॥

६३

एतदनृको जाते गृहे अशुभं॥ रविः स्वहोरायां लब्धत्वं॥ अर्धं॥ १३०
अस्माधं शुभहोरायां॥ ११० लेख्यं॥ यथावदागतं॥ १३० रूपाद्युद्धं॥ १३०
अधिति॥ ११५ अशुभहोरायां लेख्यं॥ एवं देखाणां देरविशुभं लेखा
धये॥ एवं साधितानि सर्वेषां शुभाशुभानि तदेभ्यो निचलेख्यं ले॥
अथ किं कार्यं मत आह॥ पेंत्स्योरिति॥ अस्यार्थः॥ पेंत्स्योः शुभा
शुभपंक्तयोः ये इहा सदैव्यते कृता ये चतुर्भक्ते सप्तसु कोष्ठयोः म
ध्ये प्रथमयोराद्ययोः अथाग्रहस्य पथकपथकस्थायं॥ अथाग्रह
हस्थाने। ततो मद्रादिपुरु होरादिषु सुकोष्ठेषु तदधं गृहा
पशुभाशुभाधे स्थाप्ये॥ अस्यादाहरणं॥ रवेः शुभेभ्यो॥ ५०॥
१११० कृतासं॥ १२॥ १२२ अथ कोष्ठके धार्ये॥ अस्याधं॥ १६॥ ११०॥
४१ होरादिषु कोष्ठके धार्ये॥ एवं रेखे शुभेभ्यो॥ १०॥ १२॥ १३० कृतासं
॥ ४५॥ १२० अशुभपंक्तौ अधकोष्ठके धार्ये॥ अस्याधं॥ १२॥ ४०॥ १९॥

यद्येवमवलायापि साधनाय नैकाया विधिः

तगृहे शुभं ॥ ५ ॥ गुणितं जातं गृहे शुभं वत्तं ॥ ५ ॥ तथा कृते उभ
यो न्यासः ॥ ७ ॥ ॥ इति देवसना रायण कृते केरावी यजातक पद
कदाहरे इष्टकष्ट सप्तवर्गज शुभा शुभ वत्तं साधनोदाहरणं ॥ ॥
अथ यहाणं शुभा शुभ कृतस्य दशासु संभवादशाज्ञानं चायुर्ज्ञा
नं विना न संभवति अतः प्रधानत्वादायुर्दोषाध्याय आरम्भते । स
चायुर्दोषो द्विविधः ग्रहयोगजो गणितोऽथ । तत्र प्रथमस्त्रिविधः ।
नियतायुर्दोषः १ परमायुर्दोषः २ अमितायुश्चेति । ३ तत्रादौ यो
गजायुर्दोषो भेदस्मादमितायुर्दोषस्य एकमुदाहरणमाह ॥ ॥
कंकीद्वितीति ॥ कंकीद्विजयुतो दये ॥ बुधसितो के दे ॥ श्रीशे
तरे ॥ अन्युः अमितं विद्धि ॥ ईदृश्व इज्य ईदृजो ककि
इदृज्यो कंकीद्विजाभ्यां युतश्चासौ उदयश्च तस्मिन् कंकीद्विज्य

गत

६५

एवं वर्गेशादि शुभा शुभ योगेन गुणितानां हवोश्च तगृहादि शुभा
शुभानां न्यासः ॥ अथ शुभा शुभयोः पुनस्फुटीकरणं ॥ वर्गेदितस्ते
ति ॥ ॥ गृहादिग्रहं होरादेः कारण इत्यादिवर्गेषु स्थितो योगग्रहः ।
स तत्स्थे ग्रहः स गृहादिवर्गे यत्रास्ति तद्गं स्वामी स वर्गेद्वि वर्गेश्वरः ।
वर्गेद्वि गृहादि स्वामी तत्र वर्गे ति एतीति तत्स्थस्वगः तत्स्थस्वगो
जसः तत्स्थस्वगः वर्गेश्वरस्य ग्रहः तस्य ओजसो ॥ इष्टगुणितं
टबलाभ्यो सदसतोः घातात् गुणितान् ॥ पदघ्ने पदेन लता
शुभा शुभो घ्ने गुणिते सति स्फुटे एव सप्तवर्गं च शुभा शुभं च भ
वति ॥ शुभा शुभं साधते । स इत्यर्थः तयोदयोः सदसतो रोजसो
शुभा साधन इष्टगुणितं षड् तैक्ययो ॥ अशुभसाधने तु कष्ट
गुणितं षड् तैक्ययो र्धात्वात् ॥ एकेनापरस्य गुणितं ॥ यस्य

२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

33
H

三

[illegible]

३३
५५

स्तदा तत्त्वं संखंडं गुणकस्य स्यात् ॥ सात्त्विका पितृका
 रंतरमुक्तं। बलेनिघ्ने गुणोऽस्मात्तमुच्चैश्चाभिधीक। मात्। बलेचे
 क्षति २०। लिप्तां न स्यात्तादिग्लितिकाधिकं। कृताभ्रखानयोभक्ताः
 फलं साधवितेक्षितेत्। स्वाक्षिकलात्तनेप्रकारंतरमन्यमेत्तं। ते
 चैत्पाक्षिकन्यनेतदाते। वन्ति संगुणे। क्षीभ्यां विभाजितेऽं स्वाग्निनि
 त्तासुचाक्षितेत् इति। अथ स्फुटगुणकसाधनं तद्वात इति। तयोश्च
 शोचगुणयोर्धातुस्य गुणनस्य सत्त्वं स्फुटगुण इत्यर्थः ॥ उदाहरणं ॥
 रवेचेष्टागुणकः ॥ ११६॥ ३६ रवेरुच्चगुणकः ॥ १३२॥ १० अनयोर्धातुः
 ०॥ १५॥ ४२ अयं रूक्षमफलाथं वारद्वयं वक्ष्या सवर्णितः २१४२ अ
 स्य सत्त्वं षष्टिभक्तं जातोरवेः स्फुटगुणकः ०॥ ४६॥ १६ एवमेव जा
 ताः सर्वेषां स्फुटगुणकाः लिख्यन्ते ॥ एवं कर्मयोग्यगुणका

ल

६७

युतोदये ॥ कर्कलग्ने चंद्रगुरो इत्यर्थः ॥ बुधशुक्रौ केन्द्रे अन्ये च राशौ ॥
 कर्कलग्ने चंद्रे औ ॥ बुधसितौ ॥ बुधशुक्रौ ॥ सहितौ पृथक् स्थे वा ॥
 केन्द्रे ॥ लग्नचतुर्थे दशमस्थाना मन्वतमे स्थाने भवतः परे ॥ रवि
 सोममंदे ॥ पृथक् स्थे ॥ सहिते वा ॥ चरन्ति ॥ तृतीयषष्ठएकाद
 शस्थिते ॥ इह ॥ अस्मिन्नं ये ॥ अमितं ॥ अगणितं ॥ आयुः वि
 दि ॥ जानीहि ॥ योगजं ॥ योगजं मे दंतं नरं नियत आयुर्दाय होरे
 रे कीं संस्थे जने शोचापि सोम्य दहीने ॥ केन्द्रे गते ॥ पापैर्जातिस्य वि
 शते मृतिर्भवती ॥ तादिना नियतायुर्दाय उक्तः ॥ अनिमिषपरमे
 त्यादि बृहज्जातके परमायुर्दाय उक्तः ॥ अन्यस्योच्यत इति पाठे
 अन्यत्रानेयत परमायुर्दाय योगजं ॥ इह ॥ अस्मिन्नं ये नोक्तमि
 ति शेषः ॥ किं न न्यत्र ज्ञातव्यमित्यर्थः ॥ योगजमिवेति पाठ

के.उ.
६८

न
षट्पैः चतुर्विंशत्याषट्गुणायामेण हरेदित्यर्थः स्वोऽन्त्यंश
गतो वर्गेति मे। स्वोऽन्त्यंशो। स्वोऽन्त्यंशो। स्वोऽन्त्यंशो। स्वोऽन्त्यंशो।
सदा रसगुणोः षट्पैः चतुर्विंशतेव भजेत्। न स्वादिगृहागत हरेण
त्यर्थः ॥ एवं हते लब्धमाश्रयाख्योगुणः स्यात् ॥ वर्गेति मोलं
पुञ्जातके उक्तः ॥ वर्गेति मानवांशोऽथ रादिषु प्रथममध्यांशः।
चरराशो प्रथमनवांशो वर्गेति मः ॥ स्थिरराशो पंचमनवमो
शो वर्गेति मः ॥ द्विस्वभावराशो नवमोनवांशो वर्गेति म इत्यर्थः।
एतदुक्तं रामकृष्णपद्धतौ। ये सप्त वर्गे निगताः स्वकीया धृत्या
धिमित्रस्य दिने श्यमेऽत्राः ॥ विश्वेः समागो भिररेः शरैः अध
रेः स्थिनिष्ठाः गृहाश्च दद्याः ॥ तदेक्यतः स्वागृहत्रिभाग
वर्गेति मः स्वचरे गरा मः स्थितेः धिमित्रस्य गृहे एवेदं

राम
६८

मित्रस्य वेदेषु भिरश्चिरोत्तेः ॥ समस्य रात्रौ गर्जन्त्यचेदेवेदाधियं
देराधिशत्रुराशौ ॥ विभाजिता यत्कलमत्र लब्धं भवेद्गुणस्त्वाश्र
यसंज्ञको साविति ॥ असौ दाहरणं ॥ अत्र रविराधिशत्रुगृहे ति
अतोत्रयः २ प्राप्ताः गृहे द्विगुणित्वा इत्युक्तत्वात् षट्गृहे जा
ताः ६ होरा तु स्वस्य वर्तते अतो होरायामष्टादश १८ देका एः
अधिशत्रोरति अतो देका एत्रयः ३ सप्तमं शोधिमित्रस्यास्ति ॥
अतः सप्तमं शो पंचदश १५ नवमं शो द्वादश १२ शो वषधिमित्र
स्य अतस्तयोरपि पंचदश १५ शो शो अति अधिशत्रोरति स्थिरा
शोत्रयः एवं जातारवेः सप्तसवर्गेषु अंकाः लिख्यन्ते ॥ अथैका
योगो भाज्यः १५ रवि वर्गेति मोदि चितयेनास्ति अधिशत्रुगृहे
स्वतो ५ स न ६ त्रि योग
६ १८ ३ १५ १५ १५ ३ १५ चास्ति अतो भाजक श्यतु वि
रातिः २४ षट्पैः १४४ अ

क्र.उ.
६८

नयोर्भाज्य ७५ भुक्ते जातो रवेराश्रयगुणकः ०१२११५ एवमुक्तरीत्या

र	च	म	बु	गु	शु	रा	श्रीयह सर्वेषां ज्ञाता भाज्या का भाज
६	१०	३६	३६	३०	१८	६	गृहाकाः काका आश्रयगुणकाश्च
१८	८	१०	१५	१५	३	३	होराकाः लिख्यंते ॥ अथाश्रय
३	८	८	५	१८	१८	११	इकाः कः लिख्यंते ॥ अथाश्रय
१५	१८	१८	३	१५	३	८	सप्तः कः गुणको विशेष संस्कारक
१५	८	८	१८	१८	३	११	नवाः कः सयोग्यगुणकमायुर्भाग
१५	८	१३	१३	८	१८	११	दादः कः श्याह ॥ चेद्वर्गोति ॥ वर्ग
३	१८	१८	१३	८	८	८	त्रिंशः तमसर्वगः वर्गोति मत्स्वन
७५	६८	११८	१०३	११४	७२	६६	योगे भा
१४४	१०८	३६	३६	३६	३६	१४४	भाजकाः श्वेदधुरिसुहृद् अधि
३३	३८	३	२	३	२	२०	अश्रय रात्रु गृह अधिमित्र गृह
१५	२०	४०	४०	०	०	३०	गुणकः चमवाति तदा तद्गृहाका

र	च	म	बु	गु	शु	रा	रव्यादी	र्थः स्फुटगुणकमुक्ता तदर्थमे
४६	१५	३३	१३	५०	३८	३३	नास्फुटगु	वाश्रयगुणकमाह ॥ यस्वेति
१६	१५	८	५८	२२	२०	४६	एकालिख	त्वादीनां षण्णावर्गे क्रमादिसा

दयः षडेकाज्ञेयाः ॥ तद्यथा स्वस्ववर्गे धृति रक्षा दश ॥ अधीष्ट स्वव
 र्गेश्वित्वा पंचदश ॥ सुहृद्वर्गे विश्वे ॥ त्रयोदश ॥ समवर्गे अंकाः नव
 अरिवर्गे ॥ रात्रुवर्गे ॥ इषवः पंच ॥ अधिरिपुवर्गे ॥ अधिरात्रुवर्गे ॥ गु
 णस्वयः ॥ एवमन्वेषां होरादिवर्गे एते अंकाः स्युः ॥ गृहे गृहस्थ
 ने ॥ हर्वाक्तक्रमेणागतौ येकास्ते द्विगुणिता स्थाप्याः तेषां योगः
 कर्यः तं योगं तद्देखादिषु स्थिते क्रमादेते सप्तमात्रेः षड्विंशकैः
 षट्पदेः षट्गुणेः भजेत् ॥ तद्यथा ॥ स्वगृहे षड्विंशः ॥ षट्पदेः अधीष्ट
 गृहे वसुभिः षट्पदेः सुहृद्वर्गे नवभिः षट्पदेः समगृहे द्वादशभिः
 षट्पदेः अरिगृहे धृतिभिः षट्पदेः अधिरिपुगृहे जिनेः

五

८	च	म	व	ग	श्र	२	श्री गृहाः
३१	३८	३६	३८	३८	२	२०	संक्षारसं
१५	२०	४०	४०	३४	३०	३०	क्षितोश्चयग
							लक्षणः

राम
७०

कर्मयोग्यगुणः स्यात् उक्तानां उच्चादिगुणकानां मध्ये आयुः क
र्मान् अयमेवोपयुज्यत इत्यर्थः ॥ असौदाहरणं ॥ रवेराश्रयगुणक
०।५१।५ रवेः प्रागानीतः स्फुटगुणकः ॥ ०।४६।९ अनयो राहतिः
०।२४।६ स्वस्मिन्लार्थे वारद्वयं षष्ठासवरित्ता १४४६ अस्याः
स्तले षष्ठिभक्ते जातकर्मयोग्यगुणकोरवेः ॥ ७।३८।९ एवंजा
तारव्यादीनां कर्मयोग्यगुणकाः लिख्यन्ते ॥ ॥ अथायुरंशासाधनम् ॥

र	च	म	ब	उ	अ	इ
१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
१५०	१५१	१५२	१५३	१५४	१५५	१५६

रवेदानामिति ॥ ॥ खेटानां स्त
कर्मयोग्यया दीनांत नोर्लग्नस्य च ॥ त
गुणकः ॥ वाः अंशाः खियुग ४० हृत् ॥
शेषा इह अंशायुदाये आयुषः अयुदायस्य । अंशाः भवंती
स्यथः । उदाहरणं । रविः ६।५।३० । ४ राशायः ६ स्थिराकुणिता
१८० अंशैर्युक्ता जाता यहा स्यांशाः १८५ चत्वारिंशद्भक्ताः ॥

शेषरवेरायुरंशाः २५।३७।४ एवं चंदादीनामपि जानाता आयु रंशालि
 त्वंते॥ ॥ अथ चक्रपाताई हानिमाह। षड्भाल्येति॥ ॥ अस्मात्थः

र	म	म	व	उ	कु	श	अ	ल	खे	च	रो	न	उ	द	ये	ग	ह	र	हि	त	ल	मे
२५	१४	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	

 षड्भाल्ये सति इयं हानिर्नान्य
 था। अस्य ग्रहानितलन स्यात् शोरोरुद्धते मत्तेः ॥ ॥ गिभिस्त्रिंश
 ता नुनारहितो भरेको गुणः स्यात् ॥ एकाल्ये खेचरो न उदये।
 एकराश्यत्ये सति अस्या खेचरो न उदयस्य। स्वाग्निभाजितलवे
 स्त्रिंशद्भक्तो शोरेको रहितो गुणः स्यात् ॥ सौम्यो नितो दुभग्रह
 नितलने षड्भाल्ये सति तस्योरो स्त्रिंशद्भक्तो न अर्हिते
 न उनाभरगुणः स्यात् ॥ अथैकत्र द्वाद्यो यहाः सतितलकथ
 गुणः कार्यस्तत्राह। एकमिति। एकमिद्विबुहं एव एकलानस्थि

मैदिगुणात्रिषष्टिभक्तालुध्याक्रमेण पूर्वा नीता श्रया ख्यउनयुक्ता
 र्यः॥ तत्र अधिनात्रुमेउनः अधिमित्रमेयुक्। अरो एभेरात्रु गृहेपि
 नहेच सतितल हंका द्विगुणिता दधिनवका स्याचतुर्नवति ७४ म
 तालुध्याउनयुक् कार्यः। अरिभेउनः इष्टमेयुक् आश्रयगुणकः का
 र्यः नान्यथा। खेस्यगृहे समे समगृहे केवलः यथा स्थित एव तत्र वि
 शेष संस्काराभावा इति भावः॥ ॥ अस्योदाहरणं। अत्र यद्यपि बुधो व
 र्गोत्तमादि त्रितयमध्ये स्वनवांशे स्ति तथापि स्वगृहस्थत्वात् सं
 स्काराभावाद्यथा स्थित एव बुधस्याश्रयगुणकः गुरुस्त ॥
 स्वदेष्टा एव स्वनवांशे। धिमित्रगृहे चास्ति अतो गुरोराश्र
 यगुणकस्य संस्कारः कार्यः स यथा। गुरुरधि मित्रगृहे स्ति
 अतो गुरोर्गृहं काः २० त्रिषष्ट्या भक्तः लक्षि ॥ २५ ॥ २४

के.उ.
७४

वसुनेयुक्तं। तनोर्दिनिघ्नशरहृगागादितोमासयुक्तं। कार्येदि
नघ्नतछरहृचतसागादिचेतिविग्रहः॥ दिनिघ्नं। द्विगुणं शरैःपु
नघ्नं। मत्तंयमागादिततः लब्धं मासयुक्तं। मादियुगितयः॥
अथमर्थः सागादिप्रथमं दिघ्नं पंचमत्तं लब्धं मासाः शेषं त्रिंशदु
लितं। शरभक्तं लब्धं दिवसाः शेषं षष्टिगुणं। शरभक्तं घटि
काः शेषं षष्टिगुणं शरभक्तं लब्धं पलानि। इति मासादिना
पिलग्रायुः संस्कार्यः। तदुक्तं दामोदरपद्धतौ। लग्नस्य भागावि
यद्विधितयाः शेषं गुणं द्विविद्वत्तं च दिग्गिः। लब्धं तदष्टादिफ
लं पथकं स्वं वीर्येत्किं चेदुदयं भवत्येः॥ वर्षे रिति॥ सातुगि
पद्धतौ। लग्ने धि वीर्ये भसमाः समास्युः शेषं लवाद्यं द्विगुणं
शराद्यं॥ मासादितल लब्धयुतं समाद्यं॥ कार्ये विलग्नस्य त
दयुरेवं। रामकृत्या पद्धतौ वपि॥ एवं विलग्नस्य पिसाध्यमा

सा

राम
७४

युस्तकिंतु वीर्याभ्यधिके विलग्नं॥ वर्षे रिति त्वेदिगुणा क्षमत्तौ
शम्योपि मासादिफले न योज्यमिति॥ यदोदयोहीनबलस्तदा
नीतहानिहत्वा द्विगुणं लवाद्यं॥ दशोद्धतं तत्कलमद्वैतनो
तं सर्वसमाद्यसंतं इत्यादिहीनबललग्ने पिसालुगिपद्धतौ संस्कार
उक्तः॥ बहुयं भविरोधादपेक्ष्यः॥ उदाहरणं॥ रवेर्दायां शोऽह २५। ३५
४ कलाः १५३७। ४ रवेः कर्मयोग्यगुणकेन॥ ३८१ गुणितोः ७७५
१० रवाभने त्रौद्धताः लब्धं वर्षाणि ४ शेषं १७५। १० द्वादशगुणं
२१००। १२० षष्ट्या लब्धं उपरिसंयोज्यं जातं २१०२। ० दिशत्याभ
क्तं लब्धं मासाः १० शेषं १०२ त्रिंशता संगुणं षष्ट्या लब्धं उपरिसं
योज्यं जातं ३०६० दिशत्याभक्तं लब्धं दिवसाः १५ शेषं ६० षष्टिगु
णं ३००० दिशत्याभक्तं लब्धं घटिकाः शेषं षष्टिगुणं दिशत्या
लब्धं पलानि। एवं जातं वर्षादि रवेरायुः ४। १०। १५। १८० तनो

क्र. ७.

عاق

द्वयोः शकाः २२। ४५। १३० या न हताः ६८। २४। १७ दिग्भक्तं लब्धं
वर्षाणि ६ शेषं ८२४। १७ द्वादशगुणं १००। ५५। ४८ दिग्भक्तं लब्धं मा
साः १० शेषं ०। ५५। ४८ त्रिंशद्गुणं २९। ५४। ० दिग्भक्तं लब्धं दिवसाः २
शेषं ७। ५४। ० षष्टिगुणं ४९४ दिग्भक्तं लब्धं ४९ शेषं ४ षष्टिगुणं २४० धरिकाः
दिग्भक्तं लब्धं पत्नानि २४ एवं जातं वर्षाघं लग्नस्य युः ६। १०। २। ४९। २४
लग्नबलं १०। ५५। ० घट्टरूपे भयोधिकमस्ति अतो लग्नस्य बलव
त्वाद् लग्नराशि तुल्यैर्वर्षैर्लग्नस्य युः ६। १०। २। ४९। २४ युक्तं ५४।
१०। २। ४९। २४ लग्नस्य भागादि २२। ४८। १३ दिनिष्ठं ४५। १६। २६
शरदृत्वं लब्धं मासाः ७ शेषं ०। १६। २० त्रिंशद्गुणं ५८१। ० शर
भक्तं लब्धं दिवसाः १ शेषं ३। १३। ० षष्टिगुणं १७३ शरभक्तं ल
ब्धं धरिकाः १८ शेषं ३ षष्टिगुणं १८० शरभक्तं कलं पत्नानि १६
एवं मासादिनापि ७। १। १८। १६ लग्नस्य आयुर्मुक्तं जातं स्फुटं

八

194

विकलाः षष्ठा विभज्य कलासु योजयेत् । पुरेनेपि रासद्वयेन
भाज्याय लब्धं ते मासाः । ततः शेषं त्रिंशत्तासंगुण्य षष्ठ्या लब्धं
कलासु संयोज्य द्विरात्या भाज्यं लब्धं ते दिवसाः । पुनः शेषं षष्ठ्या
संगुण्य विकलाभिः संयोज्य द्विरात्या लब्धं घटिकाः । पुनः शेषं
षष्ठ्या संगुण्य द्विरात्या भागे लब्धं पलानि । एवं समादि स्यात् ॥
अथ लग्नायुसाधनं । तनोरिति । तनोर्त्वेन स्यादायो राकाः ॥
सेटानां च तनोर्त्वे बाइत्यादिना प्राकृसाधिता आयुरंशाः कर्मयोग्य
गुणकाभावाद्यथा स्थिताः आहन्ताः त्रिभिर्गुणितः । द्वि
गुणितः दशगुणितः लब्धसमादि वर्षादि । लग्नायुः स्यात् ।
भजनप्रकारश्च प्रागुक्तः ॥ अथ लग्नायुषिविशेषः ॥ चेदिति
चेत् । यदि लब्धं बलवत् । षड्भ्यो धिकं बलं । तदा लग्नमे
स्तुत्यादिः लग्नराशितुल्यैर्वर्षैः सहितैः । हर्वा नीत लग्नायुर्व

के. ३
७६

विनापहरति। तदुक्तं श्रीधरेण। वक्रचारं विना। अंशं शत्रु राशौ।
हरेयमिति। रामोदरपक्ष्मावपि। वर्षादिकं यत्स्वरस्य दा-
यस्ततो विनावक्रगं। त्वीहरेव। निजायुषस्त्रंशमरेगं हेर्धन-
स्तंगतौ भानुजभार्गवौ विना। श्रीपतियद्वतावापि। अंशं कं-
रतिशत्रु भोगहः। स्वायुषोन्नतुवक्रचारगमिति। बहुसंमत-
त्वादेतदेव मुख्यं व्याख्यानं। हिम्याः पुत्रं वज्रं पितृवारिभस्त्राहति-
स्यास्वादायुषस्तेऽत्रिभागमिति वादरायणोक्ते वक्रगं विना।
वक्रग्रहगं विना। भौमं विनेत्यर्थं इति तु व्याख्यानमत्यसंमत-
त्वादुपेक्ष्यं॥ हित्वा वक्रमिति वदतो विराहमिह रस्याप्येतदेव
संमतं। अन्यथा हित्वा भौममित्येवं व्याख्यातुं। अतएव ज्ञायते
यथावक्त्रिग्रहः सबलत्वादायुर्दायं त्रिगुणं ददाति। तथाचा-
पिनापहरतीति। अस्तमिते। अस्तंगते ग्रहे। तस्मिन् ग्रहस्य

राम

७६

भागाः ध्याताः। द्विभक्ताः कार्याः॥ शान्तिसितौ विना। तावत्तं
गतावपि नापहरतः। तथाच बादरायणः। अस्तं याता सर्व-
वार्द्धहानिं कुर्वन् हित्वा देवपुत्राविति। हानिद्वये। अंश-
सर्द्धहानिद्वयमावेष्टौ। एकत्रेति शेषः। अधिका। महती। अर्द्धहानि-
रिति यावत्। एकेति स्वरूपकथनार्थं। तथाच यवनः॥॥ खेच-
रो जायते योर्द्ध्वं शयोरपहारकः॥ आयुषः सहरदं अंशं शत्रु-
शानिश्चराविति। रामोदरोपि। निजायुषस्त्रंशमरेगं हेर्धन-
स्तंगतौ भानुजभार्गवौ विना॥ एकेव हानिर्महती विधेया चास्ते
गतस्वारिग्रहस्तित्येति। रामकृष्णोपि। अंशार्द्धभागहर-
णयुगपत्तथा र्द्धखेटाहारंति रविजास्फुजितौ त्रिभागं। इति।
एतेन सप्तद्वानेः पिंडायुषिकेनाप्युक्तत्वाद्धानिद्वयेत्याद्यं
युक्तं। तस्माद्धानिद्वयमापि कार्यामिति कस्यचिदुक्तिः प्रक-

के.उ.
७७

र

का। अंशायुर्दयोक्तोचक्रपातार्धहानिपिंडादित्रिकेप्यतिदिशति
अथेति॥ गदितेत्सुस्या। आयुर्दयो। इत्यंततः अत्रेदं विचार्यते। अ
रिभे। इत्यत्रारिशाष्टनस्वाभाविकः शत्रुस्तात्कालिकोवाग्रह
इति। तत्रगुरुचरणाः स्वाभाविकरवशत्रुर्ज्ञेयो। नतुतात्कालि
कः॥ तथासति। शत्रुराशा विवाधिशत्रुराशावपिहानिवि
शेषस्यवक्तव्यप्रसंगात्॥ नचाधिशत्रुरपिशत्रुर्भवसेवेत्य
धिशत्रुर्गृहेपि व्यंशहा निरेव। नतुमिन्नेतिवाच्यं॥ तथा
सतिसप्तवर्गजबले प्यधिशत्रुर्गृहेशत्रुर्गृहस्थभूपांसेवबल
संभवेमिन्नेत्यरदांशस्योक्तिरनर्थिकास्यात्। तस्मात्तात्कालि
करवशत्रुग्राह्यइत्याभिनिवेशमात्रं। नचैवंचंद्रस्य स्वाभावि
कराओरभावात्रिशहानिः कदापिनस्यादितिवाच्यं। इष्टापत्तेः
नहि व्यंशहानिः सर्वेषांभावतीतिनियमः। मथारवेरुह

रम

७७

गनासुर्वर्षादि१५।७।६।२६।० एवंजातानिसर्वेषांचवर्षाद्यासुषितिरव्यं
ते॥ अथपिंडनिसर्गजीवनामायुर्दयोषुचिह्नपिआयुर्भागानव्यं

र	च	मं	बु	गु	शु	श	ल	यो	वषाः	शास्त्रहानिवाह। स्वा
१०	५	५	५	२६	२	६	७	७	मास	चोनइति। धुचरोग्र
१५	२५	१५	१५	१३	१३	२७	२६	२६	दिन	हः स्वोचोनः स्वपर
१५	१५	१२	१६	१०	०	२६	०	२०	पक्षा	

मेष्वेनहीनः कार्यः सोंगभात्। षडाशिम्योधिकोवाग्रहः अत्यकः
षडाशत्यकश्चेत्तदाऽत्योनाकर्म। अत्येन पुनः। रहितं। अकर्म
विधायतशागाः तस्ययथास्थितस्यदादराशुद्धस्य॥ भागाः का
याः॥ यदिधुचरोग्रहः। अनरिभे। शत्रुर्गृहेस्ति। तदातस्य
ग्रहस्यभागाः गुणाशोनाः अर्थात्स्वस्यगुणाशोनतृतीया
शोन। पुनः। रहिताः कार्याः। अत्रविशेषः विनावक्रगमिति।
वक्रगंवक्रगति। ए तदुक्तंभवति। वक्रोग्रहः शत्रुर्गृहगतो

के. उ.
७८

भाविकमेवैवनिर्वहतीतिस्वाभाविकमेवैवतेषामपिसमंता
स्तीत्यलं पल्लवीतेन। उदाहरणं॥ रविः ५१५।३५।४ सपरमोच्च
न० १०।०।० कुनः ५१२५।३५।४ अयं रसमादल्येतोदादशोम्यः
शुद्धः ५१४।२०।५५ अस्यमागाः १८४।२०।५० अत्ररविः स्वा
भाविकवेरिणः शुक्रस्यगृहेस्ति अतो गुणं शो ६९।२६।५८
नाः जातारवेरायुरंशः १२२।५३।२८ चंद्रस्यस्वाभाविकशत्रो
रभावाउंशहानिनास्ति। शनः स्वाभाविकशत्रुसंज्ञगत
त्वेपिवक्र-गतत्वात् अंशहान्यभावः अस्तगतः कोपि ना
स्तीत्यहं हान्याभावः॥ एवञ्जातासर्वेषां अयुर्मागालिख्यं
ते॥ अभ्यचक्रपाताहं हानि संस्कृता अयुरंशालिख्यंते॥

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	पेजादि	भोमस्यपेजादित्रिकेअय
१२२	३४	३९	३९	३९	१८६	१८८	त्रिकेआ	रंशः ३०१।७।१८ भोमस्य
५३	७	७	३४	७	७	५२	युरंशः	चक्रपातहान्यर्थगुणकः ०।१२।२६

रम
७८

अनयोर्धतिः। जातंचक्रार्द्धहानिसंस्कृता अंशः ५३।२४।१०
एवं बुधगु रक्ष्यं॥ षष्ठात्ये अस्मिन्श्लोकेचक्रार्द्धहानिक्रि
याउक्ते। षष्ठात्ये सति॥ अस्मिन्श्लोकेच क्रार्द्धहानिक्रियालि
ख्यंते॥ पापग्रहेलग्नेसतिपिंडारंशानां हानिविशेषमाह॥ दायं
शादितिभावचक्रेलग्ने। लग्ने। खलुखगे। पापग्रहेरविभोम

र.	चं.	मं.	बु.	गु.	शु.	श.	यन्का धंहा	शनीनामन्यतमेस
१२२	३४	६४	२७	३२	१८६	१८८	निसंस्कृता	सिधुसदो। ग्रहाणां
५३	७	२४	२	७	७	५२	आयुरंशः	दायांशः अयुरंशः

पृथक्। तनुत्तवादिघ्नाः राशीविहायालग्नस्यांशादिनागु
णनीयाः खषट्-कृद्धताः षष्ठाधिकशतत्रयेण ३६ भाज्याः
आस्योनाः आस्यत्तद्धमात्तवादि कया पृथक् स्थानाः कायाः

७७
 अत्र घुसदा मिति ग्रहवाचक्युसदपदोपादाना लुग्नयुषिना
 यंसंस्कार इति गम्यते ॥ यदितनुगे खले सदृष्टे चंद्रबुधगुरु
 शुक्राणां अन्यतमेन शुभग्रहेण दृष्टे सति ॥ अर्धया लवाद्या
 स्यानाकार्य ॥ ~~तदा कदा मोद रूपद्वये~~ ॥ क्रूररोहानि श्वेततोथ
 ७८
 राशीर्न हायल ग्नस्पलवादि केन ॥ हन्यात्थकुलं ग्रहदायमा
 हरेदं शो विशो ध्यं फलं शर्व ॥ निजानि जादायुषं एवम
 चक्ररे विलग्नेयदिसो म्यदृष्टे ॥ तदा फलाधर्मे विशोधयेच्च स्प
 र्शमे ॥ सिंभवंतदायुः ॥ २॥ अत्र खलराक्षे नक्षीरा चं
 पमुक्तबुधो न ग्राह्यो ॥ तथा च वंदरायणः ॥ सूर्या गारक
 रानी नामैकस्मि नूतन्ने भवति हाणिः ॥ विधिनात्यनेन
 सोम्येक्षिते दलं पातयेत्तु ॥ अत्र वचने नयाणां विशे
 मिति

निरसं भवति ॥ तथा चंद्रस्य ग्रंहाहानि रापि इति ॥ किंच ॥ स
 तवर्गजबले दंतां शोधयिभे इति यथा चंद्रस्यासंमैप्यन्यबला
 र्थमुक्तं ॥ तद्वत्प्रकृते प्यरक्त ॥ तात्कालिक मैत्रीहितत्रैव प्रवर्त
 येयत्राधिशत्रुविचारोप्यस्ति ॥ न तु केवलशत्रुविचारे ॥ मूलक
 तामप्ययमेवाशयोक्तीति प्रतिभाति ॥ यत्तत्केः स्वपदतिटीका
 यां शुक्रशानैश्चरयो रर्द्धहान्यसंभावार्थमिदमुक्तं ॥ यतः शानि
 सितो सूर्यवैरिणो ततस्तौ सूर्यसान्निध्ये नास्तंगता वयि स्या
 पुषोर्द्धनहरत इति ॥ अत्राह शुक्रशानिश्चरयोः सूर्यवैरि
 त्यादस्तहानिर्नास्तीति प्रतिपादितं ॥ अत्र तात्कालिकमै
 त्रीविचारस्तु शुक्रशानैश्चरयोः सूर्यसमतायामस्तयेन हा
 निरापि स्यात् ॥ स्वाभाविके चारे तु कदापि तयो रर्द्धहानिर्न स्यात् ॥
 शानिशुक्रयो रर्द्धहानिः कदापि नास्तीति सर्वसमत ॥ तच्च स्वा

कवि

उप्राविति द्वित्वमविवक्षित। तत्साम्ये बल साम्ये। पुष्टकलेन। य
 स्य पापस्य भावकलमधिकं तेनेव निष्प्राप्त्या अस्या उनाः कार्याः।
 भावकलसाम्येतु निसर्गबलिनो भावकलेन निष्प्राप्त्या अस्या उनाः
 कार्या इति ध्येयं। अस्मिन् लग्नगोपापग्रहे। तनुपे लग्नगोपापग्रहे।
 इयं न हानिः यो यो भावः स्यामिदं हे। युतो वेत्त्यादिना तस्य पुष्ट
 त्वप्रतिपादनात्। एतत्सर्वमंशा मुर्दयेन कार्यमित्याह॥
 नांशज इति॥ असौ क्रिया॥ शत्रु ह्येव हानिरस्ते गतस्य हा
 निः लग्ने पापे च हानिरिति हानिः अमरूपा विंशत्युपि उक्ता
 सा। अंशजो अंश मुर्दये। नांशेन हानिस्तमितेत्या
 दिना अंशहान्युर्ध्वहान्यभावं कलकृतै देवस्य संविभावयिष्य
 ति। क्रूरे विलग्नसहितेति बृहज्जातकवाक्यं ग्रहाय हानि
 प्रकरणे पाठितत्वात् सारावल्यां। लग्नांश इति हि काहत्याम

राम
८०

त्येकं विहाय युषेति बृहज्जातके। क्रूरोदयोपचयः सना। चेति
 व्यक्तमुक्तत्वाच्च लग्नगः क्रूरहानिर्ग्रहो युषेव। नांश मुर्दये
 ति भावः। तदुक्तं भास्करिणः पदतो। लग्ने च दशुभस्तदोदय
 ग्रहान् रहितो नांशनिघ्नं बलं क्रूरस्योदयभावजे यदि तनोदो
 चेद्विलिख्ये च। चेत्साम्ये धिकभावजेन बलयोस्ते ग्रहायुः कला
 निघ्नारवाभ्यरेपदुदस्र २१६०० विहताः लब्धं तजेत्वा युषः॥१॥
 क्रूरः सोपि युषेति ततो यदि तदा तल्लब्धं तजेत् तत्कर्मवि
 योऽंश युषि॥ रामकृष्णपद्धतावधि॥ क्रूरे लग्नोक्तं कलशा
 यजं यत्कर्णं तच्चैतर्णमेतेन पातम्॥ एवं लब्धेनो नित्याय
 युरागः खेदाज्जातद्युक्ति युक्तं यत्तत्सोदिति॥ अन्ते। मध्ये।
 अत्रेदं चिह्नं॥ यदि हरेति अभायबले उक्ता संदर्भहानिः

भावफल हा तेहाने हासः भावफलभावनेरभाव इति यु
क्तिसंचारादाते भावकलेन गुणना तदा लग्नगक्रुरप्रतिसंह
र्णाया शुभग्रहस्य दृष्टो भावफलगुणितलब्धेर्दले शोध्यं नृ
नायां दृष्टो तद्विगुणितं भावफलघ्नलब्धेर्दले शोध्यं दयोः
शुभग्रहयोर्दृष्टो यस्य बलमधिकं तस्य दृष्ट्या गुणितं तद्वले शो
ध्यं बलसाम्ये दृष्टिरधिका तमा गुणितद्वले शोध्यमित्येति
प्रसंगः स्यात् ॥ तस्मिन्निष्पद्योदये जेतदयुक्तं ॥ एवं तनुये
स्मिन्येतदपात्यसंसंगतं ॥ तथा हि ॥ यथा भावदृग्बले पापस्या
पि भावस्वामिनः पापत्वे निबन्धनस्तद्विद्विश्चतुर्थांशः पात्यत
एव ॥ एवं लग्नगक्रुरे लग्नपतावपि द्रुयं क्रूरत्वे निबन्धनाहा
निनेत्यत्र यो यो भावः स्वामिदृष्टो युतो वेति शुभत्वाभिधाय
कं वा क्यं साधकमित्यप्यसंगतं ॥ यतो यो यो भाव इति वाक्ये

धो पादानादेव क्षीणचंद्रपापयुक्तबुधो बादरायणस्य पापत्वे
नाभिधेतो इति गम्यते ॥ अतएव क्रूरविलग्नसहितेत्यादि बृह
ज्जालकश्लोकव्याख्यानावसाने ॥ भद्रोत्पत्तेन इदमेव बादरा
यणवचनं समतित्वेनैवान्यस्य ॥ अत्र क्रूरराक्षसे क्षीणचंद्रमा
नशाल्य इत्युक्तं ॥ अथापरं आचार्यादिति वदंति ॥ निष्पद्यो
दयेत्यारभ्य तनुयेस्मिन्नेत्यंतमपरमते ॥ अथरे ॥ लालुगीराम
केशणादयः ॥ उग्रोदयभावजेन ॥ उग्रस्य पापस्य ॥ अथ हि उग्र
स्य उदयभावजेन ॥ लग्नस्य भावकलेन निष्पद्यास्याऽनुनाः
कार्याः ॥ लग्नगोपापसौम्यदृष्टे ॥ अध्या क्रूरस्य लग्नस्य
भावकलेन निष्पद्या अस्याऽनुनाः कार्याः इत्यर्थसिद्धं ॥ तनु
गो गौचेत् ॥ लग्नगोपापग्रहो चेद्वतस्तदा ॥ तयोर्मध्ये व
लिदृश्यबलाधिकस्य भावकलेन निष्पद्या अस्याऽनुनाः कार्याः ॥

अस्यार्थः विभक्त नोः विगतानि भानि। राशयो यस्मात्तादृभिर्विभक्तं
तत्तनुश्च विभक्तनुस्तस्येति विग्रहः राशि रहितलग्नस्य भादिकस्य लि
ताः खनखो दृताः रातद्वय २०० भक्ताः लब्धवर्षादिपेडनिकोपेड
निसर्गजीवशर्मोदितेषां युर्दोयेषु लग्नायुः स्यात् ॥ अथ पेडादि वि
के लग्नायुर्दायानयने मतभेदमाह ॥ निखिले रिति ॥ निखिले चा
ये स्तत् लग्नायुर्दायक समं लग्नभुक्तनवांशक समं स्मृतं उक्तं त
दुक्तं दामोदरपुत्रे ॥ विहाय राशौ न खखनेन भक्ता लिप्ता गणाद
ष्टमुखं यदाये ॥ आयुर्विलब्धस्य विधयमेव पेडनिसर्गं किल जीवसंज्ञे ॥
लघुपुत्रे च ॥ लग्ने राशिविवर्जितं कलफलं स्वाभ्यां विभक्तिर्भाज
मद्वर्षाधिक्यं कथितं तदायुरनयोर्मध्ये सदानि स्थितेति ॥ अनयोः
पेडनिसर्गिकयोः ॥ श्रीधरपुत्रे तावपि ॥ पिंडासुषो विधेरन्यः क
र्तव्यो लग्नवत्परः ॥ दायस्यादेशतुल्यश्च पेडने सर्गसंज्ञके ॥

रा

राम
८५

इत्यादिबहुभिरंशसमं उक्तं। कैश्चित् मणित्वादिभिः आचार्यैः भ
तुल्यं लघु राशितुल्यं अयुः स्मृतमुक्तं। एतदुक्तं भवति। लग्ने
नयानंतो राशयो भुक्ता स्तावत्येव वर्षाणि लग्नायुः। लग्नस्य
भुक्तभागादिकं लिखीदृशं। मासाद्यानयनमनुपातेन कार्यं।
तद्यथा। यदि धृतिरातुल्यं लिख्यते। द्वादशमासा लभन्ते। तत्तल
तभुक्तलिप्ताभिः कियुतरति। प्राग्वर्षे द्वाषाणामुधस्तात्मासा
द्यमवगंतव्यमिति। तथा च मणित्वादिभिः। लग्ने राशि समाश्रया
मासाद्यमनुपाततः। लग्नायुर्दाम्यमिच्छति होराशास्त्रवि
शारदा इति। यस्येति। लग्नं नवांशयोर्मध्ये यस्य इराः स्वा
मी अभिबलस्तदेव कार्यमित्यपरे स्मृतं। एतदुक्तं भवति।
राशौ नो बलनी राशितुल्यं। अत्रोच्यते लिख्यं तुल्यं रा
शौ निलपरे। कल्याणमदिभिः। तदुक्तं सारावत्या। लग्न
सायांशः स्यात्तरवानुपाततः। तत्पतो बल युक्त राशिदु

के. उ.
८६

धिते। ये आयुषी। तयो र्युतिदत्तं योगार्द्धमायुः स्यात्। तद्यथा। सबल
योर्लग्नार्कयो रंशा युपिंटा युषोर्भोगार्द्धं। लग्नो ह्येः समबल योरंशा युः
निसर्गा युषो र्योगार्द्धं। रविचंद्रयोः समबल योः पिंटा युनिसर्गा युषो
योगार्द्धकार्यं। चेत्। यदि त्रयः। लग्नार्कचंद्राः समबलास्तदा। आयुं
षित्रिबले निर्हस्य युतिर्वार्यैः क्यद्दृष्टव्यमायुः स्यात्। आहं षित्रि
पाणां समबलानां प्रथमतः हवोक्तप्रकारेण साधितानि आयुं
षि। त्रिबलेः। त्रयाणां षड्बले क्ये निर्हस्य। गुणयित्वा। तद्यथा ॥
अंशोद्भवं लग्नबलेन। पिंटा स्वमर्कबलेन। नैसर्गिकं चंद्रबलेन।
गुणयित्वा। युतिः। गुणितानां त्रयाणां युतियोगः। कार्यः। वीर्यं
क्यद्दृष्टव्यं। लग्नार्कचंद्राणां षड्बले क्येन भक्तौ लब्धं वर्षाद्यं स्फुटमा
युर्भवति। असिद्धयक्षे। रविचंद्रलग्नबलानां स्वत्यांतरे पिव
लसाम्यमस्तीति गम्यते। अन्यथा त्रिबले निर्हस्य अंशोद्भवं ल

राम
८६

ग्नबलेन हन्यादित्यादिकमुक्तं न स्यात्। किंतु कस्यचिद्बलेन गुण
येदित्येवोक्तं स्यात्। यदा तु सर्वथा पिवलसाम्यमपेक्षितं तत्राहवेति। पु
वा। अथवा। त्रिजायुर्युत्याः। त्रिजाषां। अंशपिंटा निसर्गाणां प्रा
साधितानां युत्यायोगस्य। त्रिबलवस्तृतीयोऽंशः समाध्यायुः स्यात्।
एतदुक्तं स्मृतुं गीष्मत्तो ॥ यदा त्रयाणां मपि वीर्यसाम्यमेषां द
योः स्याद्यदिवीर्यसाम्यं। तदा तदायुः स्वबलेन निघ्नमेकीकृतं
तद्वलयोगभक्तं। एष कृष्टकव्यो मसदा तदायुः श्रीनील
कंठा आहुरेवै। यदा सुरेकेषु ग्रहसंख्यायास्तद्विधराचार्यमतं
निरुक्तमिति। रामोदरपद्धतावपि। लग्नार्कचंद्रादिवीर्य
मुक्तास्तदा विलग्नस्य बलेन हन्यात् ॥ अंशासुरर्कस्य बलेन
पिंटा नैसर्गिकं चंद्रमसो बलेन। सर्वाण्यथैकत्र विधाय ता
त्रिबले क्यभक्तानि समादिकं स्यात् ॥ फलं च मिश्रासुरिदं द्यो

क. उ.
८७

वीबलेक्य तो वो भयवीर्य साम्ये ॥ साध्यं बुधैः स्पष्टमिदं जगद्
 श्रीबीजशर्मामिति मान्यमैवमिति चेत् ॥ त्रयः ॥ लग्ना र्कचंद्राः
 हीनवीर्याः ॥ रूपाश्रया बलाः ॥ अन्यथाने सगिकस्य सर्व
 दौ सत्वाद्हीनबलत्वमसंभव्येव स्यात् ॥ तदा जैवं ॥ जीवशर्मो
 दितमायुरुदितं उक्तं ॥ अत्र यद्यपि द्वयो रूपाणां वा वीर्य
 साम्यं नास्ति ॥ तथापि वीर्यसमांशकस्योदाहरणं लिख्यते ॥
 तत्र द्वयोः समबलत्वे ॥ तत्र कल्पितं लग्नबलं १०१० रविव
 लं १० रवेरंशायुः ४११० १५१५० १० रवेः पिंडायुः ६११५१२५
 ५१२२ द्वयोर्युतिः १११४११०१२३१२२ अस्याः दलं ५१८
 ५१११४११ जातं रवेः मिश्रायुः एवं लग्नचंद्रयोः रविचंद्र
 योः समत्वे विबोध्यं ॥ अथ त्रयाणां साम्ये ॥ तत्र कल्पि

राम
८७

तत्त्वं च हर्वमेव दर्शितं ॥ उदाहरणं ॥ विभक्तनो २२१४८१३३ लिप्ताः
 ११६८१३३ खनखो २०० दूताः लब्धं वर्षाणि ६ शेषं १६८१३३ द्वादशा
 गुणं २०१८३३ द्विंशत्याभक्तं लब्धं मासा १० शेषं १८३३ द्विंशद्गुणं
 ५५८१० द्विंशत्याभक्तं लब्धं दिवसा २ शेषं १५८१० षष्टि ६० गुणं ०४८०
 द्विंशत्याभक्तं लब्धं घटिकाः ४१ शेषं ८० षष्टिगुणं ४८०० द्विंशत्या
 भक्तं लब्धं पलानि २४ एवं जातं लग्नायुर्वर्षादि ६११०१२१४१२४ एवं
 साधितेष्वंशायुर्दामेषु चतुर्षु कदाकस्य प्रामाण्यमतं आह ॥ अंश
 युश्चेति ॥ लग्नार्कचंद्राणामध्ये ॥ तनो ॥ लग्ने अधिकबले ॥ अंधि
 कषट्ठलेक्ये ॥ अंशायुर्वादि ॥ इने सूर्ये ॥ अधिकबले सति ॥ पैडं
 पिंडायुः ॥ विधौ ॥ चंद्रे ॥ अधिकबले ॥ निसर्गे ॥ ग्राह्ये ॥ चेत् ॥ एषां त्र
 याणां मध्ये ॥ एकस्य नूनं बलं ततो धिकं द्वयोः समबलं तदा
 तज्जायुषोर्युति इलमायुषः स्यात् ॥ तयोः ॥ समबलं यो जाते सा

ल

क. उ.
७८

रव्यादिनामंशांशुस्तयोगश्चलित्येते ॥ रव्यादिनां पिंशुस्तयोगश्चलि ॥

र	च	मं	बु	ग	कु	श	ल	यो	र	च	मं	बु	ग	कु	श	ल	यो	वर्ष
१०	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	वर्ष
११	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	मास
१२	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	दिन
१३	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	घटी
१४	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	पला

रव्यादिनां निसर्गायुस्तयोगः ॥ जेवमायुस्तयोगः ॥

र	च	मं	बु	ग	कु	श	ल	यो	र	च	मं	बु	ग	कु	श	ल	यो	वर्ष
१०	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	वर्ष
११	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	मास
१२	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	दिन
१३	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	घटी
१४	५	५	५	२५	३	१५	१५	१४	५	२३	२	७	१२	१०	१०	१०	१०	पला

रव्यादिनां निसर्गायुस्तयोगश्च ॥ अथ जेवमायुस्तयोगश्चलित्येते

राम
७८

अत्र लग्नस्य बलत्वादेशायुरेव मुख्यं । अंशायुश्च तनाविस्तृतत्वात् ॥
अन्यदुदाहरणार्थमेव । ननु अधिकबलं नूनबलतानं कथमत आ
ह ॥ ॥ अत्येति ॥ ॥ वीर्यं । षड्भूतैः क्ये । अत्येति ॥ रूपत्रयसूने उदयः ।
लग्नं । ग्रहो वाहीन बलत्वात् । षडधिके । षट् रूपाधिके षड्भूतैः
क्ये सति लग्नं ग्रहो वा बली स्यात् । ननु कदा मोदस्य दत्तो । रूपत्र
यास्य किल षड्भूतैः क्यं भवेद्वि लग्नस्य त्रयस्य स्वस्वामिनो
साहते न दृष्टः सही न वीर्यः कथितो मुनीन्द्रेति ॥ स्वस्वामिनेति
लग्नं परं । मतमं देन भिन्नमिति ॥ अथ मर्थः स्मृतायुः स्मृतं
उक्तं । त्वोक्तं चतुर्विधमायुस्त्वमते भिन्नमेव । के स्थिते ।
के स्थि निसर्गायुः । के स्थि जेव । के स्थि दंशायु रूक्तं । तद्वह
जात के मययवनमलिष्टादि श्लोकत्रये लोक्तं । एवं स्व
त्वमते अपुर्भिन्नमेवोक्तं न चतुर्थमेकत्रकथनं । न च स

गतिराधेशास्त्रे। तच्चतुर्विधमायुः। प्राज्ञैः। बुद्धिमहिः। मणिह
नीलकंठादिमिराचार्यैः। इति व्यवस्थापितं। इह इह। अथ
वैक्तिकमेव व्यवस्थापितं। तथा च मणिह। विलम्बेति वक्तोपे
ते शुभदृष्टेः संभवं। रवोपिं डे। इव कुर्यात्तु चंद्रे नैसर्गिकं बुध इत्या
दि। एवं व्यवस्थाप्यो सत्यामप्यंशायुर्वहसंमतं। तत्सत्यं। तत्र हेतुः।
सत्योदितं। सत्येन। सत्याचार्येन लीय जातकशास्त्रेणोक्तं। उक्तं च
वराहमिहरेण। बहुतां म्यं समुपैति सत्यवाक्यमिति। न चिदं मा
नितमायुः प्रमाणे चैत्यं संवादासंवादा। नृपपत्तिरत्न आ
हस्यादिति। धर्मिणो नोशीलवतां। पथ्य सुजां। पथ्यं हितं भोज
नं। तद्वतां। एवोक्तमायुः स्यात्। इह उपलक्ष्यं। जिते हि मृद्विज
देवभक्ता नो इत्यपि दृष्टव्यं। पापिनां। पापचरवतां। न स्यात्। उप
लक्ष्यं इह। चो रवश्चादेव ब्राह्मणानिंदकानां इति दृष्टव्यं।

गु

राम

८७

तं रविचंद्रलग्नानां बलं समं १०।०।०। रवेरंशायुः ४।१०।१५।१८०। लग्न
बलेन गुणि ४।१०।१५।१८०। रवेर्विंशायुः ६।५।२५।५।२२। स्तयवलेन
गुणितं ६४।१०।१५।२।४०। रवेर्निसर्गायुः ६।७।२५।४२।४०। चंद्रबलेन
गुणितं ६८।१।७।६।४०। गुणितानां त्रयाणामेकं १८९।१०।२१।०।२०।
लग्नार्कचंद्राणां वीर्येक्येन ३०। हतं तं क्षंवर्षादिजातं रवेः स्फुटा
युः ६।०।२२।४२।०। एवं चंद्रादिनामपि साध्यं। रवेरंशायुः ४।१०।
१५।१८०। विंशायुः ६।५।२५।५।२२। निसर्गायुः ६।७।२५।४२।४०।
त्रयाणामुत्तिः १८९।२।८।६।२। अस्यास्त्रिलोको वर्षादिजातं रवेः स्फु
टायुः ६।०।२२।४२।०। अथायुर्योगार्थं सर्वे अयुर्दाया एकत्र
लिख्यते॥ ॥ अथ रव्यादिनामंशायुस्तद्योगश्च लिख्यते॥ अथ
रव्यादिनां विंशायुस्तद्योगश्च लिख्यते॥ अथ रव्यादिनां निसर्गा
युस्तद्योगश्च लिख्यते॥ अथ जैवमायुस्तद्योगश्च लिख्यते॥

श्वेष्टास्मिन्स्तत्र। अत्याश्वेत्यादिनाचेष्टागुणोरुपाई। मुसधते
अतोस्तमयेधहानिरूपपन्ना। अंशहानिस्त। अंशानितेरिपुग्रह
त्याश्वगुणकोस्ति॥ अत्रेदं चिंत्यं। यदिचेष्टागुणकेऽधहानिस्त
हानिभुङ्क्तेयोरुतहान्यभावात्तच्चेष्टागुणकेविशेषस्यवक्तृत्वापु
तेः एवं क्रियो। मतौतरेभोमस्यवाअंशहान्यभावात्तच्चेष्टागु
णकेविशेषस्यवक्तृव्यत्वापत्तेरिति॥ तत्तस्मात्कारणात्। स्तुरि
भिरिहं सौरमायुः प्रोक्तं। तत्सत्यमिति संबंधः। इहमत्रोक्तं व
र्षायायुः। सौरमेव। तत्रहेतुर्यत इति मतः। कारणात्। अष्टगुण
ना। अष्टादिगणनेत्यर्थः। सौरात्। सौरमानात्। तदुक्तं भार
चायैः। वर्षाभिनर्तुयुगपूर्वकमत्रसौरादिति। यत्र नाक्षत्रकं
सावनं च। केचिदायुः प्रोक्तं तत्र नाक्षत्रदामोदरपद्धतौ। एवं
पदायुर्वहुधाप्रसाधितं नाक्षत्रसंज्ञं विबुधास्तदाहुरिति॥

राम
७०

रामकृष्णायद्वतावपि। नाक्षत्रमायुर्भवातीदमेतत्पितामहाद्यैरुदि
तं हि यस्मादिति। सावनं। इह ज्ञातकटीकाकारेणोत्पलेन दृष्टांत
देशाशुभाशुभप्रतिपादकपादस्वामीनिति श्लोकव्याख्यानावसरे
उक्तं। तद्यथा। दिनमासवर्षादिक्रमेण सौरसावनचंद्रनाक्षत्राणि
चत्वारिमानासुक्ता। आयुर्दायविभागश्च प्रायश्चित्तक्रियास्तथा।
सावनेनैव कर्त्तव्याः शत्रूणामप्युपासनमिति मरुचित्रके गार्गिवि
चनमुदाहृत्य। प्रथमं। तस्मात्सावनमानेनायुर्दायगणनाकार्या। य
स्माच्छोधक्षेपविशुद्धमायुः कर्त्तव्यंतच्चेसावनं। अग्रेपि। एवं शो
धवक्षेपविशुद्धः। सावनमानेनायुर्दायविधिरित्युक्तं॥ तदत
न्मतद्वयमपि असत्। तत्रहेतुः। अत्यकथितं॥ बहुसंमतं न
भवतीत्यर्थः। अन्यच्च श्रीधरदिभिराचार्यैर्दृष्टाप्रवेशश्च
हसाधनाय युगार्कचक्रैरित्यादिनानुपातेन सौरस्याहर्गणस्य सा

वनीकरणमायुषः सायनत्वेवार्थनाक्षत्रत्वेमुपपन्नं स्यात् ॥ तस्माद्बहु
विरोधाद्युक्तत्वाच्चमतद्वयमप्यमुक्तमिति । केचित्तु । भूतेन सा
वनायुर्द्वयसाधकं गगनमुपन्यस्तं । तदायुर्द्वयस्य सौरत्वेप्यविरु
द्धं । तस्मान्नार्थत्वात् । तथाहि । अयुर्द्वयविभागो दशाप्रवेशाख्यः सौ
वनेनैव कर्त्तव्यः । न तु यथागतसौराण्यं । तथा सति सौरस्य सावनी
करणाद्दशाप्रवेशसमये लग्नादिज्ञानस्य सर्वथानुपपत्तेरिति सा
वनायुर्द्वयेद्वयप्रमाणमाहुस्तन्नदशाप्रवेशस्यायुर्द्वयविभाग
त्वाभावात् । अयुर्विभागस्य दशरूपस्य सावनत्वादिति । अथाप्ये
वां प्राणिनां परमायुः पुरः सरमायुर्द्वयमाह । पंचोत्तरं । नृकरि
णां ॥ मनुष्यहस्तीनां पंचाहं पंचदिनानि । अत्र अहः राक्षो अ
होरात्रपरः नरवहसमाः । विश्वस्यधिकराते । वर्षाणि । परमं अ
युः स्यात् । व्याघ्राद्यजादेष्टपाः । षोडशवर्षाणि परमायुः स्यात्

८९

र्थः

न स्यात् । आकाशमरणं भवतीत्येवं स्मृतिरपि । न हीदृशमनामुष्यं
पथान् स्त्रीनिषेवणमित्यादि । नन्वेवायुर्द्वयेऽंशार्धहानिकृ
तानोक्तं तिशिष्यस्मात्तिनिरासार्थमाह ॥ ॥ हानिरिति । निखि
ले राचायेऽपि षोडशदिषु षोडशं निसर्गजीवशा मोदितायुर्द्वयेषु । या
अस्तमिते अहं हानिः वैरिभेऽंशहानिरुक्ता । सा आत्यबुद्ध्या
केनचित् । अंशो ह्ये । अंशायुर्द्वयेऽपि अरिभेदीत्यपि रंशो ह्ये इ
त्यत्र योज्यं अहं ता । स्वीकृता । एथ गतिशेषः तदसत् । तत्र
हेतुः ॥ ॥ यस्मादिति ॥ ॥ यस्मात्कारणात् । सा अस्तहानिः अंश
हानिश्च यथाक्रमं स्फुटं अश्रयेति । स्फुटं गुणके । अस्तमि
तहानिः । अश्रये । अश्रयगुणकेऽंशहानिरस्ति । अतः पुन
र्नागिकर्तुं शक्येत्यर्थः तद्यथा । अस्त्रो हि चेष्टा के शपभावे स
भाव्यते । तत्र चेष्टा बलाद्यभावाद्ये चेष्टा बलेत्यादिना रक

उ
चेष्टके
अश्र
य
ते

समस्तशुभाशुभतापकोदशाध्याये आरभ्यते । तत्र दशास्वरूपं तथाः
 शुभाशुभं च ॥ यस्मिन् ॥ ॥ अथः यस्य ग्रहस्य यदायुरसोतस्य
 ग्रहस्य दशोक्त्यते । असौ दशादृष्टो च । स्वभांशो ग्रहे सति । शुभास्यात्
 भानि च उं श्वाश्च भांशमिति द्वे द्वे कवजावः इष्टश्च उच्चैश्च स्वश्च एषां भां
 शो इष्टो च स्वभांशो इति विहयेः । इष्टस्य मित्रस्य भंशो वा ॥ स्वोच्चस्य भंशो
 वा ॥ स्वस्य भंशो वा ग्रहे सत्यसौ दशाशुभा स्यात् । तथा । नीचपरिष्कृत
 स्य । नीचकृत्तस्य ग्रहस्य दशा । आरोहा । शुभा स्यात् ॥ यदि अरी नी
 चांशो भोग्रहे सति । सा । आरोहापि कष्टा स्यात् । अरीश्च नीचं च अरि
 नीचे । तयोर्भांशो । तस्मिन् निति विग्रहः । अरेः भे । अंशो । वा नीच
 स्य भे अंशो वा ग्रहे सति । आरोहा । शुभापि कष्टा स्यादिति तथः । ततो ग्रह
 सति । सादृशा । अवरोहिणी । कष्टा स्यात् । उच्चमित्रस्य भांशो ग्रहे सति
 सा । अवरोहिणी । मध्या । मध्यम । फलं स्यात् । उच्चं च मित्रं च स्वश्च

लोचि

राम
७२

एषां भांशो तस्मिन् निति विग्रहः । अन्यदपि दशायाः शुभत्वप्रयोजनक
 माह । सति ॥ ॥ सदृष्टमुत्तश्चासौ स्फुरत्करश्चासौ बली चासौ दशा
 धिकश्चेति विग्रहः । सद्गः शुभे ईष्टः युतो वा स्फुरंतः कराः रश्मयो य
 स्य । स स्फुरत्करः । प्रसन्नविंबु । बली बल युक्तः । इष्टाधिकः । इष्टा
 धिकं यस्य स तथा सादृशो हे ग्रहे सति शुभा दशा स्यात् । तदुक्तं सा
 रावल्या । उनायुर्भवेन दत्तं हि सादृशं तस्य कीर्तिता । स्वोच्चगुण
 योगेन स्वदशा सुफलप्रदा ॥ स्वोच्चस्वभागसुदृढहृष्टाः संहर्षावी
 र्यरुचिराः बलिन स्वकाले । मित्रोच्चभागसहितः शुभदृष्टि युक्तः
 श्रेष्ठा दशा विदधते स्ववयः सुखेष्टाः । नीचशत्रुग्रहे प्राप्ताः शत्रु
 निम्नोत्तस्फुर्याः ॥ विवर्णः पापसदृष्टो दशा कुबादशो भना । त
 गमुत्तस्य हि दशा सह उच्चोऽवरोहिणि मध्या । नीचा हि पुनीचा
 शो ग्रहस्य चारोहिणी कष्टा । लग्नदशा फलं मुक्तं हृष्टा जातक ॥
 होराफलं लग्नयतेः समानमिति । होरा मकरंदेवि । रज्यास

प्राप्तेन फलाचरे स्यादशादृकाणैर्हित नो विलोमात्। स्थिरे तुल्ये
धर्म हज्यम ध्या प्राप्ते तु सा रिष्ट फले तिके चित्। अथ रराक्रम
माह ॥ स्यादिति ॥ अकै ह रयानां स्वर्यचल यानां म ध्ये अ धिफो
लः ॥ अधिक षड् लैक्यस्य ॥ अथा प्रथमा ॥ दशा स्यात् ॥ ततः आद्यद
शानंतरं तत्के द्रादियुजां। तस्य आद्यदशा पत्तेः के द्रादियुजां के द
परां कर आपो क्रिम स्त्रानां ग्रहाणां क्रमेण दशास्यः ॥ एतदुक्तं
भवति। यस्य प्रथमा दशा भवति। तस्य भावकुंडलिका र्थो के द
स्थस्य ग्रहस्पति तीया दशाः ॥ अपो क्रिम स्त्रानां तस्य तृतीया दशा
भवति। यदि के द परां कर कपोः कोपि ग्रहो नास्ति। तदा आपो
क्रिम स्त्रा एव द्वितीया दशा भवतीत्यर्थः सिद्धं ॥ **अत एव तत्तदं**
ज्ञानं ॥ भवतीह फले प्रीतिः ॥ ह वीमयो क्रिमेषीति ॥ अथ यदि
के द्रादौ द्वि आदयो ग्रहा भवति। तदा तेषां कादक क्रम इत्यत आह ॥ तस्य
दिवहव इति ॥ यदि के द्रे द्वौ। बहवो वा ग्रहा भवति तदा वीर्य

तस्य

७३

७१

गोका ल्योः काली महिषी जिनाः। चतुर्विंशति वर्षाणि। उष्ट्र स्वस्योः
तत्यानि। पंचविंशति वर्षाणि। खरोगर्दभः। अश्वकुरस्य स्वस्योः
द्वादश वर्षाणि। अश्वायुः रराः। द्वात्रिंशद्वैषाणि। परममिति प्रते
कमभिसंबंध्यते। एषां प्राणीनां नृवत्तमनुष्यवत्त। आयुरानीया
सर्वेति प्रकारेण साधयित्वा। तदायुः पुरायु निर्दिष्टं। स्वस्व परमायु
षा निर्दिष्टं। गुणनीयं नृपरायुषा। मनुष्य परमायुर्दायेन। विदूतं भक्तं।
तेषां प्राणिनां स्फुर्यु स्यादित्यर्थः ॥ अत्र परमायुः यदनश्वाद्यायुर्द्वयं
साधकानुपात्तार्थं। तद्वथा। यदि मनुष्य परमायुषा एतदायुः ३३
श्वादि परायुषा किमिति ॥ ॥ केरावोक्तं अनुमागे देशे नारा
यणोदिते ॥ असुर्दाय विधेः सम गुदादति रुदाहृता ॥ इति
गोविंदगणकात्मज नारायण देवस्तकृत केरावीयजातक
पद्धतदोहरणे असुर्दाय धर्मोदाहारणं ॥ ॥ अथ ग्रहाणां

मः सूर्यसामिध्या भवति। तत्र तयो र्येषां वा। उनायुः सामामस्ति। तयो
 स्तेषां वामध्ये यस्य सूर्यवशेन उदयः प्रथमं जातोऽस्ति तस्य दशासु
 वा। अन्यस्य पश्चादिति। तदाह गार्गिः बली तन्नेदं सूर्यस्य दशमा
 द्यौः प्रयच्छति। तस्मात्ततः प्रयच्छति के द्वादष्टाः क्रमेण तु॥१॥ तत्रा
 पिबली नः पूर्व। तस्मात्प्रवर्षादायकाः॥ तस्मात्प्रयच्छति पूर्ववे
 विन्दुता इति॥२॥ दामोदरोपि। उनायुः दशा सूर्यविधुदयानां ब
 लाधिकस्येव हि षडुल्लेख्ये॥ अन्या च तत्के द्रगतग्रहस्य। तत्र
 स्थितानां च बहुग्रहाणां॥ पाकक्रमोक्ते च बलाधिकस्य बद्धा
 द्वादतुस्तिहवीर्यसाम्ये। बलाद्दशसाम्ये च दिनेराविवादाद्योदितस्य
 वदशा प्रकल्प्या॥ अन्या च तद्दीर्घत एव माघदशापतेः पण्डुर
 स्थितानां॥ ततः परापोऽस्मिन्संस्थीनां पाकक्रमोक्तेन बलेन चिंत्यते।
 उदयसाम्ये निसर्गबलक्रमेण दशा क्रमः स्यादिति ध्येयं। तदुक्तं

तत्र

राम
७४

स्य

स्मात्तु गिपहृतौ। समोदितानां मध्येषां निसर्वबलिनो भवेदिति। मुक्ता
 वल्यामपि। समं समुदितानां तु निसर्गबलभागिन इति। केचित्तु॥
 उदितक्रमादिति पदस्य वृत्त्या। उदयसाम्येपि। उदितः प्रथममुक्त
 तस्य क्रमाद्दशाक्रम उदितः प्रथममुक्तस्य पूर्व। दशा। यथा प्र
 सिद्धो भौमापेक्षया चंद्रः बुधापेक्षया भौमः प्रथमोक्त इत्यादि। त
 दाहचंडेश्वरः स्वपहृतौ। के द्वादष्टादिगात्र्ये हवः स्वर्गे द्वादष्टेषां बली
 स्यात्प्रथमे ततो न्यः॥ वीर्यसाम्ये बहुवर्षदालुस्तसाम्यतोयः प्र
 थमं निरुक्तः॥ तद्दीकायो देवलोपि। वीर्यस्य पूर्ववीर्यसाम्ये वक्ता
 पूर्ववर्षदस्य च निरुक्तः प्रथमं यस्तत्तद्दशावर्षसाम्यत इत्याहुः॥ त
 न्ना। चंडेश्वरदेवतवचनाभ्यां वर्षसमतायामेव प्रथमोक्तत्वं
 स्यनियमकस्योक्तत्वेन उदितः क्रमादिति स्थानाभिषिक्तपक्षा
 तस्यैवोक्तित्पर्यवसनात्॥ उदयसाम्ये प्रयुक्तस्य नियमक

मो

त्यालाभात् ॥ तस्मान्निसगबलक्रमेणेत्यादियथोक्तमेवमानोर
मं ॥ अत्रेदं चिंत्ये ॥ यदि उदितक्रमादित्यनेन सूर्यसाम्निध्यात्कालो
राप्रमाणेन उदयः सोममिमत्तस्तदायत्र केन्द्रो सूर्यचंद्रयोश्चंद्र
लग्नयोः सूर्यलग्नयोश्च समबलवर्षयोः सत्यंतत्रमो व्यादित्यने
न दशाक्रमः कथं स्यात् ॥ तत्र प्रथमे द्वितीये द्वयोर्मध्ये एकस्य तृ
तीये च कालो राप्रमाणेन उदयाभावात् ॥ न च तत्र प्रवहाममेण
उदयो विवक्षितस्तथा च न कोपि दोष इति वाच्यं ॥ तथा सातिगर्गवि
रोधापत्तेः ॥ किंच सूर्योदये संक्रांतौ जन्ममदा भवति तदा प्रव
रातोऽप्युदयप्रायस्येति निर्णयसंभवादिति ॥ नन्वेवमुक्तरीत्या
सुलक्षणे तत्र कथं दशाक्रमस्यादिति चेत् ॥ उच्यते ॥ सूर्यचंद्रयोः
समबलवर्षयोः केन्द्रो सत्यंतत्साम्यातोयः प्रथमं निरुक्तं शत
चंडेश्वरोक्तक्रमाद्दशाक्रमः चंद्रलग्नमोः सूर्यलग्नयोः ॥

राप्र
७२ ॥

रा ॥ वक्ष्यमाणदशाक्रमबलेन दशाज्ञेया ॥ तद्यथा ॥ केन्द्रे यदि ध्याद
ग्रहा भवति ॥ तदा तेषां मध्ये यस्य दशाक्रमबलमधिकं तस्य द्वितीयाद
शा भवति ॥ एवं शेष ग्रहमध्ये यस्य दशाक्रमबलाधिकं तस्य तृती
यादशा भवति ॥ एवं मयेपि बोध्यं ॥ एवं पणकरापोऽङ्गिमयोर्द्वि-
षुज्ञेयं ॥ अथ केन्द्रादिस्थित्यादियहाणां बलसाम्ये को दकुं मस्तत्राह
चेदिति ॥ चेत् ॥ यदि केन्द्रादिस्थित्यहाणां ॥ ओजः समता ॥ दशाक्रम
मबलसमता स्यात्तदा ॥ आयुषोधिकतया दशाक्रमः कार्यः यस्या
पुरधिकं ॥ तस्य प्रथमा ॥ ततो नून आयुषः आयुः सोम्येदकुं दशाक्रम
स्तत्राह ॥ आयुरिति ॥ चेदित्यस्यानुषंगः ॥ आयुस्तत्पता ॥ केन्द्रस्था
नां सर्वेषां ॥ आयुर्दोम साम्यता स्यात्तदामोठ्यात् ॥ आत्तात् ॥ उदि
तक्रमात् ॥ उदयक्रमवशाद्दशास्यात् ॥ एतदुक्तं भवति ॥ उदयोः
स्तो वा द्विविधः ॥ एकः प्रतिदिनं प्रवहानितलभ्रमाद्भवति ॥ द्विती

कः
कि

के. उ.
७६

लघुलिपिपाकसंज्ञदशाक्रमेवीर्यमुदाहरंती॥ यदि विंशोपकात्मकभाव
कलेन षड्लेख्यगुणितं तदा विंशत्या भाज्यं तदुपादिदशाक्रमबलं भव
ति। तदाहमौदोदरः॥ विंशोपकात्म्यग्रहषड्लेख्येखलोचने रास्यफलं
हियच्च॥ रूपादिकं पाकबलं हितच्च तनो बलेश्रीमधुसूदनोक्तमिति॥
बले। सूर्यचंद्रापेक्षया षड्लेख्यधिके। एवमंशासुदीये दशाक्रमब
लमुक्तापिंशुसुदीये निसर्गासुदीये च दशाक्रमबलमाह॥ अंकं
दोरिति॥ चेतू। यदि पीडासुदीये अंकस्य सूर्यस्य निसर्गासुदी
ये॥ इदोश्चंद्रस्य प्रथमा। दशे त्वनुबंगः तदा वस्त्रमाया प्रकारेण द
शाक्रमबलं भवति। तदेवाह॥ स्वगति॥ स्वगोदयबलाधिः
ग्रहबलानां षड्लेख्येयं। मे। राशिस्थाने स्थाप्यं। अयमर्थः।
मस्यग्रहस्य लग्नस्य वा दशाक्रमबलं साध्यते॥ तस्य बलस्य

राम
७६

षड्लेख्यस्य। अंधिश्चतुर्थोऽंशो। मे। राशिस्थाने स्थाप्यः। अन्यवर्ग
षु। होरादिषु। अंधिरर्धितः स्थाप्यः॥ ते सप्तवर्गेषु स्थिताः। ताः।
अंकाः स्वैर्वर्गबले हताः स्वकीयवर्गस्वामिषड्लेख्ये हताः। गुणि
ताः। **अयमर्थः**। ग्रहेषु षड्लेख्येन ग्रहस्थितं को गुणनीयः॥ एवं
होरेऽपि षड्लेख्येन होरा स्थाप्यः॥ एवं देकादिषु पि बोध्यं॥ एवं
क्रमेण सप्तवर्गस्थानां गुणितानां संकानां। एवम्योगः। इहा
दशाक्रमबलं स्यात्॥ परे। **लघुपद्धतिकारादयः**॥ कलिते
व्यं दशाक्रमबलं वदेति। **अयमर्थः**। सप्तसु स्थानेषु स्वस्ववर्ग
रागुणितानां प्रत्येकं प्रथमं मूलानि ग्रहीत्वा पश्चात्तेषां मेव
कार्यं॥ तदशाक्रमबलं स्यात्॥ **तदुक्तं। लघुपद्धते।** चैवं च
सबलस्तदाग्रहबलं वैदेविभक्तं भवेदशाशो तद्वत्तमन्यवर्ग

निरुतवर्गेश्वराणां बलैः । एवमूलमतस्ततोऽनेखिलं चैकत्र संपीड
येदेवं युस्युगस्य वीर्यमधिकं तु स्यादिति मा स्याद्दशा । सूर्यश्चैतन्बल
साधुशशि वत्साध्यग्राणां बलमिति । अत्र संपीडयेद्दीपमधि
कं । षड्बलैः स्यमधिकं तु स्यादिति प्रथमादशेत्यर्थः । मुक्तावत्या
मपि । संस्थाप्य सप्तकोष्ठाश्च तद्वाद्ये सागरो धृतं । वीर्यं विन्यस्य त
त्वं उल्लिखेद्दारादिकेष्टपि । स्वयं पति वीर्येण रत्नामूलं प्रकृत्य ये
दिति । इदमेव बलं । रिष्टभंगनिर्णयेष्वतिदिशति । अथेति । एक
अमुना प्रकारेण रिष्टभंगजे । रिष्टभंगकर्तृभंगकर्तृयुगणां बल
साध्यैः साधितबलयोः प्रयोजनमाह ॥ उपिकेति । भक्ता अरिष्ट
भंगकर्ता ग्रहः । अथ रिष्टकर्तुः सकाशादधिकबलो भवति । तदा
हृत् रिष्टभंगकर्ता स्यात् । एतत्तुक्तं भवति । शशिन्य रिष्टभंग
शगे विधनमित्यादि वचने र रिष्टकर्ता ग्रहो विचार्यः । एकारिष्ट

राम
२७

व्यवलाष्टयोः सत्वे । प्रथमं ग्रह दशा । ततो लग्नदशेति क्रमः । त
नस्य स्पष्टग्रहाधीनत्वेन ग्रहाणामुपजीव्यत्वादिति । तत्र दशा
क्रमविधौ । क्रमविषये वीर्यं बलं मुच्यते । तदेवाह ॥ चेदिति
चेत् । यदि लग्नाद्ग्रहदशा । स्यादाद्येत्याद्युक्तप्रकारेण लग्नस्य
प्रथमादशा भवति । तदा पाकक्रमे । स्वभावजफलद्वौ जां सि । य
हाणां । सुकीयानि यानि । संधिखगांतरामित्यादिना प्राक्साधि
तानिरूपायानि भावफलानि तैर्गुणितानि उज्जां सि । स्वीय
षड्बलैः स्यगनितानि बलानि भवन्ति ॥ अथ मर्थः ॥ यस्य दशा क्र
मबलं साध्यते । तदीयभावफलेन गुणितं । तदीयषड्बलैः स्य
तस्य दशाक्रमबलं भवति । तदुक्तं रामल्लक्षणपद्धतौ ॥ अथा
विलग्नस्य सदादशा स्यात्तदा ग्रहे दस्य च भाववीर्यं । स्वषड्

के. उ.
१००

दशानंतरंचेदशातलः शुक्र दशोतित्रम ॥ एवं केदस्य शुक्र
चंदयो दशाक्रमो जातः ॥ अथ सूर्यासरा करयोः शनिगुरवोः
प्राकृवत्साधितेदशाक्रमबले। तत्र गुरुबल ६६। ५० ॥ मधिंमतः क
प्रथमं गुरुदशातलः शनिदशा अथ सूर्यादयो किमस्तु नानो
मबुधल गानां लग्नबल मधिकं अतः प्रथमं लग्नदशा। ततो
बुधस्य। ततो भौमस्येति सिद्धं। एवं सिद्धानि सर्वेषां दशाक्रमव
त्तानि दशास्तत्प्रवेश मध्यमार्कश्चालि स्युते ॥

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल	श्री	र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल	श्री
२	२०	१	२	२	१	१	२	२	११	२०	७	२४	१५	१६	६	२१	२२
१०	२४	२४	२७	२७	१०	१४	११	२	११	७	५०	५३	२७	१४	५७	५५	२२
		१	४०	१०	१८	३४	५५		२८	११	३६	२५	४७	१३	५७	५६	
१	५४	२	१४	४	२	३४	१६	हो	१४	५७	४०	६	४०	३५	२७	१५	होरा
५५	१२	०	५०	११	५५	३०	५६		५४	३४	१८	५४	३१	५४	३४	३१	अलि

राम
१००

१	५४	४२	१४	१	४०	३०	१६	२२	५१	१५	३	१२	२०	५७	१३	२३	२३	दे
४७	१२	०	५०	११	५५	११	५६		४७	३४	३३	१५	२०	४७	१३	२३		
१	५४	४२	१४	१	४०	३०	१६	२२	१०	३१	५५	१०	४३	५३	२	२०	२०	सप्त
४९	१२	०	५०	११	५५	१८	५६		१०	४३	१५	४७	५१	५३	७	१९		मांशः
१	५४	४२	१४	१	४०	३०	१६	२२	१०	३१	५८	१३	८	५३	१६	२०	२०	नवां
४९	१२	०	५०	११	५५	१८	५६		१०	३४	२८	४४	२०	४४	१५	१९		शः
१	५४	४२	१४	१	४०	३०	१६	२२	१५	०	३३	५८	१०	५१	१८	७	१२	दश
५५	१२	०	५०	११	५५	१८	५६		३३	४९	२३	१०	२६	५४	१५	०		शः ॥
१	५४	४२	१४	१	४०	३०	१६	२२	१५	०	३४	१०	५	४	४	१२	१२	त्रिंश
५५	१२	०	५०	११	५५	१८	५६		२	५३	१५	२७	३१	५०	४७	०		शः ॥

१०१

											अथ निखर्गयुरपदशाक्रमे
रु	च	कृ	गु	श	ल	बु	मं	यो	वर्ष		लिख्यते॥ तत्र चंद्रस्य बलाधि-
५०	४९	४८	४७	४६	४५	४४	४३	४२	मास		भ्रम एव निसर्गायुः संभवतीति
५१	५०	४९	४८	४७	४६	४५	४४	४३	दिन		तथा प्रकृत्य तात्ता चंद्रस्याध-
५२	५१	५०	४९	४८	४७	४६	४५	४४	वाट		दशाः ०१ ११ २१ ३१ ४२ ततः
५३	५२	५१	५०	४९	४८	४७	४६	४५	फल		केन्द्राद्युनामित्कर्त्तव्या चेद्रा-
५४	५३	५२	५१	५०	४९	४८	४७	४६	शक्र		लेन्द्रादिगतविचारार्थं चंद्रमा-नु
५५	५४	५३	५२	५१	५०	४९	४८	४७	रेशि		कुंडालिका लिख्यते॥ ॥
५६	५५	५४	५३	५२	५१	५०	४९	४८	भागे		
५७	५६	५५	५४	५३	५२	५१	५०	४९	कूले		
५८	५७	५६	५५	५४	५३	५२	५१	५०	विकल्पा		

अथ चंद्राक्षरे रेखाखिल उत्तमं द्वादशाक्षरं रवि
दशाक्षरं अथपणफरे शनिगुरुतयोर्दशाक्षरं मन्त्रेधि
गयुर्वदेव जातेति ख्यंते ॥ गुरुबलं ६६।५०।४८
॥ शनिबलं ३५।३०।५०।७३ गुरुबलं मधिकं तस्मा
दत्र सर्वं गुरुदशाक्षरं ततः निशेदशाक्षरं द्विबहवो वीर्य

१०१

७॥३॥२० अस्याधिजातो राशिस्थाने बले ॥४॥२४ अस्यार्द्धजातं
चंद्रस्य होरादिबलं ॥५॥४॥२२ एवमेव शुक्रस्य राशिबलं ॥७॥३॥२०
अस्यार्द्धजातं शुक्रहोरादिबलं ॥४॥४॥२४ अथैतानि स्वैर्गणितं बले
गुणानि यानि यथा चंद्रस्य गृहे शोभो मस्तस्य बलं क्येन ५॥३॥२०
चंद्रस्य गृहबलं ॥४॥२४ गुणितं १०॥७॥११ होरे शरविष्यते क्येन
८॥६॥२६ होराबलं ०॥५४॥१२ गुणितं जातं चंद्रस्य होराबलं ७॥३॥२०
१४ एवं शुक्रगृहे शरविष्यते क्येन ०॥५४॥१२ शुक्रगृह
बलं ३॥७॥१३ गुणितं जातं शुक्रगृहबलं १५॥१४॥१३ होराधी
शरविष्यते क्येन ८॥६॥२६ होराबलं गुणितं जातं शुक्रहो
राबलं ५॥३॥२० एवं चंद्रशुक्रयोरेकादशदिबलानि साध्या
नितयोगश्च कार्यस्तदशाक्रमबले भवति एवं साधि शुक्रः ४० तः
१४॥१ चंद्रयोर्बले ५५॥२०॥२० अत्र चंद्रबलं अधिकमतो रवि

दशाक्रमस्य कथमवगम इति चेत् । अत्रोच्यते । चेदोजः समतायुषोधि
 कृतयोत्कृत्तत्वात् । नार्कचंद्राणामध्ये यस्यामुरधिकं तस्याद्यदशा
 भवति । तत उक्तवदशाक्रमबलमानीषु उक्तवदशाक्रमो वर्गो त
 य इति । ननु चेदोजः समतेत्यत्र दशाक्रमो जश्च समतेत्युक्तं । ननु
 षड्वलसमतेति तत्कथं षड्वलसाम्येसायुषोधिकतयेत्यर्थः किमत
 इति वाच्यं । स्यादाद्याहिदशेत्यत्र दशाक्रमबलस्यासाध्येत्याद्यथा
 षड्वलयहणं । तथात्रापि तिन कश्चिद्दोषः । ननु यत्र सूर्यचंद्रयोर्ब
 लसाम्यं । तत्र तयोरन्यतरस्याद्यदशापतित्वानिश्चयेऽपि । अर्के हि
 श्वेत्यथमेत्यादिना द्वयोरेकरीत्येव दशाक्रमबलसाधनस्योक्तत्वं
 यमेव दशाक्रमबलीनेत्यनेनाद्यदशापतित्वानिश्चयोक्तं । नत्वायुषो
 धिकतयेति चेत् । न तथा सति रवेः षड्वलाधिकत्वेऽप्युक्तरीत्ये

राम
२

वदशाक्रमबलानंतरमेवाद्यदशापतित्वानिश्चयेरविवक्षात्प्रवृत्तेऽपि
 युषिरविभिन्नस्याप्यद्यदशापतित्वप्रसंगेन महद्दोषः । संप्रदायविरो
 धश्च स्यात् । एवं नैसर्गियुषिचंद्रमिन्नोप्यद्यदशातिः स्यात् । तस्मादु
 क्तरीत्येव दशाक्रमोद्वेय इति । तदेतदुक्तं ज्ञातव्यं । अयुर्दायेनील क
 कंठप्रणीते लगेन ईर्कपयोद्वयस्य चाद्या । साम्येष्टादायुक्तवत्स्यादशा
 स्मिन्तस्मात्केदाद्याप्रकृत्योक्तवीयेरिति । नीलकंठप्रणीते । लग्ना
 र्कचंद्राणां त्रयाणां द्वयोर्वीर्यसाम्येसाधिते । रामकल्पपद्धतावपि ॥
 रवीद्वलगेनोद्वयषड्वलानां तौत्ये त्रयाणामथवा द्वयोश्च । एवेति
 मिश्रायुषिसाधिते स्याद्द्वययुषः । सर्वदशाक्रमे ॥ तद्वदसाम्येयथ मो
 मोदितस्य ततः परं पूर्वविधेः क्रमश्चादिति । यत्तु त्रयाणामध्ये
 त्यनेसर्गिकबलमधिकं । तस्याप्युक्तं दशा । तत उक्तवदेव क्रम इति ।
 तत्रा तथा सति रवेरेव नैसर्गिकबलाधिक्येन त्रयाणां द्वयोर्बल

साम्येपि ज्ञायते यत्संभवेद्योयुं दलं । मायुं विंशतिप्रमाकां रात
 सनुसरणं नीलकंठादीनां व्यर्थं न स्यात् । तस्मात्त्रैस गि क बल क्रमेण
 नात्राद्य रशा निर्णयः ॥ किंतु सर्वोक्त प्रकारेणैति संक्षेपः । एवं जीवशमा
 दित्वा पुनः पेषि । अथाणोरीन बलत्वे पेषांतर बलत्वे तारतम्येनात्र
 दशापति मिश्रयः । समबलत्वे तु सर्वेति एवमार्ग इति ध्येयं । यत्तु
 पुंसो ज्ञेय निष्क निशोराद्य दशा स्वर्यं च समसोः कल्याः । तद्वत्तु
 हृया आपो हिम पण करैगैः क्रमाज्जै वै इति मुक्तावली प्रकारो जी
 वशमो दिते आयुर्ज्ञये । अद्य दशापति समर्थनं । तन्म । सर्वोक्त सक
 ल समंतत मार्गेणे यान् दशापति निर्णय संभवेप्य स्पृक पुनस्या
 प्रामाणिकत्वात् । अधो रिष्ट भंगे विशेषम । यत्तत निराकार
 णं चार ॥ ॥ भंक्तु रिष्ट कतेति ॥ ॥ रिष्ट क्तो निष्ठ कारकस्य
 भंक्तुः रिष्ट भंक्तुः दित्वा दित्वा दिविचार्य रिष्ट भं गं वदेत् । अत्र रिष्टा १०३
 रिष्टा द्यो समानार्थ को दितं । इष्टं अदितं कष्टं उभा सत्यं अथं

क्रमेणैव हीत्युक्तत्वात् । अथ चंद्रापो हिमे भौम बुधश्च क्रो दया स्ते वाम
 पिष्टं वदवसि हं दशाक्रम बलं लिख्यते ॥ ॥ तस्मादचलग्न दशापूर्वत
 म । बुध । ल । तो बुध दशा । ततः शुक्र दशा । ततो भोदशोति । ए
 वं क्रमेण जाता दशास्तत्र बुध शम ध्या कश्च लिख्य
 ते । स्यादेतत् ॥ ॥ लग्ना क चंद्राणं च या एणं द्वयोर्वा
 बल साम्ये अद्य दशापते निश्चयादाद्य दशापतिं पुरस्कृत्य ग्रह तस्य

च	रवि	गुरु	शनि	लग्न	बुध	शुक्र	मंगल	योग	वर्षमास
१०	६	१५	२५	२०	१०	१०	१०	१०	दिनघटि
११	७	१६	२६	२१	११	११	११	११	पलानि
१२	८	१७	२७	२२	१२	१२	१२	१२	संवत्
१३	९	१८	२८	२३	१३	१३	१३	१३	वर्ष
१४	१०	१९	२९	२४	१४	१४	१४	१४	श्रीराशि
१५	११	२०	३०	२५	१५	१५	१५	१५	अंशकाः
१६	१२	२१	३१	२६	१६	१६	१६	१६	वर्षादि
१७	१३	२२	३२	२७	१७	१७	१७	१७	
१८	१४	२३	३३	२८	१८	१८	१८	१८	
१९	१५	२४	३४	२९	१९	१९	१९	१९	
२०	१६	२५	३५	३०	२०	२०	२०	२०	
२१	१७	२६	३६	३१	२१	२१	२१	२१	
२२	१८	२७	३७	३२	२२	२२	२२	२२	
२३	१९	२८	३८	३३	२३	२३	२३	२३	
२४	२०	२९	३९	३४	२४	२४	२४	२४	
२५	२१	३०	४०	३५	२५	२५	२५	२५	
२६	२२	३१	४१	३६	२६	२६	२६	२६	
२७	२३	३२	४२	३७	२७	२७	२७	२७	
२८	२४	३३	४३	३८	२८	२८	२८	२८	
२९	२५	३४	४४	३९	२९	२९	२९	२९	
३०	२६	३५	४५	४०	३०	३०	३०	३०	

तथाच श्रीधरः गृहधिकावर्गसंख्या ९ रूप १ पुंक्ता धिता ४ तथा ।
 रिष्टाधिपबलं भक्तं रिष्टनाथबलं च युत । स्याद्राश्यास्वबलं तेषां वर्ग
 एतदलं बलं । राश्यादिवर्गनाथमावले राहत्य तदलं । सर्ववर्गबलं
 तस्यादिष्टतद्वर्गनाथयोः । दशात्रमेष्टाह ॥ यदाचं दार्कस्तुर्वास्या
 दशावर्गगणस्तदा रूपा दधिकस्तदधेने भजेद्रहबलं तदा ।
 राशेस्ततदलं प्रोक्तं अन्यवर्गेषु तदलं स्वस्वनाथबले हन्याद्दे
 सतद्वर्गजं बलं । वर्गसंख्या ९ सरूपा अर्द्धिता तया बलं भक्तं इति ।
 चतुर्भक्तमित्यर्थः । एवं रिष्टभागे दशात्रमेष्टा करीत्येव षड्भा
 देवबलसाधनं सच्युक्तं अथ मतांतरनिकारणं । कष्टेति । केच । रा
 कस्मिंश्चिद्गुणे । श्रीपतिस्नातुगीदामोदरपद्धत्यादिषु । कष्टे
 ध्वबलांतराकृतं आजो इति । प्राक्तनमत्रापि संबध्यते । कष्टच ।
 इष्टच । कष्टेष्टताभ्यां । घेगुणिते । मेबले । तयोरंतराकृतं ।

राम
१०४

साधितमित्यर्थः । अयमर्थः । वीर्येदकृष्टयगीएकष्टगुणितेत्यादिना
 यदीष्टगुणितं षडलं । तयोरंतरं कायो तस्याधिभेदगुण्यः । अन्य
 वर्गेषु अधितः ततस्तान्प्रत्येकं स्वस्ववर्गशिवले गुणयेत् । बलयोर
 व्यंस्फुटं भवति । एवं प्रकारांतरेण साधितं । तदुक्तं श्रीपतिपद्ध
 तो ॥ यस्तु भास्वभबलांतरादलं रिष्टभां करस्वेदयोः पुनः ॥
 सैकवर्गदलद्वयसंज्ञकं तदलं भवति शेषवर्गजं ॥ भातिवर्गपति
 वीर्यसंगुणं जायते बलमरिष्टकारिणः ॥ रिष्टभक्तं रापिसप्तव
 र्गजंतद्वि सर्वबलसंयुतिस्तयोः ॥ अत्र सैकवर्गबलद्वयवर्ग
 सप्तते सैका अष्टौ भवति । तदलं । अर्द्धचत्वारस्तद्वक्तमित्यर्थः ।
 स्नातुगीपद्धतावपि ॥ स्यादिष्टकष्टध्वबलांतराधिः क्षेत्रे तदधे
 भदलादिकेषु स्थिता स्ववर्गशिवले न हत्या चैव ग्रहाणां स्फुटप
 क्तमः स्युः ॥ अरिष्टतद्वर्गययोश्चैव तान्यस्येतयोर्वर्गयली

विचिंत्यो। शुभां बुच्चबलेन तुल्ये हिताहितौ तद्वत्तयो ~~विमो~~ विमोगः।
 कार्ये यदि तातो समवर्गो स्तावथा न्यवर्गाधिपती तथैव। याहे नी
 वर्गे विहितो जसो। सिपुं क्तिद्वयेतद्युतिरेव कार्या। रिष्टे शुभंगेश्वर
 योर्वलं स्याद्विष्टे शुभंगेश्वर बलं धिकेत्र॥ न स्याद्विष्टे कथमं
 तितत्ता अतो न्यथा रिष्टमवश्य नास्ति॥ दामोदरपद्धतावपि
 अर्कस्य वाचं दमसो र्यदा ध्यावेदो द्रुतं कष्टबलांतरां। बलं हि
 तद्राशिजमस्य खंडमन्येषु वर्गेषु विधाय हन्यात्॥ निजैर्न जैर्वर्ग
 पक्षद्वये मेरे को कृतं पाकबलं यदात्र। कष्टे ह्यो रं नरसंगुणा
 द्युतग्नेश्वरीयं तनुवीर्यमेव। एवं रामकृष्णपद्धतावपि॥ इष्टव
 र्गजबलांतराद्वलं रिष्टमंग करस्वेदयो हतं। वर्गपक्षपबलैक्य
 मक्षपक्षिभवीर्यसुगनेत्र नागद्वयं। यद्वलं विहयथोक्तवीर्यतो
 वातयोर्भवति चासमतं। सर्ववर्गपितितुंगगादिकयशुभाशुभ

मः पायोवेति। तथा नीचोच्चभास्ताद्युभाय तां विचार्य। नीचे उच्चमेवा
 अस्ते गतद्विदो वा। अदिशष्टात्तु मित्रमेतत्तु भवेति विचार्य रिष्टमं
 गं वेदेत्। अयमर्थः रिष्टवर्त्ता शुभग्रहः कदाचिद्विष्टेन करोति। का
 पः करोत्येव। शुभग्रहः पापग्रहो वा इष्टाधिक उच्चद्युतमं स्थानेषु ग
 तोरिष्टं न करोति। कष्टाधिको नीचाध निष्टस्थानगोरिष्टं करोत्येवेत्ता
 दि सर्वदा विचार्य रिष्टं रिष्टमंगो वक्तव्य इति। केचिन्नुद्वयोर्वलसा
 एतद्विचारणीयं। तथा च यवनः॥ उच्चनीच शुभग्रह रं हिताहित वि
 चितनांत्। समानबलयोः कार्य रिष्टादिनिविनिश्चितमिहाह॥ एवं
 साधितमेव बलं श्रीधराचार्यसंवादेन दृढयति॥ श्रेष्ठमिति। रि
 ष्टहत्तौ। अरिष्टमंगो दशाक्रमवा। श्रीधराचार्यदितं श्रीधरलघु
 पद्धतकारादिमिराचार्यैरुदितमुक्तं। अजः बलं श्रेष्ठं युक्तियु
 क्तं स्यात्। तत्र ह अस्मिन् ग्रंथे अंगिकृतमिति शेषः॥

आथांतर्दृशानमनमाह ॥ अर्धस्येति ॥ मूलदशापतेरेकभागो ॥ एकस्थानगो ग्रहो ॥ मूलदशाया अर्धस्य ॥ निजेगुणैः आरोहावरोहोच्चनीचे
एकक्षेत्रक्षणेः पूर्वोत्तैः शुभाशुभैः प्रकृता ॥ शुभांशुभयान्वकोभवति
मूलदशमध्ये स्वफलं प्रयच्छतीत्यर्थः ॥ एतदुक्तं भवति ॥ दशापति
भावकुंडलिकाया दशापतिना सहो ग्रहोस्ति दशाया अंश
त्रयं कृते अंशद्वयस्य फलं दशापतिस्तृतीयोऽंशस्य फलमन्यो
ग्रहो ददाति ॥ एवं मूलदशापतेः सकाशात् त्रिकोणग्रहगो ॥ नवम
पंचमगो ग्रहस्य संज्ञा स्यात् ॥ दशापत्यपेक्षया त्र्यंशकस्य फलं ददा
ति ॥ दशाया अंशचतुष्टये कृते अंशत्रयस्य फलं दशापतिर्ददाति ॥
चतुर्भांशस्य त्रिकोणग्रहगो ददातीत्यर्थः ॥ एवं दशापतेः सकाशा
दस्ते ॥ सप्तमस्थाने स्थितो ग्रहः नगांशस्य ॥ सप्तमांशस्य फलं ददा
ति ॥ एवं दशापतेश्चतुरस्य गश्चतुर्थाष्टमगो ग्रहः अंशे चतुर्भांशस्य के. उ.
६

पंक्ता स्यात् ॥ अत्र ग्रह इत्यपलक्षणा ॥ तेन लग्नस्यापि सग्रहः ॥ तथा
चर्गा ॥ एकत्र सहितः सोर्ध्वं त्रिभागं तु त्रिकोणरा ॥ सप्तमस्थः स
प्तभागः ॥ यो दे चतुरस्रगः ॥ लग्नेन सहितः सर्वे धान्यो न्यं फलं ददा
तीति ॥ वराहोपि ॥ ॥ एकक्षगोर्ध्वमपहृसददाति तु स्वैः अंश
त्रिकोणग्रहः स्मरगः स्मारांशः ॥ पादं फलं स्पचतुरस्रगता ॥ स
प्तमस्थः सप्तमोऽंशो न्यं फलं ददातीति ॥ वराहोपि ॥ ॥
गोर्ध्वमपहृसददाति ॥ होरां चैवं परस्परगताः परिपाचयंतीति ॥
एकक्षगो ॥ एकस्थानगः सहोराः ॥ यथाग्रहाणां अंतर्दशाभाति
त्यं तथा लग्नस्यापीत्यर्थः ॥ एतेन ग्रहपादोपादानाग्रहा एवांश
दशापचका ॥ न लग्नमिति केवा मुक्तिः प्रकृता ॥ अत्र विशेष
माह ॥ एकमिति एकमे ॥ एकस्थाने ॥ द्विबहुषु स लग्नेषु ग्रहे

पुसत्सु। बली। षड्बलाधिकः। षड्बलसाम्ये। अगुर्दायाधिकस्तत्सा
 साम्येप्रथमोदितस्तत्साम्येनिसर्गबली। एकएवपेक्षास्यादिसर्थः।
 यत्सु। बलीदशाक्रमोक्तबलाधिकः। तथाचजातकमुक्तावली
 कारः। अंतर्दशाः पाकबलेनचिंसाइतिव्याख्यानां। तन्मन्त्रशायुं
 द्वायेरव्यादिदशायामंतर्दशाकरणेरेव्या। दोह्यकोणादोसत्सु
 जेषुग्रहेषुसत्सुदशाक्रमबलाधिकस्येकस्येवांतर्दशाकार्या। तत्र
 लग्नस्यदशाक्रमबलाभावात्सर्वेषुबलीसस्याभावात्। षड्बलग्रह
 एतुनकाप्यनुपपत्तिः। नचलग्नस्यदशाक्रमबलाभावेपिस्वा
 मिनएवदशाक्रमबलाभावात्समितिवाच्यं। तथासतिलग्नस्य
 ग्रहयोरेके। तथाप्यगते। किंच। पिंडागुर्दायादावपिस्वामिन
 एवदशाक्रमबलसंभवेलग्नदशाक्रमबलसाधननिरर्थक
 मापद्यत। एवंसाम्यागुर्दायस्येवलग्नगुर्दायसंभवेतन्ना

बलांतरेक्यकं॥ प्राग्बिचिंत्यविहितंहितंरिष्टं कर्तुंरधिकंहरिष्टकं। भंग
 कर्तुंरिहभंगमादिशेत्साम्यतानहिनुरिष्टकतथेति। तदेतदसत्। तत्र
 हेतु। युक्तिशून्यं। तद्यथा। रिष्टकर्तुं हर्तुंवाग्रहस्यबलपरिहर्णस्य
 व पुच्छलमधूरूपं॥ १०॥ चेष्टाबलेचाहूरूपं। तदेष्टकष्टंचसममेवोत्प
 युते। तथाचइष्टकष्टबलसाम्यात्तदंतरबलंशून्यंस्यात्॥ तथा
 सतिश्रापत्यादिमतेषड्बलसर्वोपिग्रहः शुभाशुभवलांतरात्साधि
 तबलेनशून्यबलोरिष्टकर्तृहर्तृवि। नभवतीत्यापन्न। नचैतद्युक्तं॥
 किंचयदोच्चबलेचेष्टाबलंशून्यं। तदइष्टंशून्यं। कष्टंरूपंस्यात्॥
 तथाचइष्टबलंशून्यं। कष्टबलंचयथावत्स्यात्। तदायशुभाशु
 भवलांतराद्वलमिति। कष्टबलशेषाद्वलमुत्पद्यतेतद्वलाधिको
 रिष्टकर्तृअस्तंगतोनीचाश्वकथमोरिष्टहरति। अतश्चशुभा
 शुभवलांतराद्वलमिति कृतं॥ तत्सर्वंशेषवायुक्तमितिसंक्षेपः॥

अंतर्दृश्यामदास्यात्रिचतुर्णांमेकराशिसंस्थानां। बंधनविज्ञानाशदेन्य
विधोदितिअक्षुभग्रहाणांत्वित्यादिनासाहावल्याः। व्यक्तमेव एकस्था
नस्थितानां सर्वेषामंतर्दृशाकार्योत्कृष्टमिति कस्यचिदुक्तिः प्रक
त्ता। सर्वोक्तमपादिवाक्येर्बलिन एकस्यैवांतर्दृशोक्तेः सर्वेषा
मंतर्दृशीत्यत्र मानाभावात्। सारावत्युक्तस्यात्यसंमतत्वेनाना
दरणीयत्वात्। वराहानुक्तत्वमात्रेण वरोह नमिप्रेतत्वोक्तोअ
दिष्टभागस्यात्तदनुक्तत्वात्तस्याप्यनमिप्रेतत्वापत्तेः॥ मनु।
एकस्यगोर्धमित्यादिबहुषुग्रंशेषु एकवचननिर्देशादेकस्यैवां
तर्दृशाकार्यं। नचैवं-संज्ञोत्रिकेणग्रहगइत्यत्रोप्येकवचन
निर्देशस्तत्त्वानवपंचमयोर्दमोरपिमध्ये एकस्यैवांतर्दृशाया
चकत्वंस्यादिति वाच्यं। इष्टापत्तेरिति बृहज्जातकटीकायां राम

मुत्पत्तः कल्पनेतन्ना। बलस्थानियामकेते एकस्यैव कल्पेन नियाम
काभावात्। तन्नियामकत्वांगीकारचेकिमनया कल्पनयेति। नचधर्म
के स्थानेष्वेकस्मिन्नपियत्रग्रहाभावतत्रपाचकाभावादंतर्दृशाक
मः कथं स्यादिति चेन्न। अधोमुक्तस्थानस्थामिनामेव पाचकानां
संज्ञावेनांतर्दृश्यामदाधकाभावात् तत्राद्यादिशर्मा॥ एकोप्य
प्रेतेषु स्वगः कचिच्चेत्सपाचकः स्यात्सहपाकयेन। नचैकचित्स्यत्वं
चरस्तदातुतशवनाथाइतिकेचिद्वचुरिति। यद्वृत्तिमूलतादृशास्थ
लेअंतर्दृशाभावे इष्टापत्तेरिति बृहवः। अथसुगपदेवार्धसंज्ञादि
पाचकमवति। तदाकथं विभागः कीर्यस्तत्राहाअंशेति॥ ॥ म
तर्दृशयत्यंतर्दृशार्धभागानामादौ रूपं कृत्वा ततः पाठक्रमे
ण प्राप्ताय शोक्तभागाः स्थाप्यास्ततश्चिदोहराणां समता॥

अन्योन्यहारा मिह तौहरां शोरा श्वेसमच्छेदविधानमेव। मिथो ह
 राभ्यामपवर्त्ति। मांयत्राहरां शो सुधियात्र गुणैवेति लीलावत्कक्त
 प्रकाशकृत्वा। ततश्चिदं नाशकृत्वा। स्वदशावर्षमासाध्यामि
 का। स्वकीयमूलदशाः पञ्चकृदथकृ। शंभं राधाः सर्वे क्तैः अंशैर्गुणै
 नीयाः। तत्रैक्यासाः अंशैश्चैव न भक्ताः कलं वर्षादि ७ क्रमेणात
 रदशात्कृत्स्नार्थः। अत्र एकोग्रहो नवमे। अन्यश्च पमे। तथा एव
 कश्चतुर्थो न्योष्टमे तदा उभयोः पाचको कार्ये। दशाक्रमस्तबला
 धिक्पञ्चशादिति ध्येयं। अथ समच्छेदानमिज्ञानार्थमंतर्दशनय
 नार्थप्रकारोति ख्यते॥ ॥ दशाधिपे वेदगजा ८४ द्विवेदा ४२
 एकाक्षयस्तेष्टकरा २८ त्रिकोणो। धूनस्थिते कवि २ चतुरस्रसंस्ते
 हिमांशुपक्षा २१ गुणकानि रक्ताः॥ १॥ पथाधिकारसंज्ञाया अप
 वत्तनविधानतः॥ लघाचौ गुणकाः कार्याः संभवसति धामला २०८

न सुदीयसाधैमपि व्यर्थं स्यात्। तस्माच्च किंचिदेतत्। तथा च आलुगिः
 पदेकमेव भूयो भवेति खेचरास्तदा। ग्रहोस्तियो धिवीयवान् दशाति
 चैक एकसः। स्वमंशजं दशाफलं यदंतरादि संभवमिति। गुणको कोपि
 एकस्यैपि दिभूयो सः संभवति न भश्चराः॥ एक एव तदा ते वा दद्यात्
 तद्देशवतीति। बृहज्जातको सले मयोपि। एकस्यैपि गतानां यो बला
 धिको भवति विशेषेण। एकः स एव हर्ताना न्येतत् स्थिता विहंगा
 कृत्या एव मादयोप्येवं। अत्र सर्वत्र ऋक्षमश्वेः स्थानमेवाभि
 प्रतं। एतेन। एक स्थानस्थितानां सर्वेषामंतर्दशां कार्य। तद्यथा।
 यस्य पूर्वदशा। तस्य पूर्वमंतर्दशा। यस्य पश्चाद्देशा। तस्य पश्चाद्
 तद्देशाति॥ न तु बलितुरेकस्यैव। वराहमिहिरादीनामेतदेवाभिप्रेतं
 अन्यथा चक्रार्थहानि। वक्रराशिस्थानां मेकस्यैव हारक्योक्तिव
 दत्रापि एक स्थाना स्थितानां मेकस्यैवांतर्दशा पाचकत्वे उक्तं स्यात्॥

उदयसाम्येचानिसर्गबलक्रमेणैतदंशासुक्रमः॥सप्तथा॥पूर्वमेवभाग
 स्य।ततस्त्रिकोणगृहगस्या।ततोस्तगृहगतस्य।ततश्चतुरस्रस्थितस्य
 ति।तुक्तश्चायं।बहुनामेकरित्येवपाठक्रमोदर्शनादित्याहुः॥इदंपक्ष
 द्वयमप्युक्तं सारावल्यां।केशादिविधिनाचान्येकेचित्पाठक्रमेणचेति।
 यत्तुद्वयोरपिपक्षयोः सार्थकत्वाथपक्षयोःसमुच्चयइति।तन्नाष्टोडश
 ग्रहाणांग्रहणयोरिवविरुद्धयोःसमुच्चयोयोगात्।अथएकोचोवशा
 भवद्वयंतस्यध्वोरितिस्तत्रैसकोध्वशब्देचेत्यादौचशब्देनवा।इहसप्त
 द्वयशब्देभर्वातिकत्योभिप्रेयते।तदपिन।कस्याव्यक्तौकःक्रमइति
 नियामका।एवेनफलादेशस्यानध्यवसायापत्तेरिति।वस्तुतस्त
 मूलदशापत्तेरंतर्दशाप्रथमता।ततःपरंदशाक्रमवदेवांतर्दशाक
 मोयुक्तइतिप्रतिभाति।तथाचभगवान्गर्गः॥अद्यावंतर्दशापाकोभ
 वसेवदशापतेःततःपरंलुवक्तव्यादशापाकक्रमेणत्विति॥अस्या ११०

र्थःप्रथमांतर्दशामूलदशाधिपस्येपिद्वयोरपिपक्षयोस्तत्कृत्यांतर्दश
 तरमेकगृहत्रिकोणादिस्त्वनवशेषात्तेष्वंतर्दशापाचकेषुयस्य
 पूर्वदशातस्यपूर्वमेतर्दशा॥यस्यापश्चादशातस्यपश्चादेतर्दशा
 कार्येति।यत्तुपाठक्रमेणोतर्दशाक्रमइति।तन्नाष्टोतेनकेद्रादि
 क्रमेणतस्यबाधात्।यथाश्विनोदशमोर्गृह्यतइतिश्रुतेनदशम
 तेनपाठक्रमप्रायंतर्तीयत्वंबाध्यतेतद्विति।एतच्चक्रमलक्षणे।क्रम
 कोपोर्थशब्दाभ्यांश्रवि।वैशेषादर्थपरत्वादित्यधिकरणेनिरातिं॥
 अतएवमहताप्रबंधेनेब्रह्मातकटीकायामयमेवपक्षःस्वीकृतः॥
 जातकमुक्तावल्यामपि॥अयुःपतेरायुदशातदन्यासात्सर्वहृत्के
 शातग्रहाणां॥अंतर्दशापाकबलेनचित्पारुपत्रयो नःस्वरो
 ल्यवीर्यइति।होरामकरंदेयि॥मूलपाकपतिःपूर्वदशासंतर्दशांत

तः॥ दशाक्रमवशादयेदसुरंतर्दशाग्रहाइति॥ आयतिपद्धतावपि॥ केन्द्र
दिगानां सुसदो बलानितद्वस्वसाध्या न्यधिकं हि यस्य॥ खेचारिणस्तस्य
दशाक्रमः॥ स्योदंतर्दशावाविदशादद्यावा॥ तथास्याधिकं वीर्यमि
हावशिष्यवाच्यादशावांतरजाचतस्येति॥ रामकृष्णपद्धतावपि के
द्रादिसंस्थसुसदो समत्वे स्याच्चावतां हर्वदशाधिना र्थान्तरं॥ बलाधि
कस्य सुचरस्य तस्य हर्वदशावांतरजादिकावेति॥ नच पाठक्रमे
णांतर्दशाक्रमे॥ एकस्थानस्थितयोर्द्वयोर्बहुनामंतर्दशाक्रमसंदे
हे पाठक्रमेण तन्निर्णयो न संभवातीति तदर्थं मयं प्रकाराद्भविष्य
पाठक्रमस्य विस्तारं॥ भावेवान्नबलिन एकस्यैवांतर्दशाक्रमस्य
दंतर्दशाक्रमसंदेहाभावात्॥ नच नवपंचस्थमोक्षलुप्तमयो
ग्रहयोरंतरदशाक्रमसंदेहनिवृत्त्यर्थं केद्रादिप्रकारा इति वाच्यं॥
तत्रापि बलतारतम्येनांतर्दशाक्रमसंभावादिति॥ एवं च युक्तिः

महदशासंयुक्तौ गुरोः स्वैर्गुरो क्य भक्तौ तर्जादशास्यः॥ अंतर्द
शाभ्यो विदशामिधानास्ताभ्यस्तथैवोपदशाः प्रसाध्या इति॥ ३॥
आर्थो तर्दशाग्रानयनाभं लघुपायो लिख्यते॥ दशेशांतर्दशाद्यादि
विधाया स्यादन्तादिकं॥ मध्यपाकादिचान्येषां क्रमः पाकक्रमात्तद
ति॥ ४॥ अथांतरदशाक्रमो लिख्यते॥ तत्र मूलदशापरे अंतर्दशा
प्रथमा॥ परतकेद्रादिविधिना जालोयोदशासुक्रमः सरवांतर्दशा
स्यपि क्रमः॥ तच्चथा॥ एकग्रहत्रिकोणादिस्थानवशेन प्राप्तैष्वंतर्दशा
पाचकेषु॥ सर्वाद्यदशापतेः सकाशाद्येकेन्द्रादगास्तेषां प्रथममंत
र्दशास्तदनंतरं पणफरस्थितानां तदनंतरं अपोक्तिमस्थानां॥ के
द्रादिगुरुयस्य बलमधिकं तस्य हर्वमंतर्दशाः ततो हूनबलस्य
बलसाम्ये बलासुः क्रमेण॥ ३॥ असुः साम्ये प्रथमोदितक्रमेण

१२

राम
९२

ल	च	ग	श	योग	श्री ४	शा। ततः शने। एवं क्रमेण जा
६	२	२	२	१५	चष	तालग्नदशा यामंतर्दशास्तत्र
३	१	१	१	७	मासः	वेशमध्याकाश्च लिख्येते॥ ११
३०	३०	३०	३०	२६	द्विस	अथ लग्नदशानंतरं रवेर्दश
३३	३३	३३	३३	२६	पुष्टि	दशा ४। १०। १५। २०। तत्रोत
१६	१६	१६	१६	१६	संवत्	दशा क्रमतः तत्र रविभावकुंड
१६	१६	१६	१६	१६	शकाः	
६	६	६	६	६	राशयः	
३३	३३	३३	३३	३३	भागः	
					कुलाः	
					विक्रमाः	

लिकायां रविणां सहैक भागः शुक्रो स्तित स्याद् २ त्रिकोणे कोपि नास्ति
अस्ते च स्तस्य सप्तमांशः ७ अष्टमेशानि स्तस्योधिः ४ मूलदशापते
होस्तु रविदशामध्ये जाताः पाचकाः ४ शुक्र च रा
अथ छेदना साम्य कृते ते वा नाशे च कृतो २ २ २ २ जातारं

शाः ४ शुक्र च रा रविमूलदशा ४ १० १५ २० चतुर्विंशति
५६ २० २ २४ नैष निजो रवि गुणितान् वेक्येन १०६ भक्ता

ता

जा अंतर्दशास्तत्वे द्वादिविधिना क्रमेण लिख्यते ॥ ॥ रविदशानं

सूर्य	चंद्र	शुक्र	शनिः	योगार्थ	तरंचंद्रमूलदशायां ५ १० १५ २० २५ ३० ३५ ४० ४५ ५० ५५ ६० ६५ ७० ७५ ८० ८५ ९० ९५ १००
२	३	४	५	६	अंतर्दशाः क्रमेण तत्र चंद्रेण सहै
७	८	९	१०	११	क भागः कोपि नास्ति अतो धर्पा
१२	१३	१४	१५	१६	चका भावः पंचमेशु स्तस्य अंशः
१७	१८	१९	२०	२१	३ नवमे लग्न भौमो तयोर्मध्ये ल
२२	२३	२४	२५	२६	ग्न षड् लग्न अधिक यतो लग्न स्या
२७	२८	२९	३०	३१	
३२	३३	३४	३५	३६	
३७	३८	३९	४०	४१	
४२	४३	४४	४५	४६	
४७	४८	४९	५०	५१	
५२	५३	५४	५५	५६	
५७	५८	५९	६०	६१	
६२	६३	६४	६५	६६	
६७	६८	६९	७०	७१	
७२	७३	७४	७५	७६	
७७	७८	७९	८०	८१	
८२	८३	८४	८५	८६	
८७	८८	८९	९०	९१	
९२	९३	९४	९५	९६	
९७	९८	९९	१००	१०१	

११३

मुक्तत्वाद् दशाक्रमवदेवांतर्दशाक्रम इत्यले पल्लवितेन ॥ उदाहरणं ॥

अत्र लग्न स्याधिबलत्वाद् दशा युर्मुख्यं ॥ तत्र प्रथमं वर्षाद्या लग्न दशा

१५ १७ १६ २५ ३४ अथ लग्न दशामध्ये तर्दशा विराथं लग्न भाव कुंडली

का लिख्यते ॥ अत्र लग्नेन सह एक स्थः कोपि नास्ति तो धर्पाचका भावः ॥

त्रिकोणगः शनि रस्ति अतस्त्रयं रास्य पाचकः

शनिः ३ अस्ते कोपि नास्ति तो स्त पाचक भावः ॥

चतुर्थश्च दस्तस्य चरणः ४ अष्टमेशु स्तस्य

पिचरणः ४ एवे लग्न दशायां जाता पाचकाः ४ रा च गु अंश दो कुरु

पमित कत्वा दशापत्यर्थं स रा दो रूपे कृते जातं ३ ४ ४ बले ॥ अथ धि

दा समन्वकार्यं ॥ तत्र लग्न स्य हरां शो गे ले शने हरे रा पुन श्यं दस्यापि

हरे रा ४ गुणितौ ल ३ पुन गुरो रपि हरे रा गुणितौ ल ३ अथ शने ह

रा शो ३ लग्न स्य हारे रा १ गुणितौ श ३ तथा गुरु चंद्रयो हरे रा ४ गुणि

११४

राम
९४

म	च	लु	यो		इत्याभ्युत्ति। यथादर्शांतर्दशाः साधितास्त
२०	२०	२०	२०		था। आभ्योतर्दशाभ्यः। इति। इच्छं। अधोस्येक
२०	२०	२०	२०		भगइत्यादिपूर्वोक्तप्रकारेणविदशाः साध्याः
२०	२०	२०	२०		अयमर्थः॥ अंतर्दशामेवतुदशांप्रकल्प्य
२०	२०	२०	२०		अंतर्दशापतिंचदशापतिंप्रकल्प्य। अंतर्दशा
२०	२०	२०	२०		पतेभाविकुंडलिकायामधस्येकभगइत्यादिना
२०	२०	२०	२०		अंशास्तदैक्यंचकायै। ततः अंतर्दशास्यायांशैर्गुण्याअंशेभ्यः
२०	२०	२०	२०		भाजालब्धंवर्षाद्याविदशाभवन्ति। ततस्ताभ्यः विदशाभ्यः उप
२०	२०	२०	२०		दशाः साध्याः ततोपीत्यापिभिन्नित्तमः उपदशाच्यपि। तभाचो
२०	२०	२०	२०		पदशापिसाध्याः इत्यर्थः॥ अयमर्थः॥ विदशामेवदशांप्रकल्प्य
२०	२०	२०	२०		तसतिंचदशापतिंप्रकल्प्यविशायतेभाविकुंडलिकायांअध

स्वेकभागइत्यादिना अंशास्तदेक्यंचकार्यं ततो विदशा निजो शैर्गुणा
 लवैक्येन भाज्यलबं समाचउपदशा भवति। ताम्यः उपदशाभ्यः वोऽव
 धातुः। तथाचउपदशाभ्य एव रुक्षम फलं शुभमशुभं च। वर्षमासा
 दिनव्याघेदिषु उपादिश्यामिति शेषः ॥ ३३ ॥ मर्थः ॥ दशावशा
 स्फलकाले फलमादेश्यं तन्मध्ये तर्दशापतिवशा किंचित् रुक्षं
 फलमादेश्यं ॥ अंतर्दशायां विदशा वशा ततोपि किंचित् रुक्षं फल
 मादेश्यं। विदशायां उपदशा वशा ततोपि किंचित् रुक्षं फलमादेश्यं।
 एवं उपदशायामेवात्यंतं रुक्षं फलं भवेत् ॥ ननु सारावल्यादौ दशा मा
 तर्दशा फलानामेव विशेष उक्तत्वादिदशोपदशा साधनमनर्थ
 कमिति चेन्न तत्रोतर्दशोपदशोपलक्षणात्वात्। तेनांतर्दशा
 फलान्वेव विदशोपदशा फलानीति ध्येयं ॥ फलदशा पत्यंत
 रर्दशा विदशोपदशा दशमानं फलदशायः फलमेव बोध्यं ॥ ११५

पिच्यंशः ३ सत्यमेव स्तस्य सत्यांशः ३ एवंजाताश्चंद्रदशायामाचकाः ॥
 उक्तवसमैश्चेदाश्चतथाकृतेन्यासः छेदानां नारे च शुभं ३ ३ ३ ३
 कृतेचंद्रदशां ज्ञां शैर्गुणितालवैक्येन भक्तालये शुभं ३ ३ ३ ३
 धं वाषाद्या अंतर्दशास्ताः क्रमेण लिख्यंते ॥ ३ ३ ३ ३

चंद्र	रुक्षः	लघु	गुरुः	योगः	चंद्रदशानंतनं शुक्रमूलदशा
३	३	३	३	३	८१११४२१० तत्र पूर्ववज्जाता
३	३	३	३	३	अंतरदशाः क्रमेण लिख्यंते
१६३१६६	१६६६	१६६६	१६६६		शुक्रदशानंतरं बुधमूलदशा
३	३	३	३	३	५१०१२१४५१७६ तत्रोतर्दशा क्र
३	३	३	३	३	मेण लिख्यंते ॥ ७॥

नाहर्गणयोऽप्याः जन्मदिवसे स्मर्यो दिवो ब्रह्म तुल्याहर्गणः १४७७
 ८६ जन्म तदया कृतघटीषु १४१४ जाते अतः अमिर्घटीभिः सु
 तो जन्मदिवसे स्मर्यो दिवो कोलीनमहर्गणो जन्म कालिनः सावय
 वो ब्रह्म तुल्याहर्गणः १४७७ ८६ १४१४ अथायं पूर्वोक्तैः सा
 वनदशादिनसादिभिः ५६१६ २८ ११ युतो जातो दशा प्रवेश
 समये सावयवो ब्रह्म तुल्याहर्गणः १५१४ ८४ १४२ १४५ दशा
 सावनीकरणार्थं त्रयप्रकारेण संमुक्तं ॥ अत्रुगियह तो ॥ ॥
 मुक्ता दशाष्टादिसुतेरनीत तत्सौरसंज्ञं वयसः प्रमाणं ॥
 दिनी कृतसाष्टरसांशुक्तनिशेरा समाभ्रकुभाग १०११
 हीनं ॥ १॥ तत्सावनाख्यं गणकायुष्टं दशाहर्गणं दशादौ सुस
 दामवाप्त्यो ॥ यस्यादतीतं वयस आगतं तच्छकादिसुक्तं च राम
 शक्यमाणा ॥ २॥ यो भीष्टदशो घटिकादिदृष्टो दिवा गणी १८

नेष्टदिनादिजेन ॥ युक्तः सजन्मादिदने शक्यो निगावशिष्टः
 स भवेद्दिशः ॥ ३॥ उदाहरणं ॥ दिनी कृतवयसः प्रमाणं ५६१६ २८
 ० स्याष्टरसांशुक्तं २१ १५ १४ युक्तं ५६०० ११ ४० इदं निजे
 रामाभ्रकुभाग ० ११ ० ११ ० ११ ० ११ ० ११ ० ११ ० ११ ० ११ ० ११
 नं ५६०८ २८ ११ एवं साधितस्याहर्गणस्य प्रयोजनमाह ॥
 तस्मादिति ॥ तस्मात् ॥ पूर्वप्रकारेण साधितात् ॥ सावयव
 त्रघटीपलात्मकात् ॥ गणत् ॥ अहर्गणात् ॥ दशादौ ॥ द
 शो प्रवेश समये ॥ खगः ग्रहः मध्याः ॥ स्वकरणात् ॥ जन्म
 समये यस्मात्करणात् साधितात् तस्मात्साध्याः ॥ अत्रा
 स्मादहर्गणात् अत्राणितो मध्यमः स्तयः प्राजातेन दशा
 प्रवेश मध्यमस्तयैरासमश्च कृतवतितदाहर्गणः ३६
 अन्यथा अशुद्धः प्रकारोत्तरमाह ॥ क्षेपानिति ॥ यदि वा ॥

अथवा दशासावयुनात्। घृहीततयादिनासाधितादृशासावयु
 वाहर्गणात्। दशादोमध्याः ग्रहाः साध्याः। अथमर्थः। येदृशादिव
 साः सावनाः कृताः सन्ति स एवाहर्गणः कल्प्यः तस्मान्मध्याः
 ग्रहाः साध्याः। किंतु ते गुंथोक्तेः पक्षे न योज्याः। अत्र तु जन्म
 कालीनमध्यमग्रहलुत्यैः पक्षे न योज्याः। आत्राष्टवंदस्तदृशाव
 यो एव। तदुक्तं मालुगिना। दशोष्टकात्तात् खचरस्तसाध्याः
 क्षेपाः स्वजन्माह खगान्धकल्प्यः। लग्नं स्वदेशोदयसंभवंच
 ततोदयोऽहं फलमत्राचिंत्येति॥ ते। मध्याः स्युः। कायाः
 स्वकरणादित्यत्राप्यन्येति। तिथिश्च। चंद्रार्काभ्यां विरुचं
 दलवेत्यादिना साध्याः। सूर्यचंद्रविनापि दशाष्टवेत्यति
 थिसाध्यनमुक्तं। मूलदक्षिः वयोऽष्टास्त्रितष्टादशाष्टाग
 ताः समामासघस्येभ्यमुक्ताः समाभ्यः दिनां शान्विता
 जन्मतिथ्यान्वितास्ते खराभ्यश्च तष्टातिथिस्पादशा ११८

दधस्थापितः एवं कृते जातं शके १५०८ इदं वर्षमासादिनादि
 जातं। अथ दशावर्षादिकमत्रमो १५०८ ज्यं। तद्यथा। लग्नदशा
 वर्षाया १५१०। २६। १० योगे जातं १५२५। अस्मिन् शके
 १५२५ यदि एतादृशो मध्यमाको ११४१। १४। १४ भवति तदा ल
 ग्नदशानिवृतिः सूर्यदशाष्टमुत्तिश्य। ३३ दशावर्षाणि १५
 द्वादशगुणितानि १८० मासैः युक्तानि जाता दशमासाः १८०
 ते त्रिंशतागुणिताः ३५६९० दिनेर्युक्ताः जाता दशादिव
 साः ५६१६। २६। १० एतेष्टथक् ५६१६। २६। १० त्रिकुहता ७३०१
 ३। १८। १० साकाष्ट ८०० भक्ताः लब्धादिना ८२। २। १६ दि। अ
 नेनष्टथक् ८२। २। १६ दि। अ
 १६ अथ एते दिवसाः वर्षा १५ तुल्यैः पक्षे युक्ताः जाता
 दशादिवसाः सावनाः ५६०८। २८। ११ अथ जन्म काली

एवं दशा प्रवेशास्योत्तरं दृष्ट्वापि येः श्रीधरश्रीपत्यादिभिरिति दृग्भिः
 दशादिलग्नजफले। दशांतर्दशाविदशोयदशाकालीनदत्तग्राहक
 लंपाकस्वामिनिलग्नगेषु दृष्ट्वावर्गस्यसोम्येपिवाधारब्धशुभदा
 दशात्रिदशाषट्शभेषुवापाकये। मित्रोच्चोचयुत्रिकोणमदनेपाके
 श्वरस्य स्थितश्चंद्रः सत्कृतबोधानानिकुरुतेपापानिचानो न्येत्या
 दिनाप्रोक्तं। तेभ्योतिदग्म्योनमोक्त। इत्यहासः उदाहरणं स्पष्टं॥
 अथ दशा प्रवेशकालं। तत्प्रवेशकाले च सावनाहर्गणानयनमा
 ह॥ ॥ शाकोष्टाद्वि॥ शकजन्मकालीनशकः संवत्सवोवा। उ
 द्वाः वर्षाणि। उपरिस्थानि। जनिमध्यमाके भमुखं। जन्मकाले
 योमध्यमाके। मध्यमसूर्यस्य। भमुखं राश्यादिकं। उदादिनादि
 नघट्टिपलानां संग्रहः। अयमर्थः। जन्मकालीनमध्यमसूर्यस्य
 राशयो मासाः अंशाः दिवसाः कलाः घाटीकाः विकलाः पला

राम
१६

नितोयानि। तानिशकस्थाप्यानि। इत्यस्मिन् शके प्रथमदशा प्रवेशो
 भवति। द्वितीयदशा प्रवेशस्तानार्थनाह॥ तद्युगिति॥ ॥ दशाष्टा
 द्वां दशावर्षादिकं आदिना। मासदिनघटापलानां संग्रहः। तद्युक्तं। तेन नो
 जन्मकालीनशकवर्षादिना। युक्। युक्तं कार्यं। अयमर्थः। प्रथमद
 शावर्षाणि शकाष्टेषु योज्यानि। मासान्। राशिषु। दिवासान्। अं
 शेषु घटिकाः कलासु। पलानि विकलासु। योयै जैत्र। ततो विक
 लाः। षष्ठाविभज्य लब्धं कलासु। ततः कलाः षष्ठाविभज्य ल
 ब्धं अंशेषु। अंशान्। त्रिंशत्ताविभज्य लब्धं राशिषु। शशिनद्वा
 दशभिर्विभज्य लब्धं शकाष्टेषु योजयेत्। एवं योजान क्रमेण जा
 ते। शकेभादि। राश्यादि मध्यस्तरणिः सूर्योदशादौ द्वितीयदशा
 प्रवेशसमये स्यात्॥ एवं द्वितीयवर्षादिकमेतादृशो शके रवौ च यो
 ज्यं॥ तादृशकशकेतादृशो मध्यमसूर्ये च तृतीयदशा प्रवर्त

म

तइति॥ एवं अग्रे पि बोध्यं। ~~अथ दशांशवेदे~~ ~~हर्ग~~ ~~गानयनं~~। यस्मा
 भूतेति। यस्मा भूतदशादीनि कृतदशा। तद्यथा। दशावर्षाणि
 द्वादशागुणानि मासैर्मुक्तानि मासाः भवन्ति ते त्रिंशत्तु गुणाः
 दिनेर्मुक्ता। जातादशादिव सजा भवन्ति इत्येवं कृतादिनी कृता
 दशा। एष कृद्दिधा। एकत्र त्रिकुहात्। त्रयो दशागुणा। स्वाका
 दृष्टत्। नवत्यधिका दशतेन ८० भक्ता। तद्यत्ता। तेन भजन
 कलेन दिनादिमा मुक्ता सा दृष्ट कृच्छा कार्या। पश्चाद् दशाष्ट
 पलमुक्। दशावर्षतुल्यैः पलैर्मुक्मुता। एवं कृते सति। सा
 वनिका स्यात्। सावनेरेव साव निका स्वार्थे कनू प्रत्ययः।
 जनिद्युर्जः। जन्म कालीना दशादौ सावयवो हर्ग एव।
 वाति। उदाहरणं॥ ॥ जन्म कालीन शकः १५०० ब्रह्म
 त्यात्साधितस्तत्कालिको मध्यमार्कः ५७१५। मंशका १७७

इतं अंशसुर्दयानयनरीत्या। साधितं। अयुः। अंशसुरितियावत्।
 कलाया एकया पंचांशेन दिनद्वयं मे। तानि दृश्यंते। तद्यथा। अ
 हमुक्तनवांशराशितुल्या मंशायुः तथा च एकै ननवांशेन एकव
 षमसुर्भवंति। नवांशप्रमाणं द्विशतं कलाः। वर्षप्रमाणं च षष्ट्या
 धिकं शतत्रयं दिवसाः १८० तथा च नुवातः यदि शतद्वयकलाभिः २०
 षष्ट्याधिकं शतत्रयं दिवसाः १८० लभ्यंते। तदा एकया कलया किति नि
 लब्धं पंचांशेन दिनद्वयं २० एवमेव एकांशेन तरेण जाता महोत्तरश
 तं दिवसाः। एवं द्वायं त्रेपि ध्येयं। इति। अनेन प्रकारेण। पक्षेः। ह
 मसौरार्यमहाद्यैः खेदलवांतरेण। ग्रहाणामंशान्तरेण। आसुषः।
 अंशसुर्दयस्य मासांतरं। मासांतरं स्यात्। उपलक्ष्यं चैतत्॥
 जन्म कालस्य पलमात्रांतरेण लग्नस्य षट्कला अंतरं। तेन ल
 ग्नासुषोपि पंचांशेन एकदिशादिना न्यतरं स्यादित्यपि बोध्यं॥

धरात्रिकाग्रहा आयातितेन ग्रंथेन यदि ग्रहसाध्यते। तर्हि तत्र
 अहर्गणो व्याधरात्रिकः अतो दशाग्रवेशाहर्गणस्य योच्यते
 दिरवयवः सो धरात्रादूर्ध्वमिष्टकालः। तथा चाहर्गणाय यवा
 द्वात्रिंशलं विशोध्यं। यदि न शक्यते। तदा अहर्गणावयवेषादि
 घटीः संयोज्य द्वात्रिंशलं शोध्यं शेषमुदयादिष्टकोलो भवति।
 अत्र गुरुणाः। चरगोलविचारं एव ममायं विशेषप्रतिभाति।
 अस्मिन्निष्ठकाले जन्मकालीनचरसंस्कारं कृत्वा दशाग्रवेशा
 चरं व्यस्तं संस्कायमिति। लग्नसाधनं चास्योक्तत्वादाचार्यैः
 कृतं। ननु तत्साधनोत्पादयं। अन्यैर्होक्तेन ग्रंथे चाशौनदिनामि
 त्यादिना लग्नसाध्यप्रतिपादनं न विरोधापत्तेः दशा
 दाविति प्रत्येकं संवध्यते। अत्र दशादादिकस्य सावनी
 करणे। पूर्वोक्तं। सर्वचार्यैः श्रीपतिप्रभृतिभिः उक्तं।

राम

२०

युगार्कचक्रैर्युगसौरसावनो यदि द्युपिंडः समवाप्यते तदा दशा
 ग्रवेशोद्भवस्य मंडलेः संभांशानि त्यादिमिराप्यते च कृत्वा
 दिनावकाशासेन सावनीकरणं कथितं। तत्र जडकर्मगुरु
 भूतं। तत्साधनं। तस्य सावनीकरणस्य लाघवं लघुकर्मस्य
 दाशितं। कथितं। एवं यथा द्वितीयदशाग्रवेशो ग्रहा साधनं प्र
 दाशितं। यथा तृतीयचतुर्थ्यादि दशाग्रवेशो विशेयं। किं
 तु तत्र गतदशायोगो दशाकल्प्येति विशेषः। उदाहरणं।
 प्रभासाधितो ब्रह्मलुत्पाहर्गणः १५७४४।४२।४३ अयं विश्व
 गुणाः १००५३०१।२५।४५ त्रिंशो के भक्तो लब्धमंशादि २२
 ००३८०८ अने रहितो हर्गणः १५१२७५।४।३६ अथाष्ट
 वंदा ४२८६ दोग ४८ लब्धेन कलादिना ३३३ नो जातः
 १५१२७४।५८।३३ अथ भागाः स्वाग्निहृताः कलराशयः

५०।४२ शेषमंशादि १४।५८३ राशयोद्वादशभक्ताः फलं
भगणः ४२० शेषराश्यादि २।१४।५८३ हि शोगोयमेदिना
क्षेपकेन युतं जातो मध्यमोद्वादशप्रवेशे सूर्यः १।१४।११३ अयं
माकुजातेन मध्यमस्तये समास्ति। अतः सर्वोक्तो दशप्रवेशो
राशुहः द्वितीयपक्षे उदाहरणे ॥ पाकुसाधिताः दशसा
वनदिवसाः ५६८८।२८।३१ अयमेवाहर्गणः अयं विश्वे १३
गुणः ७४०८०।१०।४३ त्रिंशोके ७०३ मन्तो लब्धमंशादि ८३
२।१६ अनेन सहितो हर्गणः ५६९६।२६।१५ अष्टवृदात् दशा
वर्ष १५ रूपात् १ वेदांगलब्धेन ०।४ कलादिना ३८०००
२६।१ भागाः स्वाग्निहृताः फलं राशयः ५८७ शेषमंशा
दि ६।२६।१ राशयोद्वादशभक्ताः फलं भगणः १५ शेष
राशयः ७ एवं जातो राशयदिः सूर्यः ७।४६।२६।१३ १२९

द्विविती ॥ सूर्यवशात् ॥ सूर्यसंक्रातिदिनं ज्ञेयं। तद्यथा। सूर्य
स्य गतो शानो कलाः कोर्याः सूर्यगत्या भाज्याः लब्धेन दिनादि
ना सूर्याधिष्ठितराशिसंक्रातिर्युता भवति ॥ अथार्कस्य भो
ग्यं शकुलः सूर्यगत्या भाज्या लब्धेन दिनाऽग्निमराशिसंक्रातिर्यु
भवति। संक्रमवशात्। मासो ज्ञेयः तद्यथा। यस्मिन् शुक्लादिमा
से मेषसंक्रातिर्भवति ते चैत्रः एवं वषादि संक्रातिर्भवेत् शरदा
दयो ज्ञेयाः। तत्तत्तनुः ॥ अहर्गणस्यावयवमिष्टकालं प्रक
ल्प्य लग्नसाध्यं। अत्र लग्नानयने इष्टकालोपेक्षितः सत्वेव
ज्ञेयः तद्यथा। यस्मिन् ग्रंथे औदयिकाया हा आयातिते नैव
ग्रंथेन यदि दशाप्रवेशे राशिसंक्रातिनाय हाः साध्यं
ते तत्राहर्गणो यो दासिकः ३३ अथ च दशाप्रवेशाहर्गणस्य
मोघट्यादिरवयवः। स एवाद्यादिष्टकालः। अथ यत्रा

विशेषतस्तदाह॥ यस्मिन्निति॥ अत्रवर्त्तमानदशायां
 यस्मिन् भो॥ यस्मिन् राशौ॥ विधुश्चंद्रः सराशिः॥ जन्मनिज
 मकाले॥ तनुः स्या यादिभोवोभवतितदा तर्द्धिकरः स्यात्
 एतदुक्तं भवति॥ दशेशस्य सुदृष्टहादौ॥ दशानाथादीन
 वमाद्यन्यत्रमस्थाने स्थितश्चंद्रो यद्वाशावास्ति॥ सरा
 शिर्जन्मकामले तनुभावे श्वेच्छरीरवृद्धिकरः॥ सराशि
 धनिभावश्चेद्दूनहादिकरः॥ सराशिः आयुभावश्चेत्
 लाभकरः॥ आदिशा हात् सहाजभावश्चेत् भ्रातृसुख
 करः सुहृद्भावश्चेत् सुहृत्सुखकरः सुतभावश्चेत् सु
 तसुखदः॥ वैरिभावश्चेत् वैरिनाशा सुखदः॥ जायाभाव
 श्वेत्॥ स्त्रीसुखदः॥ मृत्युभावश्चेत् मृत्युहरः॥ धर्मभाव राम
 श्वेत् धर्मवृद्धिकरः॥ मर्कभावश्चेत् मर्कवृद्धिकरः॥ १२२

युभावश्चेद्दुःखहरः॥ अत्र उक्त राशिगतस्य चंद्रस्य शुभ
 लोके ररि मृत्युव्ययानां व्यस्तं फलं प्रदर्शितं॥ उक्तं च साराव
 विपरीतं रिपुं प्रव्ययेति॥ एवं प्रोक्तेतरस्थानगः॥ तत्क्षयकरः॥
 दशेश्वरस्य शुभनीचर्द्धे स स्थः॥ तथा॥ दशानाथादेकद्वितीय
 चतुर्थाष्टमद्वादशागश्चंद्रो स्मिन् राशौ तिष्ठति॥ सरासिर्जन्मका
 ले तनुभावश्चेच्छरीरकेशकरः॥ धनभावश्चेद्दूनहानिकरः॥ एवं
 मनेष्वपि बोध्यं॥ रिपुमृत्युव्ययेषु विपरीतं तेयं रिपुको व्ययकरश्चे
 ति॥ तथा च गगः॥ यद्वाशिसंस्थो शीतो शुभः शुभकत्यरिकाति
 तः॥ सराशिर्जन्मकालेतुयोभावः स्तुतस्तुतस्तदावानाम
 शोभन इति॥ अथ नाभसयोगफलं विहाय यत्किंचिच्छुभमशु
 भं वा जातकोक्तफलं॥ तथारिष्टं रिष्टं भागं चेद्दशा सुभवतीत्या
 र्थः॥ ॥ यद्व्यमिति॥ ॥ खचस्य यद्व्यं तोम्यस्यामरिह
 र

सादिबृहज्जातकोत्तं॥ तथाभावफलं शरस्त्रव्य इत्यदिबृहज्जाके
 उत्तं॥ तथाग्रहफलं॥ राशिफलं॥ ~~वृ~~ तातामेत्यादिबृहज्जातको
 त्तं॥ तथादृक्॥ दृष्टिफलं॥ चैत्रेभूषबुधोन्मेषमगुणिरित्यादिबृ
 ज्जातकोत्तं॥ तथायोगफलं॥ लग्नं॥ भुज्जनयेद्विमांशुसहितइत्या
 दिनोत्तं॥ तथासुनकाजनकादुरधराप्रवृत्त्या राजयोगादिये
 गफलं॥ आदिश्राद्धात्॥ उच्चनीचशत्रुग्रहस्थानादिफलं॥ ग
 ह्यते॥ वृत्तिकृतिः॥ अर्थाधिः॥ पितृपितृपत्नीत्यादिबृहज्जा
 तकोत्तं॥ जीविताकर्मा इदं सर्वफलं॥ दशायां॥ योज्यं॥ मवती
 तिवक्तव्यं॥ किंतुबलात्॥ अहबलावशात्॥ अयमर्थः॥ ग्रह
 स्वबलाधिक्येफलमुत्कृष्टं॥ मध्यमत्वे॥ मध्यमं॥ ग्रहस्यबलत्वं
 हीनमिति॥ बलात्॥ कष्टमधिकं॥ अशुभफलं बहुस्यात्

अदिशो गोयमेत्यादिक्षेपोनयोज्यः॥ किंतुब्रह्मपुत्रात्प्रा
 गानातो जन्मकालीनमध्यमः॥ सूर्यः॥ ६॥ ७॥ १४३॥ १॥ क्षेपो
 योज्यः॥ तथाकृते जातो दशाप्रवेशे मध्यमरविः॥ स एव॥ य
 वंचंद्रादयोपि साध्याः॥ अथग्रहस्य दशायां प्रत्येकं
 शुभाशुभमाह॥ चंद्र इति॥ ॥ प्रायेदशेश्वरस्य॥ विद्यमा
 नदशा स्वामिनः॥ सुदुदुच्चस्वक्षसंस्तुः॥ सुदुदु॥ मित्रं॥ उच्चं
 स्वस्येव॥ सक्षंदशापतिराशिः॥ एतद्राशित्रयस्य श्वंदः॥ अ
 भानिदयादित्याग्रेमेण संबंधः॥ तथादशानाथात्॥ दशा
 स्वामिनः॥ धीनवससमोपचयगः॥ पंचमनवमसप्तमत्
 तीयषष्ठेकादशादशास्थानानामन्यतमं स्थानं स्वश्वंदः॥ स
 दा॥ इति एव॥ शुभानि शुभफलानि दद्यात्॥ अन्यथा
 शुभमित्यर्थतः॥ सिद्धं॥ एवं मान्यतः॥ शुभाशुभफलमुक्ता

रुते पुंसां स्यात्संहो रक्षा रियोगे सदैवं मरान्। स्थितितनयदृशा यो
रविजस्या तदृशा येषां भवति बहु कालजीविनाम् विमरणानिः
रायं कुर्यात्॥ अंतर्दृशा यारविजस्य गतामहि स्तनाः। कल्यायुषो
विमरणं कुर्यात्सिंहायं पुंसः। लग्नस्याधिपतेः शत्रुर्लभस्यां
तद्भागतः। करोत्यस्मान्मरणं सत्ताचार्यः प्रभाषतइति। अत्रांतर
दृशाकारस्य विशेषेण विपत्कारिकलोके रतदृशारिहमेतत्॥
तद्दृशारिहमन्यत्रोक्तं। क्रूरराशिस्थितः पापः पक्षे वा निधनेपि
वा। तस्थेन रिपुणा हृष्टः स्वपाकेन सुहो ग्राह्यः इति॥ अथ तद्गुणः
तस्य रिहस्य भंगः २ नाशकः कथ्यतइति शेषः। तत्काले। द्वाप्र
वेना काले। अंतर्दृशो प्रवेशः। कालवान्। यः कश्चित्त्वर्गो ग्रहः
भूस्तदृष्टे सद्गुणः। अभ्युदयः हृष्टः आसौ इह सद्गुणश्च्यतिवि, राम
ग्रहः। अभ्युदये रवतथा मित्रेण हृष्टः। इहानां मित्राणां। तथा सता २४

अभ्युदयाणां षड्वर्गेषु गतस्तस्य रिहस्य भंगः स्यात्। तत्तु कालाव
ल्यां। प्रवेशो बलवान् रवेः। अभ्यामित्रैर्निरीक्षितः। सोम्याधि मित्रव
र्गस्थो मृत्युलभ्य भवेत्तदा। अथ प्रत्येकमकवर्गफलस्य स्वत्याधिक्य
विचारमाह॥ खेट इति॥ जन्मभातः। जन्मलयात्। इहोर्जन्मतन्विशः
रित्वाटस्तत्राप्ययमेवार्थः। हृष्टिषु उपचयस्थानेषु। त्रिषु काहृश
त्रामेषु ३। ६। ११। १०। स्थितः सन् स्वभोधाहो भवति। स्वराशौ स्वो
च्चेवा। मित्रराशौ वा। स्वमलभिको जेयः खेटः ग्रहोस्ति तस्य ग्रहस्य
अभ्युदयवर्गजफलं हर्णं अत्र अधिकं स्यात्तु हृष्टं उहृष्टं फलं ह्याः स्व
त्यं स्यात्। विपर्ययं जन्मलयात् जन्मराशौ रपचय स्थितस्य ज
न्मनी स्वनीचे राशौ राशौ वा पापराशौ षड्वर्गस्थितस्य अनिष्टेज
हृजवर्गजफलं उत्कटं बहु स्यात्। रास्तं। अभ्युदयं स्यत्युत्तरं
हृ॥

अथ जन्मलक्षणं नमराशयोः द्वयोरुपचयस्थस्य सतः शत्रुभनीचस्थित
स्य युद्धातयोरुपचयस्थस्य सतः स्वभोधादिषु स्थितस्य शुभमशु
फलं च भवेत्स्यात् । एवं जन्मलक्षणं नमराशयोः एकस्मात् उपचयस्थो न्यतरस्मात् उपचय
स्थो यदि स्वभोधादिषु स्थितस्य शुभमधिकं अशुभफलं च न्यूनं स्यादित्यर्थः सिद्धः ।
एतद्वैवाजि फलं स्वगस्य ग्रहस्य बलीष्वलं । तत्ततः सम्पत्कृत्वा लायते ॥ त
ग्रथा । स्थानवशात् जातमष्टवर्गजं ग्रहे रणबले संरणं भवति । मध्यबले ही
नमले हीनमिसेवं प्रथमं निणश्य पश्चात् दक्षिणतः रिता न्यूनाधिकतवतरे
बलप्राधान्यात् स्वगस्य फलं किमपि न न्यूनमिसेव गम्यते । ततश्च श्रीदेव
कीर्तिः । लक्षात् उपचयसंस्थश्च प्राज्ञा स्वगरे सत्तुंगस्थः । मित्रसंज्ञातो
फलमिति शपितुं शुभं दद्यात् । अपचयराशौ नीचे सेवे शत्रोश्च नमका
स्यात् । यस्तु स एवात्सवलो बलेन हीनश्चेति । ननु यवनादिभिर्वात्रायां
नीचस्था रूढेर्निष्कलमेवोक्तं तेन स विरोध इति चेन्न । यात्रायां तादृक्यचन

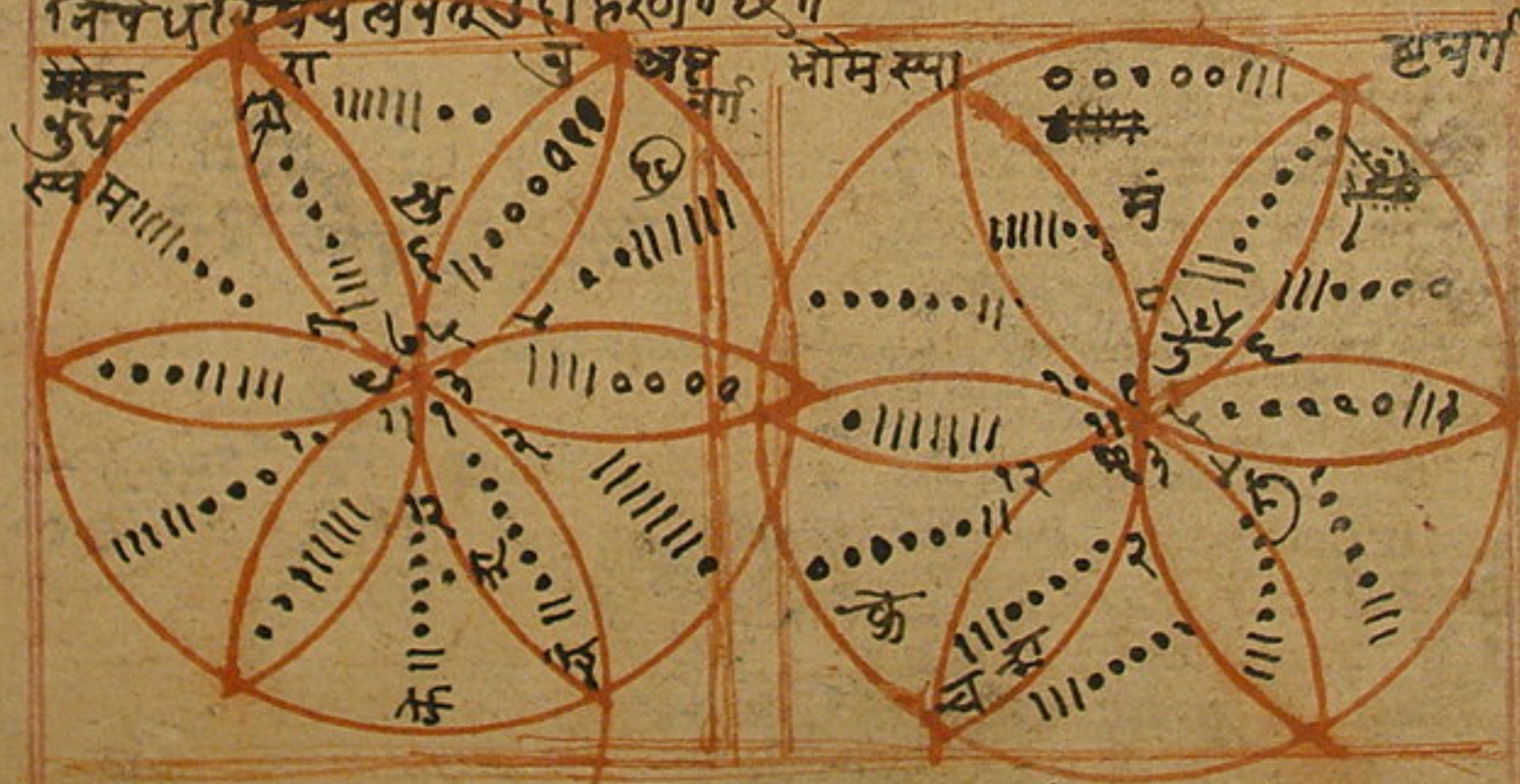
शक्तिके स्थितः । वस्तुतस्तु नन्येकग्रह नियमोक्त फलस्य तद्दशायां संभवेपि
द्यादिश्रयोगनियमोक्तं फलं कस्यैतत्त आह ॥ बलादिति ग्रहबलादि
पुर्थः अयमभिसंधिजातके बहुसंबन्धियत्फलं । तत्तन्मध्ये वेति मयु
इत्युद्देशायां भवतीति वक्तव्यं । यथानेकग्रहद्वयपि प्रवृज्या बलीग्रह
नियन्ता कर्मलक्षणफलदाक दशायां राज्यलब्धिः । अथवा प्रबलस्येति रा
ज्ययोगोऽपि बलीग्रहद्वयनियतः । यन्नुत । द्विग्रहादिफले नियमोक्त
फलं द्याहीनां मपि दशायां मपि भवतीति बोध्यं । एतदुक्तं दृष्ट्वा तत्तु
संज्ञाध्यायः । यद्यप्युक्तं कर्मजीवो यस्य श्रोदिष्टः भावस्थाना योगा
द्रुवं वत्तत्स्वर्गं तस्य योऽर्प दशायां मिति । अथातश्च शिरिष्टमाह ॥
वेरियुगिति । पापः पापग्रहः वेरियुक् शत्रुभक्तः सन् पापदशां वि
शतम् । अन्तरा दशां करोति तदा स पापग्रहः विप्लवकर्म मूणकर्म
स्यात् । तदुक्तं सारांशे । क्रूरदशायां क्रूरः प्रविश्यात्तदशां यः कुरु

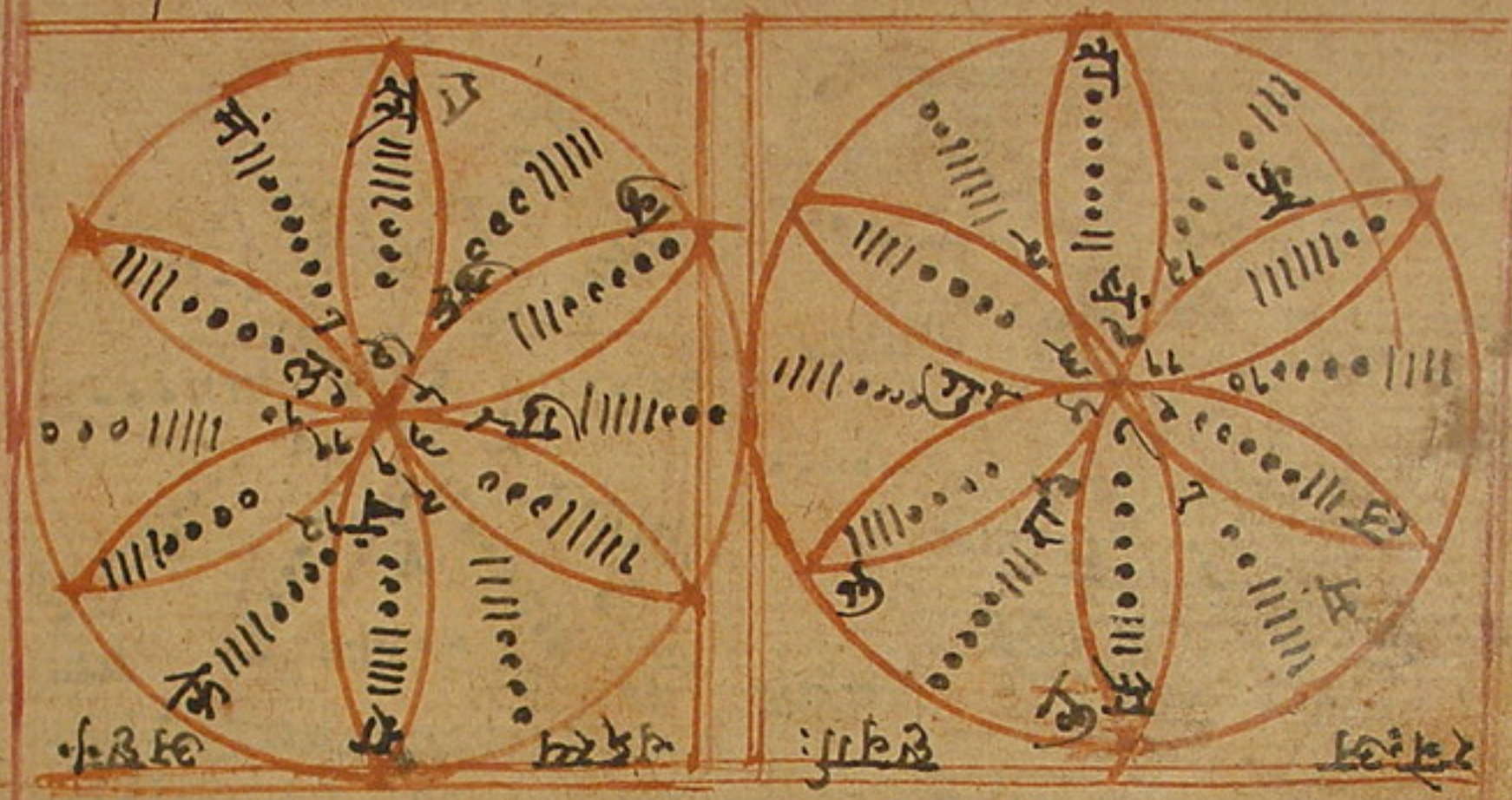
५०७.
२६

उत्कृतास्तेनोमाप्रोति समस्तासक्तकेनेत्रके। ६॥ अष्टाविंशतिभिर्द्रव्येला
भसोरव्यान्वेतो नरः। नहाहिभिधनाक्षिस्यात्करवैरजोमभिर्इति। विंशता
मानामित्रातिरतउर्ध्वकराधिकं॥ ८॥ चैवेधंजातकम। स्थिरमितिस्था
एवार्गफलं पाकाधरं स्थिरमस्थिरान्तर्दिकं सुद्वेधरेखाधिकं॥ राशेर्जन्म
ननोश्चदृष्टिगतः स्वर्गत्रिकोणोच्चगोमित्रक्षेत्रेभेस्पसह ननरेयत्क
मत्यंभवेत्॥ ९॥ प्रोक्ताश्रुत्ययुगस्यननुतरयत्कएभसुत्कवैलाला
नीर्यमिताएवार्गजुमुरैहैसपरैखायुतिः। यत्राष्टाष्टधिकंभवनत
स्यात्स्यवानिहं हतछांलेजपानरत्नन विधिकुर्यात्सुभाहैयेवुध
अत्रैवोध्यं। अत्राष्टवर्गणस्कचूर्णीतिप्रातिरूपंभुक्फलमागतं। प्रकारा
त्रेणसुवर्णापरारितरूपाभुक्फलमागतं। तत्राष्टवर्गफलमेवभवेति
नाम्यतः। नचएकयुगस्यसहोफलमोविरोधइतिवराहेतुमुभय
फलनाशायमुक्तइतिवाच्यंएकयुगस्यसामान्यशास्त्रस्यइति
निगदितमिहमित्यहंकवार्गकविद्वेषेनशास्त्रेणाष्टवर्गातिरेक
फलधिपयलकत्यनलान्। नहिस्यान्सर्वभूतानिसामानशास्त्रस्य। अ

२६

निषोमियंपठमालेतिविशेषशास्त्रेणअग्निषोमियातिरिक्तपठुरिहा
निषेधमिदमवलपदउदाहरणं॥ ६॥

स

सत्याद्या पात्राफले सौवरी ति. जातकफले तीह वचन सत्या (यमेवरी तिनक
 अदिरोधः अ एवगंस्नुस्वार्कः प्रथमायेती सा हिम्लोक सप्तकेन हृत्तगत
 के उक्तः । तस्य तात्पर्यार्थः । ख्याती नाते कुं उ लिका कार्या । तत्र जन्म कालस
 लयग्र स्थानेभ्यः उभ स्थान रेखा कर्म अ उभ स्थाने बिंदु कितं कार्ये तत्र
 भावशां य पात्र राशौ गुरो या तिन सा नि स्थि रेखा बिंदु मा बि लोष हृत्त या य
 त रिच्य गंत कलं वा वशेन गुरो द्यात् ॥ तत्र बिंदु एकेषु उभ सं रण रेखा
 खा फल माय चतुः । कृ एस्या हे करे खा यां वा भ्या मर्थ स्थि यो भवेत् । त्रिभिः
 शो विजानी मां शुभु भिः समता मता ॥ पंचभिः परमाने हः ष डि रथा गि मो भि
 सप्तभिः परमं सोरु मष्टभिः सर्व संपु ॥ २ ॥ अथ जन्म काले न्ये पुरा नि
 पु सं स्थिताः तत्र रेखा सकल फलं वाच्यं उभा उभ ॥ ३ ॥ नाशः सप्त उ भि
 स्ता एा द्वा भि धने सं सयः । नंदे उ भिः कु बु धित धन पीडा नु जायते ॥ ४ ॥
 विंश स्ता मय कल हरे कु नेत्रे ह रि वु डेः ॥ नेत्र नेत्रे भवेत्तां यो ससा हं मय
 देव्य परा भयो ॥ ५ ॥ धर्म धि हा नि स्त्रिय मेः सि धे धं न हति भवेत् । पंच नेत्रेः
 हस्त गतं धनं नाशयति क्षणात् ॥

वे.उ
रु

हृन्गः

रु

१२८

शनेरष्टवर्गः

मे	॥	य	रा
रु	॥	॥	०	०
मि	॥	॥	०	०
क	॥	०	०	०
सि	०	०	॥	॥
क	०	०	॥	॥
रु	॥	०	०	०
रु	॥	०	०	०
ध	॥	०	०	०
म	॥	०	०	०
रु	॥	०	०	०
मी	॥	०	०	०

१। लज्जस्य

ਲਸ ੯

अष्टवर्गः

99

111. 2 2 2

720000-115

शुचं॥१००००

...

॥॥॥॥

 α

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

...

۱۲۷

इयडि चकते मियत इति हस्यतया भाव्यं तथा पाठे च छंदो भागः
 स्वात्तु अथेति ॥ किंचेत्यर्थः ॥ आद्योष्टः ॥ प्रथमो वत्सरः ॥ शिशुदु-
 स्तरः ॥ शिशुना दुःखः खेचतायी गतिदुस्तरः ॥ प्रथमाष्टे बहु नाम
 रिष्टानां प्राचिनमाहाय्ये येषु कृत्वात् अथिच। परौ ॥ द्वितीय
 तृतीयाष्टे ॥ दुस्तरौ ॥ तत्राप्यपरिष्टबाहुल्योऽस्योक्तत्वात् ॥ एषु
 त्रिषु वेषेषु ॥ पत्रिका ॥ जन्मपत्रिका ॥ नोकार्या ॥ याचीनानाम
 रिष्टग्रंथानां लुप्तत्वेन इदानीं शुभाशुभपरिच्छेदस्य दुष्करत्वात् ॥
 अर्थाद्विषयमेतत्तत्कार्या ॥ प्रश्ननिमित्तसर्वशकुनेः ॥ प्रश्नका-
 लेयानि निमित्तादिनिर्लग्नबलादीनि ॥ तानि च सर्वपत्रिकोप ॥ २८
 क्रमेण शकुनास्तेः शुभाशुभं तात्वेति शेषः ॥ स्वके आत्मा
 मं ॥ मानं ॥ प्रामाण्यं ज्योतिः शास्त्रं ॥ गौरवं च रक्षता होरास्तेन ॥

कार्येति ॥ पूर्वणान्वयः ॥ शकुनादिपर्यालोचनाय अवश्यकत्वं
 सिद्ध्यर्थमाह ॥ बहुधावेति ॥ ॥ उदकः कर्मपरिपाकः ॥ कालश्च ॥
 बहुधावली ॥ अतः सहस्रान् प्रवर्तितव्यं ॥ किंतु विचारपूर्वक
 मेवेत्यर्थः ॥ रक्षनं स्वानंधियेति काचित्कोऽपपाठः ॥ अन-
 मिहिते कर्त्तरि कृत्यानां कर्त्तरिवेति षष्ठास्तृतीयाया वा प्रा-
 त्याप्रथमाया दुर्लभत्वादिति दिक् ॥ ननु कस्मिन्नेह सिसुखं क-
 स्मिंश्च दुःखमितिार्थे जिज्ञासिते भोक्ता साक्षात्पर्यावात
 द्विश्चारे प्रवर्तते ॥ अतिदो देन विचारितस्पर्शस्य विस्मृति
 माभ्युदितसोर्थः पञ्चैति हस्यते इति स्थितिः ॥ सचायं विचारः
 काकदेता परीक्षा वृत्तिश्चमोजनः ॥ तथाहि ॥ जन्मकाली
 नग्रहसंस्था विचारादस्मिन्काले मे सुखमस्मिंश्च दुःखमिति
 ज्ञानं ॥ तच्च सुखदुःखभावान्मत्वाद्गुरुष्वर्थः ॥ नचोस्मिन्का

ख

लेमेसुमितिस्तानदानेदर्शनात्तद्विचारस्यास्तिपरंपरयापुमर्थ
 लुमितिवाच्यं॥तथापिदुःखकालस्तानदानाद्युपायेनतत्प्राग
 भावपरिपालनात्तद्विचारस्यप्यस्तिपुमर्थचमितिवाच्यं॥नि
 यतसुखदुःखयोरनिवार्थत्वात्तदुक्तं॥शौनकेन।येनतु
 यत्मात्ययेतस्यविपाकंसुरेश।सचिवोपि।यःसाक्ष्याभिय
 तितः॥सोपिनश्कोन्यथाकर्तुमिति।अन्यत्रापि।करोतु
 नामुनीविज्ञेव्यवसायमितिस्ततः॥फलंपुनस्तदेवास्ययदि
 धर्मनसिस्थितमिति।हरिरपि॥दाताबलिप्रार्थयितासुरारिर्द
 नंधरायुएयमखस्यकालः॥नमोस्तुलस्यैभवितमतायेयसाः
 फलंबंधमैनमेवजातमिति॥अनरोहतुगिरिशिखरंस्वन
 तुभूमिंमयातुपातात्॥विधिलिखिताक्षरमालंफलानि
 कपालेनभूपालः॥ब्रह्मायेनकुलालवान्भियमितोब्रह्मा

राम

५१०

अथोदकस्यबहुविधत्वात्कालस्यचतुर्लक्षत्वाज्जातकफलस्याव्य
 भिचारेकिंकार्यमित्याह॥जीवेदिति।विगतोभंगोयस्यतद्विभं
 गंविभंगंचतद्विष्टंविभंगरिष्टंतत्रजातःविभंगरिष्टता।सचोसो
 शिशुश्चेतिवियहःभंगरहितारिष्टवल्लुग्नोमनःशिशुर्बालः॥धा
 पि।कस्मिन्नपिकाले।जीवेत्।जीवितुमर्हति।अर्हेकृत्यात्तच्चयेति
 लिङ्॥अथवा।जीवेत्।जीवितुंशक्नोतीत्यर्थः।शक्तिर्लिङ्।चेति
 लिङ्।त्रैकालिकः।कचिद्विष्टंविना।स्मीयते।मरणंप्राप्नोति।का
 पीसत्रोष्यन्वेति।इतिजातकफलस्येव्यभिचारोस्ति।अत्रस्मी
 यतइति।युक्तःपाठः।मीनहिसायांकर्मकर्तृकर्तृरालिङ्।स्मीय
 ते।स्मीयतइतिपाठस्तत्प्रमादिकः॥मृडू।प्राणत्यागइत्येस्मात्तु
 सादित्वाच्छे।रिडः।शयलिङ्।क्षितिरि।सदेसेचाचिष्णुधास्ति

के. ३
२१

जन्मकालीनग्रहसंस्थानमात्रेण तत्काले सुखेदुःखे च नियते। कुत्रापि
कस्यापि प्रवृत्तिश्च न स्यात्। न न्यस्य प्रमोजनस्याभावेऽपि। अनन्धो
त्यदि ज्ञो वेदान्त्यत्र कुरुतेऽस्मि॥ स जीवन्मभवत्तु इत्येवमाशुगच्छति
सान्ध्य इत्यादिवचनकृत्यो विधिवेदाध्ययनमिव॥ यस्य नस्ति स्वतु
जन्मभ्रष्टिकेत्यादिना जन्मपञ्च भावनिन्दण्यवादेन कल्पितो विधिज
नपञ्चमनुष्यापि व्यतीतिचेत्। न। उक्तस्मृतेर्सुपहस्तिनोदानमा
चरतीत्यादिवद्भो भक्तलकृत्या एव पत्तेरिति। अत्रोच्यते। भा
विनः सुखस्य निर्णयात्संप्रतिसंतीति शयस्तावदनु भसाक्षि
कः। स्वप्नमेव फलं। किंच भावि सुखं ज्ञात्वा तत्सामग्री विघटनार्थं
जपशान्तिकर्मादिकं सुकरमिति भाव्यरिष्टानिर्णयोपपद्यते। २१
एव। कर्मकलभोगावश्यकत्वं पर एव चासि। प्रायश्चित्ता
यनाश्रितकर्मतराणि। प्रारब्धपराणिवेत्तिमसिद्धमेव॥

अन्यथा शान्तिकर्मादिविधयो नीतिशास्त्रावश्यकत्वादीनि च दत्त
जन्मोत्पत्तौ नित्यः कर्त्तव्यः। यथा ह्येकेन चक्रेण। न। रश्मिस्पृशति भवेत्।
एवं पुरुषकारेण विना देवेना सिध्यतीति याज्ञवल्क्यवचनादपि
पुरुषकारस्यावश्यकता प्रधायते। उदाहृतस्मृतिशिष्टाचारस्या
मपि पत्रिकाकरणस्यावश्यकत्वं सुवर्त्तं। लो भक्तलकृत्योत्प्रेक्षा
तुल्यपुरुषदानादिष्वतिप्रसक्तत्वाद्दुपेक्ष्या उक्तं भक्तभाषादेः।
दवानोत्प्रेक्षितं शक्या। स्मृत्यग्रामा एव हेतवः इत्यलं पल्लवितेन।
ग्रहाणां सुखादिस्तु च कर्त्तव्यं न तु कर्त्तव्यं। तेन सर्वजान्माजितपुण्य
पापकिंचित्करत्वेन विहितकरणनिषिद्धाकरणप्रतिपादकानां
मुहूर्तप्रतिपादकानां च शास्त्राणां न वेत्यर्थः। न नोपि कुमुदिनी
बंधुरित्यादौ किंचित्कृत्यः प्रयोगस्तु। कृत्यारवयः पुरतः प्रयाति
पुरास्ति तो मोरदमादधाति। कंश्यते यः स्वशिरोघ्रिणा सोऽपु

सोसदाभीष्टफलं ददाती ॥ स्वेभागतानां नियतं गजासिंहस्वादिहूः
 दधिपीयतित्यंतुरंगमे। वाहनं भूमिमाभं करोति काको विजयं ध्व
 जे ॥ पि ॥ प्रनष्टलग्नां विजयं चक्रेपेक्षितं तदीरोधसी कार्यसिंह
 हलो। घटे डे च धुनासिंह ह्रीत्यादाविवलक्षणिकः ॥ ॥ ॥ अथ
 मंदावबोधार्थं कथ्यते लिखनक्रमः ॥ शोभनो जन्मपत्रस्वपा
 रं पश्य क्रमागमः ॥ १ ॥ प्रथममाशीर्वादश्चो कालेख्याः ॥ ततो
 ज्योतिःशास्त्रप्रशंसा देवतप्रशंसा ॥ जन्मपत्रा लिखनप्रति
 ता ॥ जन्मपत्राः प्रयोजनविचारो लेख्यः ॥ ततः पत्युग
 राकसंवत्सरादिभिर्जन्मसमयोलेख्यः ॥ तच्चथा ॥ ब्राह्मणो
 वर्षशतमायुस्तत्रार्धगतं अधुमावर्तमानस्य एकपञ्चाश
 त्संख्यवर्षस्य प्रथमदिवसस्य गते घटीकाः १२ पञ्चानि ॥ अक्ष
 राणि ४२ ब्रह्माहोरात्रमध्ये कल्पद्वयं। कल्पमध्ये चतुर्दशम
 नवः ॥ तत्र मासमेकसप्ततिमहायुगानि। महायुगस्यापि धर्म १२२

५ उभां डोदरे विस्मयेन दशावतारगहने क्षिप्तो महासंकटे। रुद्रो येन क
 पालपाणिपुंकोर्मि क्षाटनं कारितः सुयोभाभ्यातिनित्यमेव गगने तस्मै न
 मः कर्मण इति ॥ तदेवं विचारोऽनर्थकः ॥ किंचि सुखदुःखकालज्ञान
 मपि न संभवति। तथाहि - दूयोपि कुमुदिनां बंधुः स्याच्च गतः करोति
 परमुद्धिं। किंपुनरखंडलकरनीकरा ~~विप्रकटितदिगतं~~ संज्ञा
 ध्यायेयस्य यद्रूपं कर्मजावोयश्च यश्चोपदिष्टः ॥ भावस्थाना
 लोकयोगोद्भवंच तत्सर्वं तस्य योज्यं देशाया मिति वाच्यविचा
 राद्विग्रहणं सुखदुःखकालज्ञानं भवति ॥ वाक्यार्थश्चासंगतो ॥
 युक्तिबाधितात् ॥ तच्च शास्त्रे तानि वाक्यानि ग्रहाणां सुखदुःखक
 ल्पं बोधयंति ॥ तच्च संगतं तथा सति। हर्वजन्माजितपुण्यपाप
 किंचित्करत्नसंगेन विहितकरणनिषिद्धकरणप्रतिपादकानि
 तन्मा मुहूर्तप्रतिपादकानि च शास्त्राणि निरर्थकानि स्युः ॥

वे० ३
३३

ततो असौ देवद्विजप्रसादाद्वाधियुभस्यादितिलेख्यं॥ ततः पंचा
गफलानिलेख्यानि॥ ततो गंडो तंतुफलं डिभाख्यं चक्रं तत्फलं व
र्णस्तत्फलं योनिगणो तत्फलं वर्गस्तत्फलं च लिख्यते॥ ततो लग्नद्वे
ष्काण्यनवांशचंद्राशिकुंडलिकाः लेख्यास्ततो लग्नतत्फलं
वर्गफलं लेख्यं॥ ततो ग्रहासाधनार्थं जन्मकालीनकल्पस्तद्वि
ष्यहर्गणस्ततो मध्याग्रहाः शोचोच्चानिततः स्पष्टग्रहप्रयो
जनं॥ स्पष्टग्रहाश्च लेख्याः ततो ग्रहाणां परस्परदृष्टयस्तत्
लानिराशिकलानि च॥ ततस्तत्त्वादिद्वादशभावाः ससंध
यस्तत्प्रयोजनं भावकुंडलिकाप्रयोजनं भावकुंडलिका
उपचयात्मकौ भयविधभावफलानि॥ भावेषु ग्रहाणां दृष्टयः
ततस्तत्त्वादिद्वादशभावविचारस्तत्रावस्यभावस्य विचारः॥ ३३
क्रियते तत्र स्पष्टग्रहबलतज्जवे ग्रहदृष्टिकलतज्जवे स्थ

द्विग्रहयोर्दिगोफलतद्रावस्यद्वादशभावफलमपितत्रैव लेख्यं॥
ततो ग्रहाणां भावस्तद्विज्ञेन ताल्कालिकमै॥ श्रीचक्रं॥ समवर्गज
चक्रं तत्फलं च लेख्यं॥ ततो ग्रहाणां षड्दलानितत्फलानि ततो
रिष्टस्तद्विज्ञेन॥ ततो राजयोगाः ततः पंचमहापुरुषाख्यमाला
रुचकेशराहंसभद्रयोगास्तत्फलानि ततो राजयोगयोगमंगो
नामसयोगफलानि॥ प्रव्रज्यायोगास्तत्फलानि च॥ ततो दीप्तादि
लक्षणं तत्फलानि उच्चनीचमूलत्रिकोणस्वग्रहमित्रशत्रुग्रहा
दिलक्षणं तत्फलानि उच्चनीचमूलत्रिकोणस्वग्रहमित्रशत्रु
ग्रहादिकास्तत्फलानि ततो षड्वर्गस्तत्फलं ततः प्रतिदिनशुभाशुभ
लापकं सर्वतोभद्रचक्रं तत्फलं सूर्यकालानलचक्रं तत्फलं च
प्रकाशानलचक्रं तत्फलं वै न ते यच्चक्रं तत्फलं सत्यग्रहसु
रुषचक्रास्तत्फलानि॥ ततस्त्रिवेधचक्रमंशचक्रं

क. उ.

۱۳۸

स्वरश्च भास्वर्गं लेख्यं । ततो योगासुर्दायः । ततो रश्मयस्तत्फलं ।
इष्टं फलं च । चेषोच्चगुणको । स्फुटगुणकः । कर्मयोग्यगुणकः । य
हाणां लग्नस्य च । द्वायांशाः वर्षाद्यंशासु स्तनैव लिख्येताति । अर्के
पिंशासु श्रवदेनि सगायुर्लया र्कचंद्राहीनबलास्तदा जैवमायुर्ले
ख्यदशाक्रमबलानि तद्दशाक्रमस्थादशास्तत्प्रवेशामध्याका
श्च लेख्याः । ततो दशाप्रवेशकालिकाहर्गणस्ततो मध्याः स्य
शायहालग्नं च लेख्यं । ततो दशालानि हर्षोक्तभावफलदशा
रिष्टादीन्यपि सर्वाणि दशायां लेख्यानि ततः सप्तमफलदशा
क्रमसंतर्दशोपदशास्तत्फलं निच । लेख्यानि । दशामध्ये वर्षक
लानि लेख्यं । वर्षमध्ये मासप्रवेशास्तत्फलानि । दशामध्ये वर्ष
फलानि लेख्या । अंतर्दशाः । अर्वादिस्तोकालेख्याः । इति जन्मप
त्रिकालेखनक्रमः ॥ ननु सर्वाणि फलानि दशायां भवन्ति ।

पादव्यवस्थायामाकृतादयो युगचरणाः । तत्र कृताष्टसंख्या ११२०००
त्रैताष्टसंख्या १२०००० क्षायराष्टसंख्या ८८४००० कलियुगाष्टसं
ख्या ४५२००० एवं सर्वयोगे महायुगप्रमाणं ४५२०००० ब्रह्मलोका
र्त्तमानदिवसे सत्याविंशतिमहायुगानि गतानि । अष्टाविंशत्यु
गस्यापि कृतादिचरणचमंयातं चतुर्थचरणस्य कले रक्षायताः
४६५१ एवं ज्ञाताः कस्मदिने गताश्च तास्तद्विगताश्च लेख्याः त
तः संवत्सरराका नयनचतुष्पासपाक्षतिथिवारनक्षत्रचर
णयोगकरणयोनिगणदिनरात्रिलग्नहोरादेकाणसप्तशतानां
शत्रिशोचपुण्यं तं लेख्यं ततो बालकस्य पितृमावर्णनात् ततो
अमुकस्य भार्यायुचरत्नं वा कन्यारत्नं वा जाजनेन दितिलेख्या
ततो जन्मकुंडलीग्रहविन्यसहर्षकलेख्याः । ततोऽस्य जन्म
नक्षत्रममुकं तच्चरणः जन्मराशिये निर्वर्त्यो गणयोगश्चेति ॥

वे. ३
३५

गपाफलेचंद्रदशामामितिसर्वनिरवधं। यत्तुसेवत्सरफ
लेसावनवर्षपस्यवाके। मासोद्भवंमासपतेः पाकइति। तन्ना
सावनवर्षमासेशयोः कुत्रापिफलानुक्तेः उक्तफलस्य
वार्हस्पत्यादिति ॥ ॥ नारायणेनमंदार्थमुदितोतिस्वन
क्रमः ॥ पारंपर्यक्रमोयातो जन्मपन्नस्यशोभनः ॥ १ ॥
ग्रंथसमाप्तावलंकारः ॥ तथाग्रंथश्लोक १३ अंशाना
र्थं ॥ तथाचक्षेपज्ञानार्थं ग्रंथसंख्याचाह ॥ ॥ नंदिया
मेति ॥ ॥ नंदियामेपाश्चिमसमुद्रनिकषंस्त्रे ॥ होराशा
स्त्रसंघं जातकशास्त्रसमुदायं जतकीयेति ध्याता ॥ ३ ॥
र्थकं स्पष्टमन्यत्र ग्रंथपठनस्य फलमाह ॥ ये सुवा

धामिति ॥ स्पष्टार्थः ॥ ३३ अहं हि जाग्न्योदाधि शष्ट सर्वथा
मे। पुयोष्णीनिकटेतिरम्ये ॥ चिंतामणिदैवविष्णुरश्मिः
श्रीदेवराजान्वयपुरलभतः ॥ १ ॥ पंचाभवत्तत्तनयागु
ट्याः पार्थादिवेषां मध्यमोहिरामः ॥ विदेहपुत्र्यांतनया
वभरतं रामाश्चिमलुगमिधमोपिराजौ ॥ २ ॥ त्रिमलुरु
गणकाङ्गलुमेविद्वालसंज्ञः शिवशक्तियुक्तः ॥
पंचात्मजास्तज्जनिताहितेषां ज्येष्ठस्तुरामो वरजस्क
कृष्णः ॥ ३ ॥ येनाकारिसवासनं सुरुचितैरं व्याख्या
नमकोदिते ॥ बीश्रापतिजातकाध्व विवृत्तिसोदा

हृतिनिर्मला ॥ ज्योतिःशास्त्रमहाएवत्यचुलकेनास्त्य
 वत्तुप्राशनं प्राप्तायावनसार्वभौमवशातोभरुतिस्तथा
 गोरबं ॥ ४ ॥ गौविंदसंतोगणकोवरिष्टः कृष्णानुजस्तत्त
 नयास्तकाशीन ॥ नारायणः केशवजातकाध्याव्याख्या ॥
 सदुद्देशाविररम्यो ॥ ५ ॥ यैश्चमेनिर्मिताव्याख्यातत्रस्तको
 ब्रह्मणः परः ॥ इहमात्रोच्यविश्वेशतवेवाधिमुगेपिताः ॥
 ॥ ६ ॥ वारोनामसंनोद्विघ्नोयोगः सैकस्तिथ्योर्मितिः ॥
 मुक्तिश्चोरंतरं पक्षकरणे भंक्ततन्माः ॥ ७ ॥ पक्षोनः
 सर्वमुक्तस्वर्गनिघ्नोभाठयः केशकोमितिः ॥ रुद्रोन
 ॥ सर्वमुक्तस्वामरसचंद्रै १६०० समामताः ॥ ८ ॥

तत्र संवत्सरादिकालानि कुत्र भवन्तु ॥ तेषां दशाभावादिति चे
 तु उच्यते ॥ बार्हस्पत्यमानेन प्रभावादयः संवत्सरा अतस्तत्क
 लंगुरुदशशायो ॥ सूर्यचारेणायुनर्त्त ॥ अतस्तत्कलं रविद
 शायो ॥ मासतिथिकरणपक्षाणां सूर्यचंद्रांतरोत्पन्नत्वात्
 षोडशकलं चंद्रदशामध्ये सूर्यस्यांतर्दशायो ॥ वारकलं तदश
 यो ॥ नक्षत्रस्य चंद्रादेवोत्पन्नत्वात् तत्कलं तच्चंद्रणं कलं तदश
 यो ॥ योगस्य सूर्यचंद्रयोगोत्पन्नत्वात् तत्कलं सूर्यदशायो
 चंद्रदशायो च ॥ अथवा चंद्रार्कयोर्द्वयोर्बलोत्पन्नदशायो ॥
 दिनकलं सूर्यदशायो ॥ रात्रिकलं चंद्रादेयो ॥ वरुण
 कलं वरुणराशौ शस्यवरुणस्वामिनो वा दशायो वा ॥

के. ७.

(१३७)

तादृक्शकादौ गोविंदनिरुत्तुना निमितामला ॥ व्याख्योद्देश विचारः
केशवीयजनुः पथः ॥ ९ ॥ वारप्रमाणं ॥ या १ ॥ इति श्रीमद्वल्लभे
ज्ञात्मजगोविंददेवसुतदेवजनारायणहृता सोहृति केशवीयज
कपतिव्याख्यासमाप्तिमगमत् ॥ श्रीनृसिंहाय नमः इति मंगलं चरणं ॥
एकपाश्वर्गतेरुय ७ ३ श्वैर्युक्ते शके शुक्ररायने ॥ इति स्येव लिख
तु केशवीरामसुतसुतकरः ॥ १ ॥ शके १३१ ३ कुनामा हे अ
श्विन शुक्र प्रतिपदि भौमिने श्यं केशवी सोहाहतिव्याख्योद्देश
रणं समाप्तमगमत् ॥ ~~१३७~~ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७

1731

(१३७)

केशवीरर्णनामगतू ॥ ६ ॥

keshveerharnatamgatu

1/2

20 89
2069